

R.Mr. ①.

293.

Ex Bibliotheca Excel.
lentissimi quondam Domini
in Comitatu Adami Teletki
de Brek primis Mensis
7bris diebus in Anno
1793. in tres partes di.
visa ceteris in partem Ill.
Dominæ Comitissæ Ma.
riæ Teletki de Brek.

1783

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/C

Esai: 65. v. 24.

Es minék előtte kiáltonának én meg
halgatom, mikor szóllának
én meg hallom.

Augst. Hermannus Frankénak,
a sz. Jr. érdemes és hiv. Publ. Pro-
fessorának

sz. Irás szerint való

ELETNEK REGULAI,

mellyekbe le iratik

Miképpen kellefsék mind a'
Társaságba, mind azon kívül em-
bernek magát viselni, a' Felebarát-
hoz való szeretetet és emberséget
meg tartani, és Isten előtt a' jó lel-
ki esméretnek örömet meg örizni,
és így a' kereszténységbe nevel-
kedni. Most azoknak kedvükért,
a' kik a' meg irt mód szerint akar-
nak keresztényül élni Né-
metbül Magyar nyelvre
fordéttatott.

Vaj Wásoni Mártony által. *Kata*

Nyomtattatott Saxóniai Halla Városába
Orbán István börtövel. 1711. E.Ézt.

Auguft.HermannusFrankénak,
a fz. Jr. érdemes és hiv Publ. Pro-
fessorának

fz. Irás fzerint való

ELETNEK REGULAI,

mellyekbe le iratik

Miképpen kellefsék mind a'
Társaságba, mind azon kívül em-
bernek magát viselni, a' Felebarát-
hoz való fzeretetet és emberséget
meg tartani, és Isten előtt a jó lel-
ki esméretnek örömetmeg örizni,
és így a' kereszténységbe nevel-
kedni. Most azoknak kedvükért,
a kik a' meg irt mód fzerint akar-
nak keresztényül élni Né-
metbül Magyar nyelvre
fordéttatott.

Vaj Wásoni Mártony által, *Kata*

Nyomtatott Saxóniai Halla Városába
Orbán István bönnivel. 1711. Elzt.

Esai: 65. v. 24.

*Es minek előtte kiáltonának én meg
halgatom, mikor szöllának
én meg hallom.*

A

TEKENTETES
NEMES és NEMZETES
**EISENREICH
-RUDOLPH,**

Nemes Tsászári lakó Béts
Városában fő és híres kereske-
dőnek, nekem mindenbe nagy jó-
akaró Fautor és érdemes Uram-
nak, kívánok a kegyelmes és
Magafságos Istentől bővséges ál-
dást, kegyelmet, és békességet,
értelemnek meg világosított
szemeit, az ő kimondhatatlan gaz-
dagságú jóságának meg esméreti-
re a' mi idvözítő Jésus Kristufunk-
ban hozzánk való kedvéért,
Sz. Lelkének általa meg
adani.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

Ajánlo és Elöl járó beszéd.

A' Hűtnek bátorságos utáru, mel-
lyet minden keresztény, vallásba
foglalhat.

TEKENTETES
Nemes és Nemzetes Uram!

Midőn az életnek Autora a' mi első
Atyánkat teremtette volna,
tehát nem csak életet, de egy-
szer-s-mind életnek regulát-
is ada ő nékie, a' mellyekbe nem külömb-
ben mint egy tükörbe kell vala tekén-
getni nékie és az ő életét azok szerint
rendelni. Mihelyen pedig eltávozott
a néki adatott regulátul, Legottan éle-
tét is elvesztette. Ezen életnek pedig
vizsa hozására melly nagy munka ki-
vánta-

A 2

vánta-

R
2006

vántatott, arrul a Proféták és Evang. büségesen bizonyoságot tesznek, a honnet tanuljuk hogy nem tsak az élet szerzetett vizfza, hanem az életnek regulái-is a Hűbe föl álléttattak és a szeretbe meg ujértattak. s. mi-is az idvőségnek és igaz Hitnek utára meg tanítottunk, a mellyrül kinek kinek minémű vallást kellen tenni arrul most röviden szólni akarok.

Ez az igaz Hűnek útja, (melly a meg ujulásról való Eletnek Reguláit el válhatatlanul magába foglalja) az igazság, melly a sz. irásból tanultatik, és a sz. Lélek által a szívbe megpötséttetik: A pályya, a mellybe minden kereszténynek kell futni, hogy minden hamis utul meg oltalmazassék, és az életnek kintsét el nyerhesse. Tud. il. Hogy minden ember meg esmérje és vallja magát egy nyomorult és alá való féregnek lenni, ki az ő eredett és tselekedett vétkeivel az Istennek haragját, ideig és örökké való halált és kárhozatott vonzott magára. A ki azért illyen maga esmeretire jut, az egyszer mind azt-is észbe vette, hogy a Jézus Kristus az élő Istennek

nek Fia, önnön magát ő erette adta és az ő tulajdon vére által az Attya Istennel meg bekéltette, úgy hogy az ő bűnei már neki nem tulajdoníttanak, mivel hogy hiszen az ő egyetlen egy Fiának nevébe. Az illyen hit által bizonyosan meg igazul minden és a szív-is a sz. Lélek által ezzel bé töltetik. Az illyetén meg igazulásba talál az ember az Istennel békesseget, mellyben Isten fiának-is neveztetik s. az ő kegyelméből lött ígérteivel meg vigasztaltatik, hogy halált nem látand sem kostoland, de az örök életet meg nyeri, és a halálból az örök életbe által vitek. Minekutánna az Isten így kegyelmébe vette az ő Fiában a I. Kristusban való hit által, nem tsak ideig igazul meg, hanem mindenkoron és álhataróssan az Isten kegyelmébe vagyon, és a fogadott fűságnak bizonság rételit a sz. Lélek által szívbe viseli. Nem tartja ugyan semmiképpen is bűn és gyarlóság nélkül valónak magát. Söt jól tudja, hogy számlálhatatlanok az ő vétkei, mellyeket az Isten naponként szeméi eleibe terjeszt, mibez képest bizonyosan el hiszi hogy a titkosok még sokkal többek lesznek: De mivel hogy ő a Jé-

sus Kristusba vagyon, és a J. Kr. ő benne, tehát ezen ő vétkei néki nem tulajdonittanak, hanem az Isten el szervedi benne és el halgatja, mint az Atya az ő szerelmes Fiába. Ezen Istennek kegyelme nem teszi őtet vakmerővé, hanem inkább föl indítja az ő elmét a naponként jobban jobban való megújulásra. Mert az Isten, a ki minden jót munkálkodik mindnyájunkba, egy sivi félelmet bágy benne lakni, és valóságos rettegést az ő Föls. Méltósága előtt, melly őtet meg őrzí, hogy a Kegyelemre ne vétkezzek. Meg-istifisztetja őtet, mint egy szölo vesztöt, hogy több gyümölcsöt teremjen. Tiszta-is ő bizonyossan azon ige által, mellyet a Jesus Kr. szöloott, és ő el hitt, melly dolog nem valami képzés, mert a Kristus bizonyossan szerette őtet, és vérevel meg-is mosta minden ő bűneibül. Az ő idvössége valójában a bűnöknek bótánatjában áll. Az Isten meg érztette ő véle az ő veszedelmét, és kegyelmet ajándékozott s az ő természetit tehetetlenségének meg esmérítiro, arra meg mutatta az ő irgalmaságát, és önnön magát a hitet munkálta az ő szívében.

ben. Amit illyen képpen lát, hall és a lelki experientiából tanul bizonyossább néki, mint sem azók a mellyeket testi szemcivel látott és füleivel hallott s. a. t. Mert az Isten maga tanította őtet, a természetet a Kegyelemtül a világosságot a sötétségtül, a képzést az erőtül, meg különböztetni. Az Isten pedig nem csak hív a bűnöknek meg bótásására, hanem meg-is igazított és tisztogat minden bűnökbül. Azért ő néki-is (minden keresztény embernek) meg kell valani minden bűneit, a mellyekbül inkább s inkább ki tisztulni akar, melly ugy léfzen meg, ha a bűn ellen harczol és tusakodik, nem ugyan az ő tulajdon erejébül, hanem a sz. Lélek által melly ő benne lakozik és munkálkodik. A Jesusba való hitbe vagyon néki kezdete, közepe és vége. Mivel hogy a maga tselekedetit el hagyja és meg esmérí, hogy ő magátul semmit egyebet nem tehet, hanem bűnt tenni, sem Istenhez és az ő világosságához nem mehet magategyedül csak az Iste kegyelmére bízva, és az Isten Báránnyára néz, kinek vérebe az Atyához közelget: Ugy születterike ő benne ujero, hogy a hitet, mint valami Mennyei világ-

gosságot és tuzet érezze az ő szívébe, a Krisztusnak szerelmét meg köstolja, és az új ember mint valami jó faki virágzik és jó illatját adja, Istennek és embereknek kedves gyümölsőt teremjen. Nem más út az a' mellyen meg igazul, és a' mellyen meg szenteltetni igyekezik, de egy ut, tud. ill. a' Krisztus, a' ki az út, az élet és az Igasság. Valamiképpen immár a' keresz-tény az ő büne bocsánatjának kérésében egyébhez magát a' Krisztusnál nem tartja, így szin-tén midőn ő az hitbe, szeretetbe, és remén-ségbe erősödni akar, tsupán csak az ő kegyel-méhez és erejéhez fordul és ragaszkodik. Nem is szükölködik egyéb nélkül, hanem hogy az el vett kegyelemben és új értelemben, mellyet, ő néki az Istennek fia adott (amaz Igaznak meg esmeretire, és abba való meg maradáfra) hogy attul el ne hajoljon. Így végbe vitetik ő benne az Istennek munkája. Mert az Isten nem szükölködik az ő munkájának végbe vi-zelére a' én segítségem nélkül. Ha azért csak hagyja az ember magát el készíteni, mint a' kis gyermek az ő Anyjának méhebe, és az ő Lelke munkálkodásának ellenne nem áll, min-

dent

dent végbe viszen ő benne valami sz. Följé-gnek fog tettzeni. Mindazáltal semmiképe-pen azt nem akarja hogy maga gondatlan lé-gyen és az igaz máfra támaszkodás helyett rösttségben essék, avagy a' természetbe keresse nyugodalmat és békességet: Mert ugyan az által véletlenül is meg fojztaná magát a' sz. Léleknek benne való munkálkodásátul. Az ő élő lelke minden meg szünés nélkül mun-kálkodni akar, a' ki azért ezen Lelki patakot nem hagyja folytatni, a' nem mondhatja, hogy az ő munkájának ellene nem áll. Mert ő senkit el nem feraszt az ő munkálkodásával, mert tsöndefz és kedves Zugással mégyen ő, és az ő ereje által az olly léleknek a' melly, az ő meg igazulását a' Báránynak vérebe meg esmeri, nem lesz nehez a' hitnek és szeretet-nek szárnyait fon levegtetni. Az alázatosok-hoz kegyelmes az Ur; mert a' sz. Léleknek minden kegyelmét az alázatos szívűeknek völ-gyébe folytatja. Az igaz alázatóságnak pedig fundamentoma és gyökere a' kegyelem-bül való meg igazulásba vagon. Vala-meddig immár magába semmitnem esmér, és mégis mindent meg talál a' Krisztusba,

A 5

mind

mind addig buzog a' sziv a' Mennyei békeféségben, és meg nyugosztatatik s - erőstítetik az Isteniül. Mihelyen pedig a' sziv föl fuvalkodik, és az ő idővségét nem egyedül a' bünöknek botsánájában keresi és találja, leg ottan hamis utra mégyen, a' melly tellyes nyughatalansággal. Mindazáltal vagynak Istennek az ő kísértésének és meg próbálásának oráji, és hogy az embernek az ő szivének belső röjtöki ki nyilatkozznak, sok próbákon kell által menni nekié, ha bár el nem tévelyedik is az igaz és egyenes uttul. Oh melly könnyü pedig ezen keskeny uttul el hajolni! melly könnyen ütközik valami az elmébe, melyet az ember azontul észre nem vészén, melly a' gyermeki együgyűségbiül ki taszíté, ugy hogy azt véllje, hogy ő azt jobban el találja, azomban észbe sem veszi midön az Evangyeliomtul a' törvényre eskü. Mert az Evangyeliomnak Angyali együgyűsége vagyon, és az embert sivi kedvességessé teszi minden emberekhez. Nagy rümdökletesség ő és általhabzó világoosság, a' békeségnek tisztá patakja, a' tulajdon tselekedetektül való nyugodalom,

az

az Istenel és az ő boldogságával való élés. Boldog az a' ki nem hagyja magát el taszítatni ettül a' tráltul, a' melly könnyen meg lehet, ha nem egyedül a' Krisztusra néz, hanem más embereknek példájokra; és ha magassan akar röptülni s - időnek előtte az új emberbe nagy akar tenni. Senki egy singel meg nem boshízzabbéthatja magát, am bár azon szorgalmatoskodjék; a' melly hasonlatoságnak helye vagyon a' belső emberben - is. A' természet örömist akarja az ő utat, s - nem - is lát semmi más eszközt, hogy ö tökéletes lehessen, hanem hogy azt keresse, hogy valaminek láttassék. De az Istennek uta sokkal más képpén mégyen, mert ő semmiré teszi azt a' mi valami, hogy ő maga lehessen minden mindenben. Mindezek summa szerint ez igékbe foglalhatnak: A' ki hiszen a' Fiuban annak örök élete vagyon. Így immár láttuk a' hitnek utat, a' mellyen kellesték járni a' keresztenynek. Minémük pedig a' kik ezen az uton járnak, azok bizonyos trikehekbe le rajzrólhatnak e' következő regülakba, mellyeket valaki olvasandasz meg

A 6

lassad

lássad, hogy tsak külső Politiai Cere-
moinákra ne vonnyad, hanem a szerint
a mint már elődbe adattak. Mert a Tisz-
tel. és Tudos. Autornak sem volt tzillja,
hogy tsak a külső maga viselésre irná
ezen Regulákat, hanem hogy meg mu-
tatná, miképpen kelleffék az embernek
mint igaz kereszténynek mind társaság-
ba mind azon kívül Isten és emberek
előtt magát viselni. (1) Sokan ugyan
vagnak, kik külsőképpen szólásban és
ruházatjokban emberek közt minden
illendő tisztességgel és bötsülettel vise-
lik magokat, de a' mellett mindön a
külső embert így el kézfették, a' belsőt
éktelenül hagyják, az Istennek képét fzi-
nes áll ortzával fődözik, és egyfers-
mind a sz. Léleknek templomat ördög
barlangjává teszik. (2) Ellenbe fokban
találtnak, kik az ő sziveknek együgyü-
ségébe belső képpen az Ur előtt akarnak
járni, de a' mellett az emberekkel való
társalkodást annyira el mulatják, hogy
nem minden ok nélkül tartassanak mó-
rste-

resteleneknek: Holott az embernek
külső tisztességes maga viselése sem-
miképpen nem ellenkezik az igaz kereszt-
ténységgel. Mert az Isten, a' ki a' rend
tartást szerzette az emberek között, bi-
zonnyára a' külső maga viselést sem u-
tallja, tsak hogy a' valami maga muto-
gatásra és affectalt complementumokra
ne fakadjon, a mint hogy minden kevé-
lyek és Afztal hazugok a' tisztességes
maga viselésnek és nyájasságnak Palást-
ja alatt röjtik el magokat. (3) Vagy-
nak ollyak is a' kik sem Isten előtt való
kegyes maga viselésbe, sem emberek
közt való *Civilitas*ságba magokat nem
gyakorollják, hanem az ő *Epicureusi*
életekbe szemtelen mindent el követ-
nek, magok viseléseket, *Complexiojokat*,
szólásokat vastag gorombaságba vizik
végbe. Melly *Incivilitas*ság olly nyil-
ván való és el hatalmazott, hogy szegény
Nemzetünk (a' melly másként hajda-
ni *virtusira* és ditsőfféges emlékezetü
tselekedetire nézve méltán ditsértetik)

roz és tanítatlan fiaiban az idegenek-
től fok helyeken nevettek és gyaláztak.
Ezen *barbaries*nek okai pedig mind
à szülék mind a Pæceptorok, kik a gyer-
meki nevelést és oktatást el mulatják,
adván őket inkább baromi páfztorságra
hogy sem Oskolában, a' hol à tanítónak
tisztí vólna, nem *Donatussal* vagy *vesti-
bulum*mal kinezni à gyöngelmét, ha-
nema kereftényi hűtnék fundamento-
mival és Isteni félelemmel egybe à ren-
des moresekre való vigyázást is édes de-
den beléjek folytatni. Olvasd erről ke-
gyes Olvasó *M. Aug. Herm. Franck*, mun-
káját à Gyerm. nevelésről, melyet à vé-
gre szeretettül közlünk veled; A hova
szolgálnak ugyan ezen Regulák is.

Es Ezek NEMZETES PATRO-
NUS URAM! a' mellyek indítottak
engem, hogy édes Nemzetemnek ha-
sználni kívánnék munkácskámnak ma-
gyarázata által, Elmémbe, forgat-
ván szüntelen, melly nagy szűkfég és
fogy-

fogyatkozás legyen a' Magyar nyelven
lévő kegyes könyvekben, innét nem-
tsuda ha az Istennek esmérete, félelme
és szerelme is közötzünk tsak üszögé-
ben is alig legyen: á melly nyavaljának
ilyen orvosságocskával akartam feget
féggel jöni, míg Isten tehetősbeket na
gyobra fel inditt: aki jó igyekezer-
tetl és Isten nevének fegetfégtül hívásá-
val ezeket olvasandja, hiszem hogy töb-
bre is fog ségétetni Istentül, és bővfé-
ges haszon nélkül nem léfzen. Midőn
penig e' munkábá fáradozám, gondol-
kodtam, melly jó Uram Nevé nek tisz-
teffégére *consecralnám*. Es mint hogy
azon közben gyakor *correspondentiam* en-
gedtetnék kegyelmeddel, egyéb érde-
mes Fautorim között valószottam ke-
gyelmedet, mint hogy nem tsaka' mi
édes Nemzetükhöz, természeti kegyes
indulattal vitetik, hanem híváltképpen
Académiákba fáradozó haza fiainknak
fok képpen és majd minden napon szol-
gál; á melly jó tetemént és szeretettét
mél-

méltónak itéltem lenni hogy édes Nemzetem közt esmérteffé tenném. Vegye azért szerezettel kegyelmed Nemz. Uram ezen kiseded ajándakomat a' mellyre továbbis a' kegyelmed jó akaratyában ajánlván magamat; kívánom hogy az Ur Jésus vezerellye kegyelmedet az ö jó lelke által egyenes utó (melly egyedül a' kegyességnek és szeretnek kesken uta) mind addig mig az örök hazába tetfzik által vinni ö sz. Fel-fégének.

*Tiszta szívű minden Lelki
és testi szerentsét kívá-
nó szolgája.*

Wáfonyi Mártony
SS, Theol. et Phil. Cultor.

Első

Első Rész.

Az ép Lelki ésméretet, és a' jó rend tartást, a' más emberekkel való társalkadásban mi-képpen kelleffék megörizni.

S U M M A.

1. Az Istennek szentséges jelen létét szem előtt tartani.
2. A Belső békeséget meg örizni.
3. Még az ellenségrül való gonosz szállástul is örizkedni.
4. Meggondolván, nem hogy fokát, de inkább mikép kelleffék, kereszténi módon és bötsületesen szólni.
5. A Világi dolgokrul örizkedve szólni.

6. A

6. A testi gyönyörűségre ingerlő és botránkoztató szót el távoztatni.
7. Az Istenről és az Istenes dolgokról szentséges tisztelettel szólni.
8. Az elő számlálásban örizkedni.
9. Maga tisztessége kerésése nélkül szólni.
10. Egyik szóból a' másikba nem esni.
11. Gonosz haszontalan és jó szókat egy más közöt meg különböztetni.
12. A másokkal való tárfalkodás választásfélék, és okossan is kell abban élni.
13. Bizonyos helyben és bizonyos időben szólni.
14. Gonosz gyanossággal mást nem okozni.
15. Rendetlenséget és unalmat másoktól el távoztatni.
16. A' mi mástul hallattatik azt okossággal ismét elő számlálni.
17. Szóban erdtnék engedni.
18. Senkinek szavába nem kapni.
19. Az ellen szóllokhöz magát tisztességesen tartani.

20. A Világi gyönyörűségekbe, és héjába valóságba nem erezkedni.
21. Másokat a' bűnökben szerezetettel és keresztényi okossággal meg feddeni.
22. Etelben és ittalban való mérték letességet meg örizni.
23. Az illetlen maga vifeléft el távoztatni.
24. Haszontalan nevetéftül óltalmazkodni.
25. Okos beszéd által másoknak hibájokat meg jobbítani.
26. Az első helynek foglalásában, a' nagyra vágyáft távoztatni.
27. Mindeneket bötzülni, az Istenig penig félni.
28. Az unalmat és a' meg általkodáft el távoztatni.
29. Tsak idő töltéftért tárfalkodáft nem keresni.
30. A' Szívet jó rendbe venni, valamint a' tárfalkodásba szintén ugy az egyedül valóságban is,

I. N I.

§. I.

Atársalkodások alkalmatosságot ad a' bűn tételre. Ha akarod a' te lelki ésméretedet tisztán tartani, tehát emlékezzél meg a' mindenüt jelen lévő Fölséges és hatalmas Istenrül, kinek jelen léte leg derekásabb a' társalkodásba, ilyen nagy Urnak jelenlétében tehát még is kell szeméremetességnek lenni.

§. II.

A' mit tselekezzel, meg lásd hogy Senki (annál inkább magad, tennen magadnak) belső bekeffégedet és nyugodalmat, melly az Istenben vagyon meg ne háborítsa.

§. III.

A te ellenségedről egyébként ne szólj, hanem szeretettül, a' melly az ö javára és a' nagy Istennek tisztességére szolgáljon.

§. IV.

Kölletlen ne szólj és magadat a' fok szóval

szóval ne kössed. Hanem mindön az Isten alkalmatosságot ad tenéked a' szólásra szólj bötsületeffen nagy gondolkodva, és szelidséggel, bizonyos légy a' mirül szólasz, szólj tellyes szeretettel való bátor beszéddel, világossan, rendessen, értelmessen, nem szaporán és a' fónak meg kettőztetésével (vagy, *repetitiojval*) hanem ha a' szükség ismét kívánja, hogy a' mondott szót másadszor elő-hozzad.

§. V.

Vakmerőképpen e' világi dolgokrol való beszédbe magadat bé ne ereffzed, kiváltképpen penig ha az által az Isten nem tiszteltetik, felebarátod nem jobbettatik és a' te magad szükséged nem segéttetik. Az Istennek igéje ez, valamit tselekeztek beszéddel, avagy tselekedettel, mindeneket az Ur Jéhus nevében tselekedjete, hálákat adván Istennek és az Attyának ö általa, *Koloss. III. rész. 17. v.*

§. VI.

§. VI.

Ojjad magadat, hogy a' te beszéded fullánkös vagy is tsufolódó ne légyen. Minden gyanós nevetséges és értetlen példa-beszédeket, és szöllás modját, mellyek botránkozást szerezhetnek távoztás; kérdezz meg másokat, ha ilyenek talátnak te benned? mert ha szokásba mennek az ember maga ezre nem veszi azokat. A szitkozódás egy a' ségérés (*vastag*) bünök közül. A ki átkozódik, magát és a' magáéit átkozza.

§. VII.

Midön az Istenröl és a' te Megváltodrul beszélsz, tehát nagy alázatosággal és tisztességgel, úgy mint az ő jelenletében beszélsz. Szégyenled a' Jéhusnak nevet példa beszéddé tenni. Valaki az Istent az ő sziveben szenteli, az szájával meg nem fertözteti azt.

§. VIII.

A dolgoknak elő számlálásában okos és magadra vigyázó légy, mert a' hazug telek uralkodik azokba. Mert ha
az

az elme mind meg nem tarthatja a' környül álló dolgokat, tehát a' magáébül töldja még azt. Probáld még (*magadar*) ha nem szöllöttále bizontanul ennek, vagy ama dolognak elő számlálásában. Nevetséges és otsmány historiák egy kereftént sem illetnek: mert vagy nem igazak, vagy bizontanok, vagy Felebarárod szerezete ellen léfzenek, vagy a' lelki dolgoknak vizszafelésére vagynak, vagy másoknál gyanóságot szereznek, mint ha öök értetnének azzal, avagy azt tselekefszfzik azzal, hogy még többek és otsmánnyabbak beszéltetfzenek elő. Jó és kiváltképpen elő példáját a' virtusoknak, a' mellyek az Istennek gondviseléséről, hatalmasságáról, jóságáról, igazságáról bizonyoságot rézfnek, ne hadd ki esni a' te elmébül, mert ezzel az ember sokat épéthet. De az illeneket úgy számláld elő, hogy bizonyos légy rólok, egyetemben világosfan, rend szerint, főképpen pedig minden meg töldás nélkül,
és ha

és ha valami elmédből ki-esett, meg valami ne szégyenljed.

§. IX.

Mikoron tennen magadrol (masoknak kényszerítése nélkül) szólalsz, meg lásd, hogy az alatt, a' magad szerezete (és ditskedése) ne fekjegjék.

§. X.

Egyik szódat a' másikban ne üffed, az mint fokban így vesztegetik meg szóllásokban magokat; úgy hogy oftán femmi dologrol bövségesen nem szólhatnak, hanem majd edgyik majd másik dologbankapnak. Maradj meg azért a' szóllásnak egy nyomában mind addig, mig másoknál kedves, és neheztelésekre nem léfzen az te beszéded, így fok gonofz vélekedéseknek eleit véfzed, másokkal együtt magadat épéted, és magadnak egy drága kintfét gyújtendesz, derék dolgokrol jó fundamentommal, midön az szüség kívánja, szóly bövségesen.

§. XI.

§. XI.

Gondold meg, hogy nem csak ezek ö magokban gonofz és utálatos szóly, ugy mint átkazodás, hafzontalan esküvés, goromba és otsmán beszédek: de még azok is hafzontalanok, a' mellyeknek jó bizonyos végek nincsen és femmire nem szolgálnak Ellenben azok (penig) jó és hafznos szóly mellyek az Isten ditsőségére és tiztesfégére rendeltettek, úgy mint a' ki tudja azokat a' szólykat, minek elötte nyelvedre vennéd. Minden gonofz és héjába való szólykat el távoztatsz, meg gondolván azt hogy mind azokrul az Istennek kemény itelő széki elött számat kell adnod. Foglalatos légy azért a' jóban.

§. XII.

Minden te tárfsalkodásod vagy szükfégbül, vagy penig jobbulás felül való reménfégbül légyen, de ugyis vigyázva és okostan. Az Istenteleneknek az ö külsö tárfsalkodásoktul magadat ugyan tellyeffégesen meg nem óhatod, de az

ő társalkodásokba szükfég nélkül ne adjad magadat. Mert ök előbb téged elrontanak, hogy sem te őket megjobbítanád. Ha pedig szükfégképpen kelletik eö vélek lenned, tehát annál inkább vigyázzván, magadat óltalmazd.

§. XIII.

Sok beszédek jók ugyan, de ha nem jó társaságban és illendő helyen hoztatnak bé, nem jók. Mert a' templomba a leg jobb beszéd-is botránkozást adhat az eröteleneknek.

§. XIV.

Másnak az ő jelen léteben titkon és fülben ne futtogj avagy idegen nyelven ne szólj, mert a' jelen lévönek gyanóságot szerez, és így azt gondolja hogy nem hiszefz nékie.

§. XV.

Midön valaki szól és mások azt örömeft akarják halgatni, ne kezdj akkor te máffal egyedül szólni; mert az rendtelenséget, unalmat, vagy pedig neheztelettést szerez.

§. XVI.

§. XVI.

Ha valamit elő hozandasz, és ugyan olyyat a' mellyet te másoktól hallottál, gondold meg jól először, ha másoknak kedves léfzen e' az a' mit szólандasz.

§. XVII.

Ha Valaki beszédedben szólánd, tehát azontul szünnyél meg. Mert a' másoknak e' jól fog tetszeni midön ötet is halgatják. Ha pedig te foljtást szólándasz, a' tégedet jól meg nem halgat, mert arra gondolkodik mit szólándó légyen eö maga.

§. XVIII.

Másoknak azö szavokba soha se kezdj. Mert természet szerint ez mindennek ellene vagyon ha másoktól meg nem halgattatik. Néha te azt gondold hogy a' dölgot jól meg értetted. de még ne is fogtad azt meg. Midön azért valaki beszédébö meg nem halgattatik, és szándékát kinem beszélheti, titkon meg vettetik az. El hiszem egy fő Urnak,

nak, a' kit bötsülsz, ezent nem cselekednél: így tselekedjél egyéb felebaráttal is. Ha azért valakinek a' beszédeben vágandasz, szállj magadba, s legottan meg tapasztaled, hogy a' dolognak jól meg gondolása nélkül kezdettél a' beszédben. Könnyebben szeretettel mindenekül, ha egyebeket türve fogsz halgatni.

§. XIX.

Ha valaki ellened mond maradj a' te bőrödben, mert az ám a' valóságos alkalmatoság a' társaság által való vétkezésre. Ha az alatt az lstennek dicsősége és felebarátodnak java semmit nem szenved, hagyjad abban. Mert néha fokot vetekednek és még is mikor a' vetekedés ki vagyon, kétséges mellyik rész nyertes. Hogy ha pedig a' felelet szükéges is, mindazáltal ójad magadat elmédnek csaté-patéjos felindulásátul. Mert a' csak Testi buzgóság.

Ha az igazságot értelmessen és fundamentomosfan eleibe tetted, nyugodjál meg azon, tovább való veszedé-

kedéssel keveset fogsz neyereni. A te előkezö féled is jobban meg fogja fontolni a' dolgot, látván hogy te nem akarsz tovább véle harczolni. Ha többet nem tanulsz tő'ed, ugyan szelédséget és emberséget tanul a' te példádbul.

§. XX.

Ha mások mulatásnak kedvéért tánczot, játékot és egyéb a' féle dolgokat kezdenek, gondold meg előbb (mivel azokbul fok dízstelen és más nagyobb vétkek is következnek, pufzta és közönséges tisztátolan maga viselések, s-beszédek ki nem maradnak) nem volna e' tanátfosabb néked onnét el menni, mint sem közikben bocsátkozni?

§. XXI.

Ha valakit vétkéül meg akarasz feddeni, tehát arra alkalmatlan időt ne válassz, ha a' te félelmességed és erőtelenséged attul hátra vonna, azt nem kevesebbé meg győzted mint az elmének más gonosz indulatit, mindazáltal mindenkor elsőben magadat fedjed

meg, minek előtte másokat meg feddenél; hogy így a' te meg feddésed szánakadásból származzék. Feddőd-jél szízetettel, nagy vigyázással és szelidséggel, hogy a' másik ugyan akár-miképpen meg gyözettesék a' maga Lelki ismémentiben, hogy nem jól cselekedett. Kristus csak egy tekintéssel is fedde', mikor Pétert egy reá nézéssel inté, midőn őtet meg tagadta volna, s még is légt ottan kesérvessen kezdé firni egyébkor feddet kemény igékkel is. Ebben azért a' szízetet légyen a' te tanító mestered. Tíak hogy a' más büneiben magadat részessé ne tégyed.

§. XXII.

Midőn vendégfégtben vagy, az ételben és italban mértékletes légy, ha felettébe valóra kénszerítettel, gondold meg, hogy a' mérő kéfértés légyen, és ugyan a' végre, hogy vétkeztethessenek veled a' te ístened ellen. Magadat arra ne hadjad hajtani, hogy valami jónak kedves ízét követvén gyomrodatt éppen

éppenteli töltfed. Jobb volna gyakrabban de keveset enned, hogy így elmédnek józanságával és alkalmasfágával valami jó dólgot végtben vihes; hogy nem mint egy szíre meg tömnöd gyomrodatt, és a' józan léleknek örömet és kedveffégt él vesztened. A' fok étel és ital általa' test és a' lélek meg nehezítettnek. Egy álhatatos mértékletesség, nagy próbaja légtzen a' te lelki okosságodnak. Ha a' te szád még nyálánk a' jó ételcknek válogatására, az igaz éhség és szomjufág nélkül, csak hogy a' jó íz kedvéért azokkal megelégtfed magadat, úgy még sem vagy mértékletes.

§. XXIII.

Mindenkoron, és minden féle tárfalkodásban magadat minden módon megójjad az igyeden hunyorgatástul, pillogatástul, kezeidnek rendetlen viseléléstul, és téstenednek ide s-tova való hajtogatástul, mert mind ezek az elmének helytelen vóltatt mutattják, és az elmének

nek leg titkosbb indulatit arullják el. A te Jéfusod illeneket nem tselekedett, miért nem követnéd tehát ötet a' külső dolgokban is, a' melly leg könnyebben meg lehetne; intesd meg azert magadat a' te jó barátodtul, mert talám eztet te magadban nem veszed eszedbe.

§. XXIV.

Örizd meg magadat a' haszontalan nevetéstül. Nintsen ugyan minden nevetés meg tiltva. A mint gyakorta meg történik az, hogy a' leg kegyesebb és jamborabb életűek-is, neme' világiakon, hanem a' Lelki és Isteni dolgokon mellységesen örvendeznek, úgy hogy az ő szájak egy tiszteletes és szemérmes mosolódással azon leki jónak szerelmeségérül, melly az ő elméjekben vagyon, bizonságot téstén: de ezzel könnyen vétkeztetik és a' szívben az érzékenységeknek veszedelmes el terjedésekre ut nyittatik. *Böls. IX. v. 15.* a' mellyet könnyen eszbe vehetz, hogy ő futosó gődolatuvá lett, ha mély-
sé-

féges alázatosságban a' mindenüt jelen lévő stenhhez közelgetendesz.

Kiváltképpen ha mások trágárságokon és tréfákon nevetnek, örizd meg magadat hogy ő vélek ne neves, mert ez az Istennek nem tettzik, miért tetzenék hát néked? Hapenig hogy néked sem tettzik miért nevetz tehát rajta? ha penig nevetz, tehát eö vélek a' bűnben részesültél. Ha kedvetlen nész úgy a' haszontalan tsátsogókat lelki ismeretekben már meg feddetted.

§. XXV.

Hogy ha valaki beszéde között valami dologban vétkezik, vagy beszédének igaz folyásatul el téveljedik, tehát idején korán azon légy, hogy ötet a' te értelmes beszédeddel helyre hozdad, és így hofszfú kerengös beszédeket el távoztatházt. Jól lehet ezen ajándék szükféges: mindazon által kevesen igyekeznek arra.

§. XXVI.

Senkinél magadat, nagyobra ne tartsad,
B 5

tsad, se föl ne fuvalkodjál, ha bár a' jó és szép rendnek okaért valami tiszti állopotot föl kellett vened is: mert por vagy te és a' másik hamu, lsten előtt, mindáketten egyenlők vagytok, azért a' mennyiben téged illet egynek állítsad lenni, akár melly felül állj, avagy járj. A' fzeretet alázasos, és a' te alázasoságod által föl indittatik a' te felebarátodnak te hozzá való fzeretete. A' kevély pedig mindennek terhes.

§. XXVIII.

A Tárfalkadásban minden embert bötsülj, de senkitül ne fély. Tsak egyedül az lsten féld, mert ő mind te nálodnál s mind másnál nagyobb.

§. XXVIII.

Ne légy unalmas és szomorú az emberek előtt, de vig és kedves, mert e' meg nyugofztal mindenedet.

§. XXIX.

Ha tudod hogy a' tárfalkadás tenéked nem olly szükséges, avagy más módon a' te lstened ditsősége jobban

moz-

mozdittathatik elő, avagy a' fzeretet a' te jelen léred által felebarátodnak fölgálatjára nem kényszeritt, maradj ki inkább a' társaságbul. Ha azokáért néked egyéb célod nintsen, hanem hogy az időtt héjában tölcsed el gy szempillantásig se maradj ott. Nem illik azért kereszténynek azt gondolni hogy ő másként az lstennél hoszu időtt töltene el. Még a' kegyessék is ebben gyakorta vétkeznek és sok héjába való be-
szédbe és tselekedetbe erednek és szakadnak, a' mellyek ofztán azö Lelkeket nyughatatlanokká téfzik.

§. XXX.

Probáldmeg, ha a' te szived egyaránt valóe', akár magánosságban, akár társaságban légyen. Ha ezt fel nem találod magadban, vagyon nagyokod a' miért inkább köveffed a' maganosságot, hogy sem a' társaságot, hogy így a' te szivedet jó modban veheffed. Ha pedig fel találod magadba, vigyázz, hogy midön állasz el ne effel.

B 6

Ma-

Második Rész.

Miképpen köllesek magánosan a' tárfoságon kívül az élő és mindeneket tudó Isten előtt élni, és a' Lelki isméretnek jó szabadságát megörizni.

S U M M A F A.

Az Isten jelen létének meg ismérése, a' magános lételebe meg örzi az embert. 1) a' hofzú várokozástul 2) az Unalomtul, 3) a' hivalkodástul 4) a' félelemtül. 5) a' Világi tárfalkodáshoz való kívánságtul. 6) az egyedül való életnek gonofz végéretül 7) hafzontalan könyveknek olvasásátul, 9) az hivalkodásra való vágyódástul és nézéstül, 10) a' mértékletlenségtül 11) a' testnek hafzontalan és kölletlen hizlalásátul 12) az eledeinek szorgalmatosságátul 13) Hafzontalan

talán szándektul 14) alhatatlanságtul. 15) Hafzontalan és héjában való gondolkodáfoktul. 16) Hafzontalan és héjában való szolláftul. 17) az Ortzának és szemnek komor vóltátul, 18) egyedül lételebe való hamis vélekedéftül, midön némely valakivel gonofzt tselekefzik. 19) Nyughatatlanságtul, mellyel az egyedül éles meg akadályoztatik. 20) A tárfaság el valóftásbá való gondatlanságtul, 21) az éjnek nyughatatlanságátul 22) Házi vagy utbéli unalomtul 23) utolsó kétségben eséftül 24) summa fzerint, minden kéfz akarat béli bünöktül.

II. Vágás.

A magánosfágban nem csak el kell a' gonofzt hagyni, de egyfzers-mind a' jót is kell kövteni 1) az hivatalnak külöm mi vólta fzerint 2) a' nemre nézve, ám légyen az férfu, vagy 3) Afzfzoni állat 4) akarminémü állapotu 5) Complexiöu 6) Erös elméjü 7) kozönfégefzen penig két dólgoznak végbë vitelere. A 8) a' Léleknek gondvifeléfere és ugyan

gyan 9) elsőbē az Lelki esméretnek meg próbálása által, 10) másodszor az imádság által, mellyet egiedül magánosságban végben vinni igen hasznos 11) nem csak könyvből, de leg inkább szívből 12) leg ottan midőn az ember magánosan vagy 13) tulajdon akarata nélkül (minden meg általkodás nélkül) 14) elsőben a' Lélekért, másodszor a' testért, 15) másokért is 16) szüntelen 17) nem csak a' szent Vacforánál, e' végre minden bünöket elköli távoztatni, 19) igaz áhitatossággal 20) nagy vigyázással, midőn könyv nélkül mődatik az imádság. 21) Hála adással tsöndesz szível, 23) fuma szerint, mind azokkal mellyek az igaz imádkozáshoz tartoznak, 24) Harmadszor a' szent írásnak vizsgálása által 25) a' mellyre a' regulák hasznosak, 26) Ide tartoznak a' kegyefségre vezető könyvek 27) mellyeknek olvasására a 16) regulák hasznosak 28) a' szívnek örzése által (B); 29) a' testnek szükségének meg adásával, 30) jó tanács vétellel melly-

mellyhez 13. regulák hasznosak (D) a' dolgozásra, 31) jó fel tett tizra 32) ilendöképpen és móddal, a' hová 10. regulák használnak (E) 33) a' dolgozástul való nyugovásra, mellyre tiz regulák hasznosak,

I.

NEm csak mások előtt kell az embernek kegyesnek lenni, hanem még mikor magánosan vagy is, másképpen kép-mutato. Azért mindeneknek előtte kérjed az Istenet hogy az ő ki mondhatatlan kegyelmét tenéked adja, az ő jelen létének eleven hatalmas és általható meg esméretire, hogy abban meg maradhás mind társalkodásodba s mind egyedül valósfogodba: mert valameddig te az erős és mindenüt jelen lévő hatalmas és felséges Istenről a' hűbén jól bizonyos vagy, mind addig bizonyos léfesz a' te magános és társóság kívül létedbenis.

J. I. Semmi idő hofzszunak nem fogtetzteni, mert másként az örökké való-

ság

ság melly hófzúnak tetzenék lenni tenéked, a' mellyben mindenkor az élő Istennek szemei előtt élz, és annak látásában telles örömet és boldogságot találod, vagy az ő orczája elől el kell tiszttadnod. Mozesnek, Eliásnak és az Ur tanítványinak nem tetzék az idő hófzúnak, midön ök a' Christus el-váltazáfaktor a' hegyen vólnának *Matt. XVII. 4.* El kell minékünk is egyik fényességbül a' másíkba változnunk. *2. Corinth. 3. 18.* senkinek az idő nem látatik hófzúnak a' ki a' külső és világi dolgokat meg szokta, és a' munkába bémerült. Az okos kereszténynek hamarebb lesz fogvatkozása az időnek szükvöltában, mint sem unalma annak hófzúvöltamiát.

§. II. Nem is léztes a' te magánosvöltod által elmédben unalmas és kedvetlen, mert a' mindenüt jelen lévő Istennek szerelme a' melly tégedet tellyeségeffen el foglal, hogyan hagyhatna nyughatatlanságba, annál kevésbé

bele

belé nem tiszit. Boldog azért a' nép a' melly tapsolva mondhattya, Uram ezek a' te ábrázotodnak világozságába biznak. A' te nevedben örvendeznek minden napon, és a' te igaffágodban felmagasztaltatnak: *Solt. 89. v. 16. 17.*

§. III. Sem látható sem láthatatlan dolgoktul semmit nem félendesz, hanem attul fogsz félni a' ki mind a' testet mind a' Lelket meg ölheti és a' pokolra vetheti *Mathe 10. v. 28.* Ha valaki csak valami óltalmat tud-is semmit nem fél az, halgatok az olyanrul, a' kit a' fölösleg való segedelem és mindenható védelmezés kívül és belül körös környül vézzen, Dávid ámbár a' sötétségnek völgyébe járna, nem féle a' szerencsétlenségtul. *Solt. 23. v. 4.* mert az Iste maga vala ő véle, ada veszfzöt és botot az ő kezébe, mellyel magát vigasztalná és az ő lelkét meg nyugosztalná.

§. IV. Az időt sem fogod héjába töltöni, mert még a' röft szolgák-is dolgoznak az ő Uroknak jelen léteken.

§. V.

§. V. Nem is fogsz panaszolkodni, ha szintén oly jó *Compániában* és társaságban nem lehetz-is mint más emberek. Mert a' te legjobb társalkodásod meg változhatatlanul mindenkoron Istennél marad. Még kedvesbb-is pedig valami fő Urral magánosan társalkodni, mintsem ha fok szolgák jelen leendenek véle.

§. VI. E' végre a' társalkodástul tenen magadat ki nem rekeszted, hogy valami rossz dologban gyakorollyad magadat. Mert midön te egy ideig az embereknek társaságokat el távoztatni, akarod, és így csak magad akarsz lenni nemkülömben vagy az, mint ha valaki egy nagy Urral bizodalmassan akar na szólni valami bézárlott szobátskába *Matte 6. v. 6.* Sőt annál szemérmesebb léfesz, ha az Istennel egyedül léjendesz, mint sem ha fok emberek között lejendenél.

§. VII. Innét semmi haszontalan dolgot nem fogsz elől venni, mert az a' ki minden időtül, nem tsak miképpen töltöted

töltöd el, mint inkább mire fordítottad azt, számot vészten töled, *1. Corint. 4. v. 3-6. 2. Corint. 5. v. 10.* jelen vagy on, és számat tart veled a' te Lelked esmértiben.

§. VIII. Ehez képest semmi haszontalan vakmerő és bolondságos könyveknek olvasásával az időt nem töltöd. A bölcs és értelmes semmi trágárságokat a' fő és derék Ur jelen léteben (ámátor ö is ember légyen) avagy más böcsületes ember előtt, nem üz.

§. IX. Nem is fogsz vigyázni héjába valóságra, mert a' te társaságod a' te Mennyei Atyádnak az ö mindenüt jelen léteben vagy on *Filip. 3. v. 20.* és így nem keresed azokat, a' mellyek ide alá a' földön hanem a' mellyek oda fel az egekben vagynak az hola' Christus vagy on *Colos. 3. v. 1. 2.* se nem fogsz vigyázni a' látható, hanem a' láthatatlan dolgokra, mert a' mellyek láthatók azok elmulnak, de a' láthatatlanok örökké megmaradnak.

§. 10. Nem - is töltöd meg a' testet a jó iznek kedvéért valami kényes étellel a' mint némelyek ebben valami külső, de bolond tisztviselést keresnek, hogy így az emberektől tisztviseléseknek mértléketes-és kevés ételtieknek és italuknak láttassanak, az után pedig mikor magok vagynak, bővebben magokhoz veszik a' mit el mulattak; Mert hate az emberek jelen léteért minden ok nélkül meg vontad a' természetnek szükségét, ugy ellenben az Istennek jelen léteért elég okod vagyon, hogy tisztviseléseken jarj, mint nappal nem tobzódásokban és részegségeken, és a' testnek az ő gondját ne cselekedjed az ő kívánságira *Rom. 13, 13, 14. 1. Thess. 5. v. 8.*

§. 11. A testnek ő magában szükségesség gond viselésével fok idött ne vesztegess, annyival is pedig kevesbé a' testnek pipesgetésével tsmosgatásával, és a' tükörben való nézéssel, mert a' halhatatlan lélek, meg esmérvén azt a' ki ötet öröktől fogva szerette, és szeretni is fogja,

fogja, keveset fog gondolni ezzel a' romlandó hajékkal; eledel és ruházattal meg elégzik *1. Tim. 6. v. 8.* Itten ugyan t'ak aláztatás test marad, ottan pedig leend ditsőséges test, melly a' Christus dicsőült testéhez hasonló léfzen *Filip. 3. v. 21.*

§. 12. Meg sem nehezitted a' te szivedet gondokkal vagy az eledelnek szorgalmatosságával, honnét minden zürzavar gondolatok nélkül a' te ágyadba fogsz nyughatni. Az Isten, mivel mindenható, ő téged fegethet, és tud is seggíteni mivel minden tudó, akar is seggíteni, mivel a' te atyád ő a' te seggítégedre jelen - is vagyon. Immár a' Christus Jépus a' te Meg-váltód hív és szerelmes barátod így szól. A ti menyeyi (az az mindenható) atyátok (az ő jóvólta és emberekhez való szerelme szerint) tudja (az ő minden tudása és bölcsesége szerint) mi nélkül szükölködtök *Matt. 6. v. 32.* Ugyan azon Isten, ő a' kirül Jákób már fellyeb száaz esztendőskorá, nál

nál ditselkedvén monda: Az Isten, kinek előtte jártonak az én Atyáim, Abraham és Isaák, az Isten, a' ki táplált engemet az én születésemnek idejéig fogva mind e' máj napiglan. *Moses, r.k. 48. v. 15.*

§. 13. Nem is tartandasz tanátsot a' jövődő esztendőknék boldogságok-rul, mint az esztelen iffjuság szokott tfelekedni, a' melly magának egy kedves és kellemetes képzés által, aranyos hegyeket ígér, tfelekedetiben igen álhatatlan, egyikből a' másikba kezd. Ha még érzended annak jelen létét a' kinek szemei téged láttanak midőn még forma nélkül vólnál, és minden napok az ő könyvében bé irattattak, mikor még azokban egy sem vólna *Sólt. 139. v. 16.* Azt fogod Dáviddal mondani: Melly igen drágalatossak én előttem a' te gondolatid oherős Isten. Jgy minden idegen gondolatid, előre néző tanátsid és képzésid majd el-öszólnak, nem is kívánod te magadat az Istennek székibe helyhez-

heztetni, és a' te kívánságod fzerint, a' jövődő dolgokat, rendelni.

§. 14. Iñét ne is légy álhatatlan azokban a' munkákba, a' mellyeket elődbe vettél, mellyeket a' jelen lévő Urnak akarata nélkül félre sem tehetz; Valamiképpen a' te Atyád álhatatos a' veled való lakozásba, hasonloképpen te is álhatatos légy a' te dolgaidban, mellyeket az ő jelen létében és egyet értésével fel vettél.

§. 15. Ne forgass olyan gondolatokat elmédben. a' mellyeket elpirulás nélkül elő nem hozhatnál, a' mellyeket ugyan az emberek előtt el titkolhatz, de nem az Isten előtt, mert ő érti távulrul a' te gondolatidat. Mihelen azért illetlen gondolatok ütőznek elmédben, avagy tflak távulrul forganak is előtted, legottan fordítsd el magadat azoktól, és gyűlöld meg őket. Valameddig olyan gondolatokban foglalatoskodol és azokban maradsz, mind addiglan kell az Istennek panaszolkodnod, hogy te ő tüle el távoztál, és egyedül ötet hattad-el, De ő ke-

kegyes lélek azt ne miveljed, sőt inkább maradj annál, a' ki a' te tárfoságodat ingyen való szívetetibül keresi, és a' mint magát úgy tégedet egyedül nem akar hagyni.

§. 16. Kiváltképpen csak a' leg kissebb biktül-is azok közül meg ojjad magadat, a' mellyeket a' kegyes Isten felő emberek ha látnának gonofzra magyaráznának. Mert ha azoknak jelen léteben az ő fegyhetetlen életekért *valamit mivelni* szégyenlenél, mennyivel inkább szégyenlenéd az előtt, a' ki azokban és te benned a' jót tselekefzi.

§. 17. Midőn mások a' magános élet által, az emberekkel való tárfsalkodásra, alkalmatlanokká és nyakafökká léfznek, akkor te ellenben az által, másoknál kedves és köllemetes léfzefz. Sőt annyival inkább, a' mennyivel tapaszthatóbb te nálad a' te mennyei Atyádnak jelen léte. Az emberséget és szelidséget senki nem fogja gyűlölni, a' mellyek nem tsak egy valóságos (*külső*) gyakorlás által,

de

de tsöndefségben - is meg tanultathatnak, ha abban az Istennek tapasztható jelen léte által a' szív kedvessé és köllemetessé léfzen.

§. 18. Ne-is gondolyad azt, hogy te egyedül avagy magánosan vagy, ha még egy lejed veled, a' ki azokkal tartana a' kik ágyasházokban való bujálkodásban, utálatosságban, szemtelenységben élnek, lopnak, gonofz és ártalmas tanátsokat koholnak és forrasztanak. Mert vagynak úgy két bizonságid, egyik a' ki te veled vétkezik (mert ugyan a' ki te veled vétkezik el is árulhat téged) A másik a' jelen lévő Isten, a' ki a' te tselekedetidet világosságra hozza és meg feddi, a' fetétség sem fedez el tégedet ő előtt *Sólt 139. v. 11. 12.* Mert midőn ő el jövend a' fetétségnek titkait világosságra hozza és a' szíveknek tanátsit meg jelenti, s-akkor léfzen osztán mindennek Istentül ditséreti *1. Cor. IV. v. 4. 5.* a' ki itt minden ő cselekedetinek az Urat birójul fogadta,

C

§. 19.

§. 19. Midőn mások tégedet, a' te magános létedben, és ámbátor derekas dolgaidbā háborgatnak is, mind azon által, ne haragudjál, és a' te elmédben meg ne háborodjál, mert nem is kell néked olly igen a' külső dolgokhoz ragaszkodnod mint az Istennek te benned való létehez, melly a' te felebarátodhoz való szeretettel bé tölti a' te szivedet. Immár pedig ha az Atya valamely jó akarót hiyatand, tehát gondold meg, hogy annak-is az ollyan társasággal kelletik élni, másképpen néked egy lelki irigységre magyaráztatik, ha meg haragízol azon, hogy valaki meg háboritt a' te munkáidban, jól lehet ő közönségesen ártatlan szokott lenni, mivel nem tudja hogy valami derekas dologban foglalatokodol: A' te jódra küldhetted Istenötet te hozzád, vagy talám az ő magajaváért, Innét nehéz tenéked itélned, ha kedvesebb volt volna e' az Istennek a' te magad jó dologodban maradnod, vagy a' te felebarátodnak szogálnad?

nod? Annakokáért maga a' szereteted tenéked böltféséget a' te felebarátodnak bé fogadására, hogy te abbul semmit el nem fogsz hagyni, sem a' te elmédnek nyughatatlan volta miatt te magadat tulajdon munkádra alkalmatlanná nem tézed. Szent Pál Apostol eztet alig akarta azon dolgok közé számlálni, mellyeket ő az Isten dicsőségéért magára vett. Azért midőn derek dolgokat számlál elő, egyszer s-mind hozzája téfzi, azok nélkül a' mellyek kívül esnek, engemet szorongat ama minden nap ellenem támadó fokafág. 2. *Corr. XI. v. 28.*

§. 20. Gondotlanul és örizkedés nélkül ne adjad magadat az egyedül valósból a' társoság közé. Egy valóba kegyes életü ember írja: *Soha nem mentem, ugymond, az emberek közé hogy gonoszabb nem mentem volna el tülök: a' mint eztet a' próba meg mutatja, hogy könnyebb legyen az egyedül valósból a' mindenüt jelē lévő Istentül egy hathatos*

tos meg érzélt nyerni, hogy sem mint a' társaságba, mert fokkegyes Istenfélők az társaságban el vesztették, a' mellyet az egyedülvalóságban meg tartottak. Ellenbe bizonyos időben a' dolgot előre jól meg fontalván, inkább válfazád igaz okokbul a' jó társaságot, ugy mint az Isten dicsőségének előmozdításáért, felebarátunknak javáért, a' mi magunk jobbulásunkért és illendő szükséges voltunkért, nem penig ételben és italba való tobzódásnak megkettőztetéséért. Így nem háborít hattyá meg lelkedben a' mindenüt jelenlevő Istennek olyan esméretit, ha csak te magad meg oltalmazod azt a' társaságba, mint egy pötfét nyomó gyűrűt. Azért ha máshoz akarsz menni, az Istent melléd vévén térj bé először magadhoz, midön másokkal való társalkodásra alkalmatosságot találsz. A' ki így tselekefzik bizonyos moddal a' mégyen osztán ki és bé, és jó füre találkozik. *Joh. 10. v. 9.*

§. 21.

§. 21. Az egyedül valóság nem léfzen tenéked nehezebb mint nappal, és nappal nem nehezebb mint étzaka, mert a' fetétség nem fetétség az Urnál és az étzaka mint a' nap fénlík, a' fetétségis olyan mint a' Világosság *Solt. 139. 12.*

§. 22. Akár othon akár az uton légy, az magánosság nem léfzen néked unalmas. Mert ha a' hajnalnak szárnyait vennéd is, és a' tengernek utólfó határánál lagnál is, oda is mindazon által tégedet az ő keze vinne és az ő jobb keze meg tartana téged *Solt. 139. 9. 10.* Ha penig házadbá maradcz, a' te gyönyörűség az igaz böltféségben léfzen, a' melly, a' mindenüt jelenlevő Istennek szerezetiben áll. Nem unalmas, ugy mond a' Böltf. (*VIII. 16. 17. 18.*) az ő véle való társalkodás, sem nem kedvetlen az ő véle együtt élés, hanem vidám és örvendető. Ezt meg gondolván magamba, és szorgalmatosfan meg hányván vetvén az én szívembe, meg értettem hogy halhatatlanság légyen a' böltféségel

C 3

sége

ségel való rokonságban. Es az ő véle való barátságba jo gyönyörködtetés vagyon.

§. 23. Olly idő érkezhetik, a' mellyben minden emberektül el hagyattathatol és leg nagyobb szükségben juthatz, ámbátor fedhetetlenül és kegyessen élyiás, akkor te egyedül tsak a' mindenütt jelen lévő Istenhez folyamodhatol. Kicsoda szakast el téged a' Kristus szerelmétül? nyomorusága? szorongató keferüsüge? üldözése? éhsége? Veszedelem é? fegyvere. *Rom. 8. v. 35.* Ha te az Urnak ereje által igazán meg esméred, hogy a' Kristus által a' te szerelmes Atyádban élsz, mozgasz, vagy, és örökké ő benne mint egy gazdag szerelmű valóságban élendész, úgy bizonyos vagyok, hogy sem halál, sem élet, sem Angyálok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelen valók, sem következendők, sem magasság, sem mélység és semi-egyéb teremtet állat el nem szakaszt téged az Istennek szerelmétül melly

melly vagyon a' mi Urunk Jéhus Christusban.

§. 24. Summa fzerint a' te Mennyei Atyádnak láthatatlan ugyan, de a' hitben erőssen és bizonyossan meg fogott jelen léte, meg örizend téged minden bölondságtul és tségéres bünöktül. Az Istenes szent félelem, melyet ő a' te lelkedben szerez a' gonofzt el választja te tüled, nem külömbé mint a' tajték az ezüftül el válofztatik. Azért vigyázhogy a' világosságg melly te benned vagyok meg ne sötétüljon, légyen azért a' te szermed tisztá *Matt. 6. 22. 23.* Igy fel fedett Orzával mint egy tükörben meg láttatik te beñed a' Christusnak disösége, és te el változol ugyan azon ábrázatba, egyik dicsöségbe úgy mint az Urnak lelkétül. *2. Cor. 3. 18.*

II. Vágás.

Meg történhetnék penig teneked mint egy Gyermekeknek, ki az ő Atyátul tsintalanságaért meg büntetik, s-el is hagyja ugyan a' gonofzt,

de mitsoda jót kellesek néki fel venni melly az ő Attyának tefsek nem tudja, ámbár arra kéz légyen. Szükség azért teneked kiváltképpen tudnod, 1) mitsoda jót kellesek tselekedned, és 2) mikép kellesek azt a jót tselekedned. Mert nem tsak à mondatik: *Távozzál el a' gonosztul* hanem az is, hogy *cselekedjél jót.* *Sólt. XXXVII. 27.*

§. 1. Némellyeknek hivataljok hozza magával, hogy az időnek magyobréfét magánasságban töltsék el. Némellyeknek pedig, hogy leg többet az emberekkel társalkodjanak, és környülök forgolódjanak. Amazoknak bátorfágozbb a lelki esméretet meg őrizni. Ezek alkalmatosbak à szeretnek gyakorlására. Amaz arra jó, hogy à hűt és à szeretet meg gujtassanak és hasznos à mostã kezdet keresztyenyeknek. Ez pedig jó már à keresztyenyfégben jól fundáltattaknak, hogy hagyják félneni az emberek előtt az ő Világosságakat *Matt. V. 16.* mind à kettőt Istennek kell szentelnünk. Mind hivatalunkat s - mind állopotunkat à melly-

mellyben élünk. Az Istennek ditsőségét kell tzilul tennünk, s-akkor leszofztán helye amáz mondásnak: *Minden ember à melly hivatalban hvattatot abba maradjon.* *1. Cor. VII. 20.*

§. 2. Ha férfitu vagy, rend szerint többire el-vonattatol az egyedül valóságatul. Azért őrizd magadat, hogy à külső dolgoknak fok volta néked törhelett ne légyen. Emlékezzél meg azért arrul à mit sz. Pál Apostal mond: Akarom azért hogy à férfiak imádkozzanak akár melly helen *1. Timot. 2. 8.* Akár othon, akár az uton, akár magánosan akár másokkal légy mindenütt az Istent szemeid előtt visellyed.

§. 3. Ha Aszfzonyiállat vagy, rend szerint s-többire mind à magánosan való életre vagyon alkalmatosfagod. Gondold meg annak okáért a' mit Szent Péter kiváltképpen az Aszfzonyi nemnek mond, midőn így szöll: A szivben elrejtet embernek a' szelid és tsendeszlé-

leknek rothadatlansága az Isten előtt
bűstületes. *1. Pet. III. 4.*

§. 4. A szent irás emlékezik egy állopotrul is, a' melly a' magánosságban hagyattatott, és a' melybe való életre ugyā kényszerítették is, ez pedig az igazán való özvegyeknek állopotjok, a' kik egyedül hagyattak. Mert ugyan az mondatik a' szent irásba valóba özvegynek a' ki egyedül vagyon, bizik az Istenben és foglalatos a' könyörgésekben és imádságokban ejjel és nappal, A' ki pedig bujaitagba él, az élvén meg holt. Ezt is kívánnya sz. Pál az Özvegyektül, hogy fedhetetlenek legyenek. *1. Timoth. V. 6. 7.*

§. 5. Némellyek természet szerint inkább az egyedül való életre, némellyek a' társaságra többet hajólnak: Mindeikkel jól és gonofzul lehet élni: Melancholicusnak a' magános élet, mellyre ő hajlik. A' Vidám és friss természetűnek a' társaság leg közellyeb való út a' Veszedelemre. Ha amaz a' maga-

gánofságot, ez pedig a' társaságot távaztatja, mindenik meg mérsékelteik és az Istennél kedvesé tétetik. Ugy mindazonáltal, hogy ama' ne kerülje a' magánofságot, advan magát a' gonofz társaságban, se ez, a' jó társaságbul, a' bűnre ingerlő magánofságra ne menyen. Annak okaért vizsgál meg a' te magad természetit, hogy így a' te gonofz természetebül magad veszedelmébe ne rohany.

§. 6. Sokan az ő egyedül valóságokban erőteleneknek találják magokat, a' kéfértetnek és az ő testek gonofz indulatinak ellen állásara, honnét jó igyekezettel magoknak társaságot keresnek, és ugyan ott esnek meg gonofzbul, mint a' magánofságban. Annak okaért gondold meg, hogy a' vétek tied, nem az Istené, azért fegyverkeztesd fel magadat a' Christusnak gondolatjával *1. Pet. 4. 1.* Mert valaki Istentül születetik meg tartja magát, és ama gonofz nem illeti azt, *1. Joh. V. 18.* Nagyob bá-

torfágnak okáért az Isten-félőknek társoságokat keressed, ámbátor mások te mellett és környülötted legyenek is, hogy így meg erősödjél és hozzá szokjál a te hivatalos munkáidnak végben vitelére, mind addig míg szokás által a' jónak és gonofznak meg valófztására gyakorláft szerzendesz *Sid. V. 14.*

§. 7. Öt félét tzelekedhetel a' te magános vóltodban (1) A' te Lelkedről szorgalmatoskodhatol (2) Testednek szükseges dolgait meg adhatod. (3) Okoffan és ezfeffen való életre magaddal tanátfot tarthacz. (4) dolgozhatol. (5) A' dolgozás után nyughatol. Ezekben is á kik valamennyire az Istennek akarattja szerint élnek, illy szép rend találtatik. Elsöben Imádkoznak, az után az ö teftekrül, és mit kellen a' jelen való napon dolgozniok azon gondolköznak, az után dolgoznak és ha meg fáradtanak nyugodalomra kézfülnek: így a' mivel el kezdették a' napot, azzal bé is rekesztik; de jammelly kevesen gondolják meg azt,

azt, hogy úgy kellene tselekedniük, és lehetne is tölök.

§. 8. Ha magad vagy, szorgalmatoskodhatol a' te lelkedrül (1) a' te magad lelki-esméretednek meg vizsgálása által (2) könyörgés által (3) A sz. írásnak és más szép kegyes könyveknek olvasások által (4) A' te szivednek szorgalmatos meg örzife által.

§. 9. Midön a' te Lelki-esméretedet vizsgálod, tehát gondold meg (1) nem minémü jó, de minémü roszlégy. Az Isten már világosságra fogja hozni a' jót az ö idejekor. Ne is hizelkedjél magadnak, hanem inkább vald meg a' te kételkedö vóltodat, mert az nem fog tenéked úgy ártani, mint ha ártatlannak tartanád magadat, holott vétkes vagy. Más penig az, midön az Istendicsöségéért a' te ártatlanságodat oltalmazod, mellynek is mindazon által a' te magad meg tagadásában köll végben menni. (2) Az Istennek és a' szeretetének fő parantsolatja szerint a' te állopotod-

toznak fő vizsgáláshoz kezdj, nem kü-
lönben, mint az egész házokat, a' fá-
toros innep napokra ki szokták tisztitta-
ni és fejeríteni. Rendszerint pedig min-
den nap ebbe vagy ama' punctumba,
melly eszedbe jön, visgáld meg a' te le-
ki esméretedet, mert ha csak egy dol-
got vészen elöl az ember, abban kön-
nyebbé és nagyobb szorgalmatossággal
meg visgalhatja magát, mint ha együt
fok léfzen előtte. (3) Ne fáradjál el a'
te lelki esméretednek meg vizsgálásában,
sőt mindenkor szorgalmatossan vidd
végben azt, másképpen vízfza fogz
máfszni kerefsz tényfégedben, a' mellyben
te magadat állítottad nevelkedni. Min-
den meg vizsgálásban háromra kell vi-
gyáznod, a' te fogyatkozásídra, a' mel-
lyekbül azok szármoznak, és az eszö-
zőkre, mellyek által azoktól meg sza-
badulhafs. (4) Négy felét visgálj meg. A'
tselekedeteket, a' szókat, a' kívánságo-
kat és a' gondolatokat. A' te tseleke-
detid vagy a' testnek nyilván való tsele-
kede-

kedeti, valameddig azért azokat tsele-
kedez az Isten Országának örököse
nem lehetz. Ezek pedig a' házaffág
törés, paráznafág, tisztátolanság, bujal-
kodás, bálvány imádas, bővölés bajolás,
harag tartások, versengések, irégysé-
gek, haragok, patvarkodások, vízfza
vonyások, párt-ütések, gyülölségek,
gyilkosfágok, részegségek, tobzodások
és ezekhez hasonlók. Galat. V. 19. 20. 21.
1. Corr. VI. 9. 10. Eph. V. 5. Jel. XXII. 14. De
itten nem kívántatik felettéb való ki ke-
resés, mert a' nélkül is nyilván valók
mind ezek: avagy köz-dolgok azok
mellyeket sem gonoszfzaknak sem jók-
nak nem tartasz, minémüek a' tsupa-
természetnek tselekedeti, és itten leg
inkább szükféged hogy meg visgáljad ma-
gadat. Mert némely dolgot, melly ö
magába sem jó sem ros, az te rendetlen
kívánsággoddal és mértékletlenséged-
del gonoszfza téfesz, mivel eszedbe ve-
szed hogy a' te Szived még valamennyi-
re ahoz ragaszkodik, és nem örömeft
akar

akar attul el válni. Gondold meg hogy az olyan dolgok tégedet fogva tartanak, és a' te szabad birodalmadbul ki tóltanak, mivel hogy immár tovább nem vagy szabad azoknak tselekedetire vagy elhagyására. Nehéz léfzén tenéked minden szódat meg próbálnad (ha tsátfogo vagy, és a' te szivedet minduntalan szádban vifeled.) Miképpen számlálhotod elő mind azokat a' vétkeket mellyeket szóval téfzezs? Szerelmes fiaim tanuljátok a' halgatást azt mondja *Sirá. XXIII. 7.* Ha megakorod joságát tudni a' te beszédednek, tehát visgáld meg azokat, ha a' szívnek tökéletességébül és tisztaságábül ép szereztebül folytanak e'? mellyeknek fundamentoma a' hütbe vagyon. Annak utánna próbáld meg a' te kívánságidat, testednek és elmédnek indulatit, azt is tudd meg ha az testi el mulandó, földi, látható és ideig tartó dolgokra vágyodnak e'? és ha nem keresneke' többet annál, mellyek az jelen való élethez tar-

tartoznak. A vagy bár a' Lelki dolgokra legyenek is fügefztve, ha az ö igaz tzilokra, mellyet az Isten kíván, nézneke? avagy tsak a' büntetésnek félelmétül, és a' Világi hafzontul inditattak? avagy nem te magadat és tulajdon hafznodat kerefede' azokban legföképpen? avagy egy szemek ninttféle e' a' gazdagságra, és testi gyönyörüségre fügfesztve, avagy másnak kárára, meg utáláfára és kissebségére nem néznek e'? avagy a' te elmédet nyug hatatlanságba tartják e'? és tégedet a' dologra alkalmatlanná téfznek e'? és végtére keferüséget és meg nem eligedéft hagynaké a' te szivedben? Ha ezeket meg tapasztaold te magadba, tudjad mind azokat a' gonosz és bünös testül lenni, mellyet az ö indulatival és kívánsággal egybe meg fefzittenek, vagy már is *E's áugωσων*, fefzitettek, azok a' kik a' Kriistusei, nem tsak nével hanem tselekedettel és valósággal *Gal. V. 24.* Ha pedig a' te elmédnek indulatit akarod hogy

hogy tökéletesek legyenek, tehát szükség, hogy függztesseken azok az Isteni és lelki dolgokra *2. Cor. VI. 18.* vagy ha az el mulandó és látható dolgokra függztesseken is, tehát azokbāne helyheztesseken az ő tziokat, hanem tsak annyiban a' mennyibe a' Teremtőnek rendi és a' természetnek szüksége kívánnya. Minden idélen magok szereteti-tül ojják magokat, az hol penig az Isten, és az ő szent Nevét illeti a' dolog, ottan mindent kerüljenek, még a' mit természet szerint leg jobban szeretnek is: ugy hogy még az Atya, Anya, Házasárs és magzatok is meg tagadtassanak *Matt. X. 37.* ha annak tisztessége kívánnya a' ki azokat adta. Mindenkor az Istennek Lelkétül kell azoknak származni, mellyeknek gyümöltsei a' szeretet, a' mint sz. Pál szól *Gal. V. 22.* A szeretetbe kell maradnjok, másképpen nem maradnak az Istenben *1. Job. IV. 16.* Nem kell nékiek az elmét veszedelemben nyughatatlanságba és keserűségbe hozni, ha-

nem

nem végtére mindennek (nem kevesbé az Isten szerint való bánotnak *2. Cor. VII. 10.* mint a' lélek egyéb indulatinak, jól lehet ezek nemélynél tovább és sulyosbā szoktak meg maradni, mint némely-nél) a' sz. Lélek által való örömben kell el végezödni *Rom. XIV. 17.* Az mellyeket mindenkor követni kell a' szelidségnek és az alázatosságnak. A' Léleknek jobbulására és épületire kell szolgálnok. Tisztán és valóságossan a' Magaságosságnak tisztességre rendeltessenek, és arra a' mi máé nem az mi magáé nézzenek *Phil. II. 4.* Ezen mérték szerint tudod mérni a' te szeretetedet, gyüöltségedet, kívánságodat, félelmedet, reménségedet, haragodat, örömodet, és a' te elmédnek több indulatit, hogy ha az Isten-tülé vagy penig a' te-tül légyenek.

Meg kell visgálnod a' te gondolati-dat is. Ne mondjad: a' gondolatokat minden vámtul szabadofáknak lenni: és ki álhat azoknak ellene? könyebben el-ta-

el tapodhatja egy kis gyermek a' szikrát, hogy sem a' gyulladást száz emberek. A' gondolatokkal támadnak a' kívánságok, mellyek nevelkedést is vesznek ugyan azon gondolatok által, a' kívánság minek utánna fogadott szüli a' bünt, a' bűn pedig minekutánna véghez még-
 gyen nemz halált *Jacob. 1. 15.* Annak okáért próbáld meg a' te gondolatidat, ha nē, az örök halálnak veszedelmében fogod a' te Lelkedet forgatni. A' te keresz-
 ténséged ha másként igaz, tehát alkal-
 matossá tészzen tégedét, a' sz. lélek által, melly a' meg vizsgálásnak Lelke, az Isten igéjének regulája szerint, minden gon-
 dolatidnak, még a' leg kissébbeknek is meg próbálására és *examinálására*. An-
 nakokáért ha keresztyény akar sz lenni, jól meg vizsgál tenna magadat, és a' te szivedet megkérdezzed, ha minden ő
 gondolati az igaz szeretettel, mellyek tiszta szivből, jó lelki esméretből és
 nem költöt hitből vagynak, meg ál-
 hatnak e' avagy pedig azzal ellenkez-
 nek, ha peniglen még nem tudod mi lé-
 gyen

gyen az eleven és a' szeretet által mun-
 kálkodó hit, tehát szükség hogy ismét
 térj még és leg elől kezdj az igaz poeni-
 tentia tartásba, minden meg holt tfe-
 lekedetektül és fertelmes vétkektül is-
 mét fundamentomat tenni, minek előt-
 te a' te gondolatidnak hasznos meg vis-
 gálásához kezdenél.

§. 10. Hasznos és szükséges néked ez
 is, hogy te leg alább minden nap egy
 kevés ideig, másoknak társoságától ma-
 gadat elvonnyad, és édes Idvözöttönk-
 nek intése szerint, a' te titkos házádban
 bé meny, s' ajtód bé-zárolva imádjad,
 a' te Mennyei Atyádat, *Matt. VI. 5. 6. 7.*
 E' végre rendelték, a' tiszteletes Régi-
 ek a' Regveli és Estvéli könyörgéseket,
 nem, hogy az ember akármit elő tsát fog-
 jon, hanem hogy akkor szerelmes
 Istenét szívének mélységébül áldja és
 magasztallya, s' neki maga szükségét, a
 mint magában érzi, szép tsendességben
 eleiben terjeszse.

§. 11. Az Isten felő és lelki buzgoság-
 gal

gal tellyes Tanítóknak imádságos könyvei út mutatókul lehetnek az imádkozásra. De ne ély tellyeséggel tsak könyvekkel, hanem erölködve is igyekezzél, à te szivedet az Ur előtt kiönteni, mint Anna. 1. *Sam. II. 1.* Egy kis gyermek tud az ö Attyátul tulajdon szavaival egy darabkenyeret kérni, miért nem tudnál tehát te, kinek tellyes okoságod vagyon, mástúl költsönözött befzedek nélkül à te Mennyei Atyádtól egy ajandékot kérni, ha tsak Atyádnak ésméred lenni ötet, és az ö lelke lakozás képpen vagyon te benned. Annak okáért ne mond ezt: Igen együgyüi alkalmatlan vagyok én arra. Mert nem nagy böltféség és ékeffen való szóllás kívántatik az imádkozáshoz, másképpen è világi szivek mellyek az Istent nem esmérik, gyakorta leg jobb imádkozók volnának, holott ük arra tellyefféggel alkalmatlanok. Világos példában adja ezt Idvözöttök elönkben, midön ö amaz édefféggel, tellyes Uri

Imád-

Imádságot, a' *Mi atyánkat*, olly rövideden egybe foglalta. A' testiekben nem vagy te olly együgyü, talám nem fokát próbáltál te még ilyen szivbéli buzgó imádsággal.

§. 12. Hafznos néked magadat a' tárfaságbul magánoffan vened, gondolatidat jól egybe vetned, és azokat Istentire fordéttanod, s' ofztán minden kéfe-delem nélkül az Imádság által ismét a' Magassághoz közelgetned. Mert az által jut a' te szived nyugodalomra és tsendességre, avagy tsak abban való meg-eröfésdre, ha bátor, a' mennyire illendö és lehetséges a' tárfaságba ben marad-is, még-is minden magánoffan való létedben raitad meg-történhetö késérteteknek elejét véfzed.

§. 13. Jól reá vigyázz hogy imádságodban a' te tulajdon akaratod ne uralkodjék. Sokan imádkozzák: *Szerelmes Istenem, légyen ugy a' mint te akarod.* De ha ofztán Isten akaratja szérent foly a' dolog, tehát firnak és jajgatnak, mert az

ö el-

ő elméjek a' vólt, hogy tulajdon akarat-
 jok lenne-meg. Igy tselekedének a' Si-
 dók-is, kik Jeremiást kérék, hogy könyö-
 rögjön az Urnak ő érettek, már az
 Istennek akaratja kedves leend ő néki-
 ek. *Jerm. 42. 20.* mellyet meg is tseleke-
 dék Jeremiás, de nem esék kedvek fze-
 rint az Istennek akaratja, és nem akará-
 nak az Ur szavanak engedni. *Cap. XLIII.*
 §. 14. Sokan leg buzgóságosabban
 imádkoznak, midön az ideig való ele-
 delért, Házastársért és magzatokért kell
 könyörögni. De ha, a' lelkiekért és az
 embernek örökkén való javára szolgál-
 andó jókért kell esedezni, tehát min-
 den buzgóságok meg tikkad és meg-
 szünik, melly ettül vagyon, hogy az ő
 szivek igen, e' világiakhoz ragadott. Ak-
 kor lészén jól dolgoz midön a' kegyes
 kereftényeknek szükfégét tulajdonod-
 nak ismèred lenni, és az ő terheket mint
 magadét hordozandod. *Gal. V. 2.* Igy
 előszfer a' te lelkedet, az után testedet,
 előszfer azt, a' mi a' házban lakik, az
 után

után a' romlandóságnak sátorát - is a'
 te Mennyei Atyádnak meg-adod.

§. 15. Sokan ígèrik magokat a' máso-
 kért való könyörgésre, de midön magá-
 nossan vagynak fogadásokat bé nem tel-
 lyeséttik. Söt fokban írják és nevezik
 magokat Istennél való esedezőknek, ho-
 lott soha ingyen sem gondolkodtak
 másokért könyörögni; ezek ama hazug
 és szines szentségü Fariseusok, kik a'
 kívánt és meg-nyert haszonért hofzfu
 imádságokat és gyakorbéli esedezéseket
 véfznek elöl. *Matt. 23. 24.* Te pedig kö-
 vessed Sz. Pál Apostalnak intését, és
 mindeneknek előtte, légyen a' te kö-
 nyörgésed, kérésed, imádkozásod, ha-
 la-adásod minden emberekért *1. Tim. 2. 1.*
 mellyet nem szokásbul, hanem a' kö-
 zönséges szeretet szerint tselekedjél,
 minden szüksegidbè kéréssel és könyör-
 géssel, léleken mindenkoron esedez-
 zél és annak felette vigyázván minden
 álhatatofsággal és könyörgéssel a' fzen-
 tekért *Eph. 6. 18.* nem tsak a' végre pedig,
 D mivel

mivel te azt meg-igérted, hanem szívbéli atyafiúi szeretetből. Kifodagondolja-meg, hogy a' másokért való esedezésnek ilyen valójában valónak kellessék lenni?

§. 16. Sokan kötik magokat bizonyos orákhoz, de Jdvözöttök azt kívánja, hogy az ember mindenkor idmádkozék és abban meg ne restüljen, s' azt is mondja, hogy az Isten az ő hozzáéjjel nappal kiáltókat hamar meg-szabadítja. *Luc. 18. v. 1. 7. 8.* Ő attúl, ki az elvést, a' meg találást és a' Menyország ajtaját meg-nyitattak lenni akarja, kérest, keresést és zörgetést kíván. *Matt. 7. 7.* Sz. Pál-is arra int bennünket, hogy minden meg-szűnés és közben vetés nélkül imádkozzunk. *1. Thez. 5. 17.* Amazt kell néked tselekedned, és ezt el nem mulatnod. Ha a' gyertya egyszer meggyújtatik, tehát az mindenkor ég: Így regveli imádságod után ne szünnél-meg a' te figyelmetefégednek buzgósága-

ságától, így fogsz lélekben és igasságban imádkozni. *Joh. 4. 24.*

§. 17. Sokan azt vélik, hogy az Ur Vátforájához való menetelekkor legbuzgoságossabban imádkoznak, elannyira hogy némelyek ollyankor minden imádkozáshoz való tehetségeket elő keresik; de következő nap minden buzgoságok el-tűnt, s' így az imádságos könyveknek ismét egy fertál esz'endeig nyugvások vagyon. Tudjad pedig hogy ez-is egy gyümölrse az Ur Vátforájának hogy ember az ezzel való élése után gyulladozóbb és állandóbb legyen az imádságban. Melly jó esméretségben esnél a' te Megváltóddal, ha a' szeretetnek fengéjét, vagy fokkal inkább az ő szeretetnek meg-ujjulását, azon naptul fogva, mellyen az Ur Vátforájához mentél, a' minden napi és féiben szakasztás nélkül való beszélgetés által öregbétteni igyekeznél.

§. 18. Ez az egy fő Régula, mellyre kell az embernek imádkozásabā vigyázni, hogy tudni-illik olly tökéletes elvégezéssel

zéffel jelennek-meg Istennek színe előtt, hogy ennek utánna Teremtőjét tudva és kész akartva meg ne sértse, és ha még ez ideig ehhez vagy ama gonofsághoz ragaszkodott, ennek utánna attól igaz valósággal meg-szünni igyekeztek. Ha ez a' te szívedben nintsen, hanem kép-mutató szível jelen-sz-meg à te Istened előtt, tehát bizonyosan tudjad, hogy a' te imádságod meg nem hallgattatik. Mert mi tudjuk, hogy az Isten a' bünösöket meg nem hallgatja, de a' ki az Istent féli, és annak akaratját tselekefzi, azt hallgatja-meg. *Job. 9. v. 31. lásd. Esai. 1. v. 15. 16. 17. 18.*

§. 19. Es így léfzen egy igaz buzgoságos figyelmeteséged az imádságban, ha a' te akaratod valósággal az Istenhez fordult, és a' te elméd kész mind azokat elfzenvedni, s' végben vinni, mellyek a' te Mennyei - Atyádnak tetzenek. Innéd világosan láthatod, hogy az igaz ahétatósághoz nem elég tsak értened vagy elméddel meg-fognod à mit imád-

kozol,

kozol, hanem azzal öfzve szerkeztetve is kell lenni a' te gondolatidnak! úgy hogy midön egy langallást érzel a' te imádságodban, nem tsak buzgoságod légyen jelen, könnyveidet hullasfjad, és abban fok szó szaporétraft tegy, mellyet a' természetnek indulati- is igen ségét-hetnek. Sőt inkább tanöld-meg azt, a' mit Kristus mond: az igaz imádok imádják az Atyát lélekben és igazságban. *János 4. 23.*

§. 20. Midön könny nélkül való könnyörgéssel imádkozol, mindeneknél előtte szükség, szívedet igaz buzgosággal el-készíttened, mivel leg inkább akkor a' te gondolatid az imádkozástól el távozni és bódulni szoktak. Ollyan imádságokat végy elő olykor a' te könnyörgéfednek gyakorlásában, mellyeket imádkozzál hakkal, fontolly-meg minden szókat, hogy így mindeneket jól meg-értvén mint egy meg-melegítsd őket a' te szívedben, hogy azoknak izit meg-érezheszed, mellyekkel mind annyi-

D 3

szor

szor élhetz, meñyiszer az illyetén imádságokat a' te szivednek buzgó figyelmettségével elő mondasz. Ha azért az az imádság több Isteni esméretet és szeretetet adand tenéked, tehát jól vagyon a dolog. Mert ugyan-is mitfoda külömbség vagyó te közötted és a Pogány között, ha tsak száddal tsátfogsz, sziveddel pedig távol vagy az Istentül?

§. 21. Többen vagynak a' kérék hogy sem a meg-közfönök, oka ez, mert örömeft véfzik el az ujonnan meg mutatott jótéteményeket, de az el vetteket meg nem esmerik. Ha pedig valamellyet jótéteménynek esmérnek, azt merő külsőnek és testinek itilik lenni, s' tsak azért ditsérik az Istent ha a testnek táplására való dolgokban áldáft tapasztalnak, ha pedig ebben a' dolog szájak izint nem foly, tehát tsak az ő nagy szükségekrül panaszolkodnak. Te pedig emlékezzél-meg, hogy a te idvösségednek leg nagyobb része az Istennek ditséretiben állyon, mert ezzel lépsz a' szent

szent Angyaloknak és választattaknak társóságokban. Akkor mondhatod magadat jó keresztyénnek, midőn szerentfés és szerentfétlen napjaidban az Istent tellyes szivedbül tífzteled, és a nyomoruságokat is kegyelemnek isméri lenni. *Phil. 1. 29. 1. Pet. 5. 10. c. 4. 14. 16.*

§. 22. Ha a' te szived a' külső foglatofságoktól meg háborittatott, tehát meg-lásd, hogy lelked mindeneknek előtte az Istennel ismét meg-békélljék, és úgy ofztán imádkozzál szivednek igaz fel indulásával. Annakfelette az imádság által, Istenedhez egyben gyűjtheted a' te lelkednek erejét, és innét ofztán szivefsebben imádkozhatol.

§. 23. Summa szerint, fundáld a te imádságodat az Kriftus Jépus által lött drága bizodalomba. Vidd végben azt egy mélységes alázatosságban az élő és hatalmas Istennek színe előtt, a' te tulajdon szükségednek állapotja szerint tellyes bé mutatással Mennyei Atyádnak

akarattjában való langaló szeretetibe, az Istenhez és felebarátodhoz való igaz tökéletességben, jó akaródhoz és ellenségedhez kételkedés nélkül való közösülésében, nem tsak külső beszéddel ebben vagy más időben, de meg-fzűnés nélkül alhatatos reménységgel közeledés az örök idveféséghez, és adj mind örökkén hálákat, ditséretet, tisztességet és ditsőséget annak, a' kié az ország, hatalom és a' ditsőség a' mi Meg váltó Urunk Jésus Kríftus által, Amen.

§. 24. El ne mulassad, akár ki légy, a' szent Irásnak olvasását, és bátor valaki az ő vénségének tellyefségében vólnais, mindazon által méltó, hogy őtsak ez okra nézve is azonnal az olvasásnak meg-tanulásához nyúljon, mert a' böltseségnek kút feje a' magasságban lakó Istennek beszéde, és annak urai az ő örökkén való parantsólati. *Syr. I. 5.* Mert másképpen ki tudhatná-meg, miképpen kelleffék a' böltsességet és okosságot meg-nyerni, Egy a' Magasságos, a' min-

mindeneknek teremttője, mindenható hatalmas király, és igen rettenetes, ki az ő királyi székeben ül, egyedül uralkodó Isten, ki az ő szent Lelke által ezt ki nyilatkoztatta, E ő előre mindeneket meg-gondolt, meg-tudott és meg-mért, és az ő irgalma szerint minden testre s' munkáira a' böltseséget ki öntötte, mellyet ad az ötet szeretőknek. E' végre az okos örömeft tanulja az Isten igéjét, és a' bölts nem veti-meg azt. *Sir. XXXIII. 1.* De az Istentelennek az Isten igéje urálatosság, és unalmas tsömör. Mert ő nála a' böltseség el-rejtetett kints. *Sir. I. 31.* Elly ezzel a' kintfél magánossan való létedben, s' így ennek, emberek között való létedben-is hasznát veheted.

§. 25. A' szent Irásnak olvasásában tarts-meg ezeket a' te magad hasznódra 1. Ha még iffju vagy, és időd s' alkalmatosságod vagyon hozzá, tanuld-meg a' fundamentumos nyelveket, ámbátor Theológiát és egyéb tudományt (az

D 5 olva-

olvasáson kívül) nem tanulandafz - is, mindazonáltal azok néked egy drága kintsülfzfnek, mellyeknek meg-tanulására, hajól kezdetnek el, fok idő nem kívántatik, a' mint közönségesen képezik; mellyet fok élő példák meg-bizonnyítanak. Mindazonáltal kiki az ő anyai nyelvén annyit meg-foghat, a' mennyi az öidvöflégre szükséges.

(2) Olvassad ugyan elsöben az egész Bibliát, tudni illik az O és Uj Testamentomot, hogy meg-tudhassad mit foglaljon önnön magában. Az után, legkiváltképpen az Uj Testamentomot tedd magadnak esmérteffé; Az O Testamentom is ugyan lstennek Igéje, De az Ujban világossában és nyilvánban nyilatkoztattot - ki minékünk az lstennek akarátja. Mindazonáltal az O Testamentomból is leginkáb nagy hasznodra lehetnek néked a' szent Dávid Sol-tári.

(3) Ne hallogassad a' te Bibliai olvasáodat napról napra, hanem naponként

visga-

visgallyad az lrafokat. *Job. 5. 39. Tsel. 17. 11.*

(4) A' szent lraft femmi egyéb más végrene olvassad, hanem tfak a' miért nekünk adatott, tudni illik, hogy a' minket¹⁾ böltse tégyen. 2) az idvöflégre *2. Tim. 3. 15.* Gondold - meg tfak együgyüen, hogy te 1) hiszed, 2) tfelekefzed 3) reménled azt; a' mi a' szent lrásban 1) tanittatik 2) parantsoltatik, 3) igértetik. A' mint te azt magad hasznára lenni találod, tehát igyekezzél is a' te életedet tellyeffégesen a' szferint rendelni; és annak utánna egész életedben törekedjél erre lstenöl vött minden tehetségeddel és eröddel. Ha lstennek akarattját tfelekedni akarod, tehát meg-esmérd, hogy ha lstenöl légyené a' tudomány. *János 7. 17.* Es így az lstennek igéje tenéked rothadatlan magúl léfzen *1. Pet. I. 23.* melly által ujonnan születtetel, és ugyan azon a' te lelkedet az igaffágnak engedelmesffégre megtisztítja.

D 6

(5) Já-

(5) Járulj à szent Íráshoz, mint egy olyan ki még semmit nem tud, így leg többet tanulandasz belőle; azok pedig a' kik magokat böltseknek vallják lenni, bolondokká lesznek *Rom. 1. 22.*

(6) Gondold - meg, hogy a' szent Írásban semmi igazságot meg nem ismétel, mellyről szímet nem kellene adnod *1. Tim. 6.* ha azokat élletté változtattadé; a' mint az étel és ital vérré változik.

(7) A' szent Írásnak olvasásában a' te hütödnek és lelki esméretednek megvizsgálására leg jobb alkalmatoságod vagyon. Azért Gondold - meg a) hogyha mind azokat úgy találodé lenni a' probában, mint a' Szent Írásba szemid eleiben akadnak β) Honnét legyen a' szent Írásnak olvasásában olly nagy fogyatkozásod γ) Miképpen juthatsz elegendő eszközökkel azokhoz à jokhoz, mellyeket látz.

(8) Ne igyekezzél à szent Írást, à te értelmed és okosságod szerint mérfeke-

ni

ni s' a' szerint itélni, hanem inkább à te értelmedet à szerint szabni, másképpen à te képmutató vóltod még fog teged-ejteni.

(9) Vigyázz à szent Írásnak fundamentomára és velejére, à Krístus Jépus ra mind hütödnek - meg - erősettséért s - mind továbbá az ö kepe szerint való meg-ujjulásodért.

(10) Vigyázz jól à személyeknek, helyeknek, és időnek környül álló dolgaira, à mellyekről vagyon à szóllás. Másképpen gyakorta idétlen ítéletet tézsz à szent Írásnak értelme felől, s' magadra azt ruházod, à mi hozzád éppen nem tartozik. Innét némelleyek olly ezte lenek, hogy az ö ellenségek ellen - Szent Dávidnak Sóláríbul imádkoznak, mellyet nem fontolnak - meg, hogy Szent Dávid fokkal mássab lélekbül és meg-világóféttásnak nagyobb mértékébül s' profétiai esméretibül imádkozott az ö ellenségi ellen.

(11) Ne tegy ítéletet elébb valamelly

D 7

dic-

dictumnak az ő értelméről, miglen bizonyos nem leendesz az egész befejezésnek az ő tziyáról.

(12) E' végre szép rendel az egész könyvet vagy levelet illendő megfontolással jól elolvassad, és vigyázz a dologra, mellyről a szó vagy, s' gyakorta aztat repetátljad, ekképpen minde-nekrül jobb itéletet tehetz.

(13) Leg kiváltképpen midön valamely tudomány az írásból az ellenkezők ellen elő hozattatik és befejeztetik, tehát meg-lásd, hogy a dologot és annak minden környül álló voltát jól megfontoljad és gondoljad, leg főképpen azt, a miről a vetekedés vagy. Mert valameddig te azt nem tudod, mind addig nem fok itéletet tehetz a szónak vagy dictumnak értelméről. A' ki ugyan jó és igaz okot hoz elő, de aztot nem jól és fundamentomossan mutattja meg, az inkább majd méltóbb a fedésre, hogy sem az ellenkező fél, a ki az ő fundamentom nélkül való megmutatá-

tatását el nem hiheti. Így nagyon szintén azzal a' dolog, mint az olly vitézekkel, a kik igaz hadban szolgálnak ugyan, de kevés erővel akarják az ellenséget elűzni, mellynek szerencsétlenségénél egyéb kimenetele nem lehet, és annak a' ki a' hadat viseli igen károsnak esik, mivel nem elegendők és alkalmatosak az eszközök.

(14) Ha emlékezel reá, hogy más helyett is ugyan azon dologról az írás téfzen emlékezetet, tehát mind a kettőt vedd egyben, és lásd meg miképpen világoftja meg egyik a másikat.

(15) Innét igen hasznos leszen, ha a szorgalmatos olvasással a szét írást magadnak olly esmérteffé téfzed, hogy mindjáraft meg tudhassad mellyik helyen vagy on erről vagy ama *materiáról*, emlékezet.

(16) Igen reá vigyázz a jó rendtartásra, mellyet az írás valamint a dologban ugy a szókban meg szokott tartani, mert

mert e' fok dolgokban tizta és értelmes világosságot nyújtand.

(17) Azon igyekezzél, hogy az Uj Testamentomot az Obúl, és az Ot az Uj-búl jól meg-tanulhasd érteni.

(18) Visgáld-meg nem csak à böttí szerint való értelmet, hogy azt élméddel meg-fogjad, de leg kívátképpen azon légy, hogy à szent Léleknek munkálkodása által az Apostaloknak és Profétáknak értelmekre juthafs, és azoknak szereteteiket, kívánságokat, reménységeket, örömeiket és más több szent indulatjokat, mellyeket Isten az ö szivekben munkálkodott, az ö szavokból meg-visgálhassad, és azokat à te szivedben mélységeffen be-irhassad.

(19) Ne hadd magadat a' dictumnak testi értelméd szerint ki-gondolt, szemeid előtt lévő igaz értelmétül el-fordittatni, ne mondjad, hogy mások is úgy értik azt. Az emberek könnyen meg-tsalatkozhatnak, de az Istennek igéje senkit meg nem tsal.

sz-

szereztéltenségek és példájok tegyenek tégedet böltsé, mellyekrül szent Péter így szól, hogy a' szent Irásnak testi el-fordittása által à kárhoznak fiaivá léfzenek 2. Petr. 3. 17.

(20) A' szent Irásnak úgy mint az O és Uj - Testamentomnak olvasásában mindenkoron jól reá vigyázz az Anyaszentegy háznak állapotjára, mellyben jól vagy gonoszúl folytának à dolgok, s' miképpen mutatta az Isten magát ahoz. Mind ezek à te hütödnek megerősítésére és à böltsen s' okossan való élésre fokot szolgálnak.

(21) Mindeneket úgy olvasd, mint ha azokat soha senkinek nem mondanád; így fordéttod azokat à te magad hasznodra, olly formán - is olvass, mint ha azokat mindeneknek kellene mondanod: így azon lejedesz, hogy mindeneket jó rendel és fundamentomossan egyben foglalhafs, s' így ofzran à te lelki papi tiztednek, mely minden kereszényekhez illik, jobban eleget tejedesz.

Min-

Mindazonáltal jól reá vigyáz, hogy ez alatt ditsőségnek kívánsága ne légyen, midőn azt gondolod, hogy azokat ezen vagy ama helyen ismét elő hozhatom.

§. XXVI. Ne gondold azt, hogy mindeneket egyfere meg-érthetsz, mert még elegendő fog néked mindenkor hátra maradni. A' kik azért az Irásnak Doktori akarnak lenni, közönségesképpen nem értik sem a' mellyeket fzołnak, sem a' mellyeket beszéddel erősitenek *1. Tim. 1. 7.* A' mit nem értesz mind addig hallaszd-el, miglen az Isten tenéked nagyobb kegyelmet és meg világosítást adand a' Szent Lélekben.

§. 27. Ha mind ezek még-is nehezeknek láttatnak néked, tehát tsak azoknak meg-értésében szorgalmatoskodjál, mellyeket gondosz, hogy nem olyan nehezek tenéked. Ha ezekben valóban szorgalmatoskodol, meg-látod, hogy a' többi-is idővel végben menendenek. Leg kíváltképpen azokra adjad magadat

dat szorgalmatossan, mellyek ezekben az 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 18. 21. 22. tzikelyekben emlékezerbē vétetnek, a' hol mindazonáltal a' többi-is ne tégyed tellyefféggel szemeid elöl félre.

§. 28. Minden szorgalmatossággal azokat mellyeket Sirák könyvének egefz 39. részében a' szent Irásnak meg-tanulásárul irt, olvasd-el, hogy így annál jobban meg-tudhassad, mi kívántassék a' szent Irásnak vizsgálásához.

§. 29. Esmérd-meg ebbül, (1) hogy ez nagy és terhes dolog légyen: (2) hogy a' külső öszve gyült foglatatosságok nagy akadálul légyenek e dologban: (3) hogy a' leg boldogjabb légyen, a' ki minden erőlködéssel szorgalmatoskodik ebben, a' pedig az ö maga hasznát nem keveségátolja-meg, ki a' külső dolgoktól meg-terheltetvén, a' szent Irásnak vizsgálását vagy tellyefféggel, vagy pedig sok időktől fogva félre tette. 4) Ehez hasonlértsad azt, a' mit *Sirák a' 15. részben* mond, és a' tenéked mint egy régula gyanánt légyen.

§. 30. A' Szent Iráson kívül olyan könyvek-is meg-nyugofztalhatnak téged magánoffan való létedben, mellyek avagy a' kerefztyeni tudományban oktathatnak, avagy az Isten igéjét, ugyan azon Isten igéjébül meg-világosítják és magyarázzák, avagy az Isteni igazságban minden el-tsábettás ellen meg-erősítenek, avagy a' jó és szent életre vezetnek, vagy a' gonofzt világoffan megfeddik, avagy teged a' tenyomoruságidban, mellyeket te mint egy kerefztyén szenvedsz, és nem úgy mint egy tsupa s' természet szerint való ember, meg-vigasztalnak, és summa szerint, az által az Istennek képe te benned jobban jobba meg-ujjul, melly szerint-is kellek tenéked minden tselekedetidet igazgatnod. Leg kíváltképpen penig az olyanokat, (olvassad) mellyek az istent-féloknek halálokat és életeket le írják, mellyekben az ő végeket meg-láthasd és hütöket követhesd. Mellyek szeretébül és nem fel-suvalkott ditsőség kívánó s'
pat

patvarkodó elméből irattak, (a' melly leg ottan el-árulja magát) és így attól a' lélektől származnak, melly minékünk a' szent Irást adta, és ugyan e' vegre rendeltettek, tudni-illik hogy hitünkbe erősödjünk, életünkbe jobbuljunk az örök életre.

§. 31. Vigyázz reá(1) hogy sok Könyveknek olvasásában ne merülly, mellyel a' Szent Irásnak vizsgálásában hátra ne maradj; (2) mindeneket az előtt gondoltty gyanó vélekedések nélkül olvasd, akár jó, akár nem jó legyen az. Mert ha előre el hiteted magaddal, hogy a' könyv semmire való legyen, tehát abból nem könnyen jobbéthatod-meg magadat. Jól-lehet az Istennek véghe-tetlen irgalmasága ebben-is gyakorta ki-nyilatkoztatta magát, hogy a' ki ennek vagy amà könyvnek ellene akart állani, az után azon könyv által leg hatalmasban világofittatott-meg, mint am szolgáknak, kik Jéfuft meg-akarák fogni, az után meg-kelltt vallaniok,
hogy

hogy még egy ember sem szólott ugy.
Jan. 7. 46. (3) Azért a' dolognak jól elő-
 re való által látásával, leg kíváltképpen
 mind addig, míg a' sz. Irásból a' te elméd-
 drül bizonyossá nem léfzefz. (4) sze-
 retettel mézet és nem mérget szij- ki ab-
 ból, s' a' Szent Irásnak igazsága szerint
 jól magyarázzad azt. A' mennyiben
 lehet (5) a' te értelmednek fietsége nél-
 kül, ha valamit meg nem értendefz an-
 nak a' dolognak birájáva nem tett téged
 az Isten. (6) A' te szivednek és lelke-
 d-isméretinek szorgalmatos meg- visgá-
 lásával. (7) Buzgó imádkozással (8) a'
 szent Irás szerint való fontos meg- pro-
 bálásával. (9) Annak derekas meg- vis-
 gálásával, mellybül kíváltképpen ma-
 gad meg- jobbulását reményled. (10)
 Annak szorgalmatos *repetálásával*, (és
 meg- kettőztetésével) a' mit jónak és he-
 lyesnek találtál lenni.

J. 32. Ha a' te magánossan való lé-
 tedben jó bátorságos akarfz lenni, hogy
 a' kéz akartva való vétkekben ne essél, te-
 hat

hát örd - meg a' te szivedet minden
 szorgalmatossággal, mert abból szár-
 moznak - ki az életnek tfelekedeti. *Peld.*
4. 23. Ha valami olly gondolatot vagy
 kívánságot vejendefz eszedben, melly
 tégedet az Istentül el- fordéthatna, és a'
 te tulajdon magad, vagy világ veszedel-
 mes szeretetiben tafzethatna, tehát an-
 nak a' kegyelemnek mértéke szerint,
 mellyet az Isten veled közlött, ne en-
 gedjed magadat a' goromba kívánságok-
 ban belé merülni, és a' bünökkel egyet
 érteni, mert másképp a' te gonosz szived
 néked halált szerez. Ha pedig érzended
 magadban, hogy szivedben az Istennek
 lelkétül jóra és szent gondolatokra s' az
 Urnak és felebarátodnak szeretetre va-
 ló gyakorlásra izgattatol, tehát, vala-
 mely kedves a' te lelked idvöfiége, igy
 ezen szent kívánságoknak ellene ne állj,
 hogy végtére az hideg és el fájolt sziven
 kesérvessen ne pannaszolkodjal. Kö-
 ved azokat, mellyeket az Isten igéjével
 egyenlőknek esmérfz lenni, igy leg ottan
 ked-

kedvednek tellyességével meg-érzen-
ded, hogy az életnek ki-jövele légyen
a' te szivedbül, midön azt a' Krisztus Jé-
sus élő vizzel meg-tölti, melly az élet-
nek vize-lejend és az örök életre forr. *Já-
nos 4. 14.*

J. 33. Mivel az Isten tégedet testfel-is
meg-áldott, tehát azon légy, hogy aztot
az ő rendelése szerint-is tápláljad. Azért
ha ezbe vejended a' te testedre való
nagyobb szorgalmatosffágotat mint sem
à lelkedre, tudjad, hogy az Isten rende-
lésétől megszűz el-távoztál, hogy ha pe-
dig a' te testednek szükségére táplálan-
do dolgokat meg nem adnád, ez -is az
Isten rendelése ellen volna. De hol ta-
láltatik olyan a' ki ezt el-mulassa? eze-
rek találatnak kik az ő lelkekről éppen
el-felejtkeznek, de én még egyet sem ta-
láltam, ki az ő testéről el-felejtkezett
vólta. Ugy-is ha valaki tiszta és jó el-
mével a' testet sanyaruságban táplálja,
tehát a' tfak egy atyafüségos intés nél-
kül szükölködik, a' Timotheusnak pél-
dája

dája szerint, mellynek amaz szerelmetes
Sz. Pál javalja, hogy nem tfak vizzel, ha-
nem egy kevés borral-is éllyen. *1. Tim.
5. 23.* A' ki pedig az ő testét à testnek
tanátsával és annak javallása szerint ké-
nyezteti, az ollyannak kemény veszfűz
kivántatik, mellynek -is *Amos* jajt ki-
ált *Rész. 6. 1. 4. 5. 6.* Az igaz és valóságos
keresztény lelkét és testét az Istennek
szenteli, és minden tagjait szolgálól
adja az igazságnak à Sz. életre. *Rom. 6. 19.*
Az honnét az ő egész állatját, lelkét és
testét tisztefféges rendbe tartya, ugy
hogy egyik à másikat az Isten ditsősé-
gének és tiszteffégének elő mozdittása-
ban segélli. *1. Kor. 6. 20.* A' test penig
nem Ur, hanem szolgál, azért meg kell
ő neki azzal elégedni ha azt el-vezfi à mi
à szolganak jussa, tudniilik az ő kenye-
rével, büntetéffel, (melly à Krisztustól
és az Apostoloktól à testnek és minden
ő gonosz kívánságinak meg-feszítetté-
seben hiven parantsoltatik) és doglozáf-
sal. *Sirá. 33. 25. Gal. 5. 24. 1. Kor. 9. 27.* Ha

ám bátor ő az Istenben a teremtettt állatokkal büven élhetne-is, mind az által aztot másképpen nem tfelekedheti, hanem a mennyiben az által az Isten ditsőségét elől mozdítja és a kegyességben meg marad a' lélek illendő tisztinek végben vitelére. A' bölcs a' testnek ruházásában és az Isteni félelemben semmi szines alázatosságot nem keres; sőt nem-is tud ő abban kevélni, mivel az el-mulandó bolondságot esmeri, mellyet ő minden ereje szerint való együgyűségben viszen végben, mindazonáltal minden rendetlenség és illetlenség nélkül, és mivel ez az ő legkissebb gondja, tehát azon-is vagyon, miképpen vihesse leg könnyebben és hamarébb végben azt, a' melly testre tartozik; mivel minden szempillantásban az örökkén valóságáról gondolkodik, azért fél-is azt hafzontalan dologban és hiában valóságban el-tölteni.

§. 34. Hajó tanátsot akar sz tartani az te dolgaidnak böltfen és okossan való vég-

végben vitelére, tehát meg-láffad, hogy (1) az Isteñek ajánlyad a' te utaidat, mert ugy mennek a' te tanátskozásid végben. *Péld. 16. 2. 7. 9.* Mivel sok gondolatok vagynak mindenek elméjében, de tsak az Urnak tanátsa áll-meg *Ris. 19. 21. (2)* Minek előtte magadban gondolkodnál, hogy miképpen mehefs elől szerencsésfen a' te dolgaidban, tehát még előre meg-lásd, hogy abba a' te szived tisztá és tökéletes legyen, másképpen minden te böltféséged kepmutatás és tsalárdság léfzen. (3) Ha valami indulatok miatt a' te szivednek meg háborodását ezbe vejended, tehát tudjad hogy mintfen akkor a' tanátskozásnak alkalmas ideje, mindeneknek előtte azért hadjad le-tfen. desedni a' te szivedet, és ugy fontold-meg a' mi meg-fontolandó. (4) Légy fris, bátor elméjü, vidám ortzáju minden állapotodban, midön mások a' természet szerént való meláncholiától, unalomtól, melly miatt az ő fejek fin-tfen helyén, vagy dobogó szivel az ő vé-

kony táplálások miatt szomorúak, fejedet le tüsszgesztik, akkoron te vidámsággal fejedet fel emeljed. Ne szerezz magad magadnak szomorúságot, és ne faggasd magadat tulajdon gondolatiddal. Mert a' szívnek vigassága az embernek élete, és az örvendezés meghozszabbérja embernek napjait; zseressed a' te lelkedet, és vigasztald szívvedet és a' szomorúságot távol állassad tőled (A' bünöknek fia ezekkel, a' testi és világi gyönyörűségekre vízfza élhetne, de bölts Sirák Szóla' jó lelki esméretnek Isten előtt való örömerül:) Mert sokat vesztett-el és ölt-meg a' szomorúság. *Sirá. 30. 22-25.* Ha imádkozván dolgozol és a' te szükségedre s' táplálásodra való dolgokkal élendesz, tehát a' dolgot végben vitted. Minden komor kedv, hijában-való és ártalmas. Sokan gondok között töltik-el az egész északát, a' kik másképp tsendesfen alhatnának, ha szívbul hívnek, hogy az ő mennyei Attyok, a' ki őket terem-

tette

tette ő rolok is szorgalmatoskodik, miképpen tarthassa-el őket *Mat. 16. 14.* (5) Sokan, vagy inkább leg többen a' jövendőkrül hazfontalan és el-mulandó módon tanátskoznak. Meg-lásd azért ha a' dolognak tulajdonsági kívánnaké a' te jelen lévő tanátfodat. Elég mindenik napnak az ő tulajdon nyavalyája, az holnapi nap gondot visel ő magáról. *Maté. 6. 34.* (6) Minek előtte valamihez kezdenél jól meg-fontollyad a' dolgot, mi vegre miveljed azt, mert a' ki ok nélkül valamihez kezd oktalanul tselekszük. Azon igyekezzél, hogy olyan igaz okod légyen, mellyel az Istennek és felebarátodnak szeretete meg-álhofsón; mert a' ki nem jó, nem igaz és Istennek nem tettö okokból tészen valamit, a' gonofzúl tselekszük. Ha pedig azon igyekezel, hogy soha semmit, jó és igaz ok nélkül el ne kezdj, tehát rövideden tanul-meg a' böltsen való járást, nem mint bolond, hanem mint bölts. *Eph. 5. 15.* (7) Némelynél igen sok

E 3

a' ta-

a' tanáskozás, és minek előtte ő azt meg-gondolta, más már el-is végezte. Azon - is igyekezzél, hogy frissen és gyorsan jó tanátsot foghass elmédben, és ha egyszer jó tanátsra jutottál, tehát azt fokára ne hallaszszad, mert gyakorta ez által közönségesképpen a' dolgok leg inkább meg - vesztegettetnek. (8) Ne-támofzkodjál egyedül csak a te tulajdon elmédhez, de köveffd a' mások tanátsát-is, leg fő-képpen azokét, kik az Istent félik és a' dolgot-is jobban értik: Mert a' ki magának böltsnek lártatik lenni, többet lehet egy bolondrúl mint az ollyaténrúl remélneni. Gondold-meg azt-is, hogy az Isten néked okof-ságot adott, mellyel élly és ezftelentül másokat ne kövefs: (9) Sokan vélik, hogy jó tanátsot gondolnak magokban, de a' mellett sok és hafzontalan gondolatokban merülnek. Azért minden te tanátsodat az Urnak félelmében fog-laljad, és őrizd-meg a' te szivedet. Ne gondolkodjál arról, miképpen gyűjtheff

magadnak, annyival inkább a' te fiad-nak kintsét *Mat. 6. 19. 20.* Mert a' ki a' pénzt szereti, a' nem marad bün nélkül, és a' ki el-mulandot keres avál együtt el-vez. *Sirá. 31. 5.* (11) Inkább azon gondolkodjál mi módon birhassad jól a te tulajdon házodat. *1. Tim. 3. 4. 12.* gyermekidet tudományban és az Ur be-szédének intésében föl - nevelhesséd. *Ep. 6. 4.* és így engedelmes fiad lesznek s' a' te házodat-is Istennek félelmében igazgathatod, mert a' jó és Isten előtt-is kedves *1. Tim. 5. 4. 8.* És ha immár így valaki (az Istennek áldásával minden fősvénység és pénznek szerelme nélkül) az öveirül, leg főképpen az ő háza né-perül jól és mindeneknek előtte gon-dot nem visel, az a' hitet meg-tagadta, és a' hitetlennél alább való *1. Tim. 5. 8.* (12) Ezenközben erre - is reá vigyázz, hogy a' te igaz jussal keresett jószágod-dal jól és minden fősvénység nélkül sáfarkodjál, melly majd minden taller-ral és garaffal mellyet bé veszfesz, a te szivedben gyökeret akar verni, és ugyan

a' fziükölködö szegényeknek, (mellyek által Isten a' te bűv markodat ismét meg-áldhatja.) való adokozás nélkül, (13) Ha álhatatlan, el-muló és haszontalan gondolatok hordoznak téged ide s' tova, tehát minden gondolatodat úgy igazgassd, hogy azoktól ne gyötrettel-lesél. A' szolga, mellynek ámbátor csak egy kéves félelme légyen-is, az ő Urának jelen létében annak javait el nem pazarolja, és te akarnád-e a' te elmédnek erejét haszontalan és hívságos dolgokra figyelteni? Sok jók az ilyen haszontalan gondolatoktól mint egy el nyelettetnek és meg-óltatnak, mint a' tűz a' víztől meg-óltatik.

§. 35. Némellynek csak tulajdon munkáira való hivatalja vagyon, némellynek az emberek között való forgolódásra. Ha pedig a' dolognak egyéb tzellya mintsen, hanem hogy a' társalkodásban az idő el-töltessék, a' mint e' bizonyosan sokaktól végben vitétik, tehát a' bűn, a' mellyet te ugyan meg nem gondolsz, hogy

hogy a' te hijában való idő el-töltéseddel az Istent az ő drága kegyelmével magadtól el-űzöd. Ah űzd el tehát a' te restségedet, szégyenled magadat fzi-vedben, midön azt mondod, avagy csak így-is gondolkodol: nem tudom úgy mond mit kelleffék tfelekednem. Tudjad azt ember, meg-mondotta, te-néked az Isten milyen a'-jó: és mit kíván az Ur te tüled egyebet, hanem hogy igazságot tselekedjél, szeressed (nem a' hívságos dolgokat) hanem az irgalmasságot, és hogy meg-alázzad magadat és hogy a' te Isteneddal aláza-toflan járj. *Mik. 6. 8.* Tsudálkozásra méltó dolog, hogy a' szolga, kinek ele-gendő dolog vagyon keze alatt, még-is mindazáltal azt mondja, nem tudom mit kelleffék mivelnem? A' te dolognak tziilyának kell lenni (1) mivel az Isten te tüled ezt kívánnyá, valaki nem akar munkálkodni ne-is egyék az 2. *Thez. 3. 10.* (2) Mellyel a' te felebarátodhoz tselekedettel való szeretetedet meg-mu-tassad

tassad, és, midőn ezt a³ kettőt jól végben vitted, tehát (3) a³ szükölködőnek is az ő testi taplálására valót ki-fizőlgáltassad. Ha ez a³ te fel-tött tizlod, melly egyedül a³ hatalmas Istennek az ő ditsőségére szolgál, tehát szintén olly jól víszed végben a³ te dolgotat magánoffan való létedben mint ha szintén másoknál vólnál; hanem ha a³ dolog egyedül végben nem vihetődnék. Ha pedig a³ te dolgod Istennek nem kedves s³ felebarátodnak nem hasznos, tudjad azt, hogy akkor másoknak kenyereket lopodel. Ne mondjad azt, mibüéllyek tehát en? Annak felette ha tökéletes igyekezeted a³ te mesterségedben (*Professiodban*), melly az Isten ditsőségére, felebarátodnak hasznára szolgálna, nem találattik, tehát változtasd - meg a³ te elmédet, ha pedig azon te mesterségedet az Isten ditsőségére és felebarátodnak hasznára nem igazítottod; sőt inkább annak kárára, pénzének és idejének el-vesztegetésére, kévelységre, mér-

mértékletlenségre, fajtalanságra, és más több vétkeknek végben vitelére elkerülhetetlen alkalmatosságot ad, melly által, mind a³ te, mind pedig felebarátodnak lelke szem-látomást való veszedelemben taszittatik, tehát a³ te mesterségedet-is meg-változtassad, ám bátor olly nehéznek láttassék az néked, mint a³ Krisztus parantsolaja a³ gazdag Iffjunak. Sziveffen bánom, hogy a³ te tudatlanságidnak esztendeiben jó és Istennek tertző mesterséget nem valasztottál magadnak. Ha penig ez néked, minek utanna már egyfzer Isten előtt nem kedves (*Professiodban*), Mesterségedben vagy, nehéz szónak láttatik lenni; eredjel és add-el minden marhádat és olztogasd a³ szegényeknek, és kintféd léfzen Menyországban, és jere kövefs engemet. *Maté 19. 21.* tehát engemet akkor ne okozz, de ojjad magadat, hogy a³ te Idvezítettödet kemény Urnak ne tartssad: mert az ő igája gyönyörüséges és az ő terhe könnyü. *Mat. 11. 20.* Ha

annyi hűtöd lejtend, mint a' mustár mag, ezt a' nagy hegyet, melly te elöt- ted az utban vagyon, könnyen el- for- dithatod. *Mat. 17. 20.* Minden te ma- gad mentségid hihetetlenfégbül álla- nak. Hogy ha szorgalmatoságot vise- lendesz a' te lelkedre: ugy az Isten-is a' te testredre hiven gondot fog viselni.

Mat. 6. 33. A' m bátor éhel kelletnek - is néked-meghalnod (de mutass tsak egy kegyes Isten félőnek-is az ő példáját, kit az Isten el- hagyott volna?) mindazon- által jobb volna ideig, hogy nem mint örökkén való éheséget szenvedni. Az Ur pedig az Istenteleneknek hamissan keresett gazdaságokat el- veszti. *Peld. X. 3.*

§. 36. Mivel pedig itten leg inkább arról leszen a' szó, miképpen kelleffék magánossan való létedben a' te tisztetted és munkádot végben vinned, tehát vigyázz ezekre.

(1) A' szorgalmatos Mártával fokot te ne szorgalmatoskodjál, és ez egy szük- séges dologról azomban el- felelkezzél; hanem

hanem hogy magadat a' te dolgaidban mértékeljed. Mária nem tsak abban tselekedék jól, hogy ő a' leg jobb részt választotta, ülven a' Jéfusnak lábaihoz, és az ő jelen lévő idvőffégét vette, ha- nem hogy magát a' dologban - is mér- téklette, mert az az egy, mellyet, ő ma- gának el- váltza ő néki szükséges vala. A' ki keveset munkálkodik büntetéfre méltó az ő reftségéjért; a' ki pedig a' külső és világi dolgokban igen szorgal- matoskodik az ollyatén esztelen, mert annyira el erőtlenítte az ő testét, hogy nem fokáig üzheti dolgait. Az ollyat- en ugy tselekedik mint egy valaki, a' ki mindenét, a' mie vagyon el- tékozol- lya, és az után szükölködni kényszerít- tetik. Továbba a' ki mód nélkül dol- gozik, az ollyatén istentelen, mert leg inkább a' fok dolog által foga' lélek meg- nehezéttetni, annyira hogy ő so- ha jozanon és helyessen nem gondol- kodhatik, és közönsségeffen ezen ki- vül bötsület és Pénz kivanó - is, Ha

penig Sz. Pál A postálnak példája szerént valaki az ő testét sanyargatja és szolgálata alá adja, (hogy midőn másnak prédikál gonosz életű ne legyen *1. Kor. 9. 27.*) ilyen módon a' mint ő maga le írja, olyā végre is vette vel azt: avagy Istenhez és felebarátjához való buzgó szerezetibül a' jelenvaló (alkalmas időben) valami hafznot akarván végben vinni, minden testi jó napjainak hátra tevésével, minden némű folyos munkát vállaira vészén, tehát a' ki a' szent szeretetnek tulajdonságát csak egy kevesé koftolta is meg, az olyat nem gyalázná. De így szent Pálnak példája és tudományja fokaknak idegennek láttathatnék lenni.

(2) Ha dolgozol olyan karba vagy, hogy arról gondolkodnod ne kellesték, tehát ez-iránt te boldog vagy, mivel a' mellet a' te lelkednek idvösséges gondolati által, az Istenhez nyújtandó imádságot, dicséretet és hálaadást leg inkább végben viheted. Ha pedig olyan álla-

állá-

állapotban vagy, dolgozol, hogy gondolatid a' mellet elméledet kívánnak, jól meg-lásd, hogy tennen magadat a' te szivednek tellyességével el ne idegenítsed, hanem minden szorgalmatossággal arra szoktassad magadat, hogy a' dolog meg-füzünése vagy a' te elméledet után, mellyek többé a' dologhoz nem szükségesek, a' te szivedet, elmédet és gondolatodat leg ottan az Istenhez fordítsad.

(3) Minden dolgozban meg-lásd, mi legyen mindeneknek előtte szükséges, az után miveljed azt, a' mi leg inkább szükséges a' végben vitelre. A' szükséges dolgot pedig elsőben nem a' te hafznod, hanem az Isten ditsősége és felebarátodnak szeretete szerint méréskelljed.

(4) Semmi dolgot ne vígy magadnak olly bizonyosúl elődbe, mint ha abba meg nem akadályoztathatnál: látod ugyan te annak kezdetit, de ki menetelet nem tuthatod.

(5) A'

(5) A' fok féle dolog el-fzéllesztí az embernek elméjét, akarodé hogy tšen-des szived légyen; tehát a' mennyire tüled lehet maradj egy (*dolog*) mellet.

(6) Hogy ha a' te munkáidat valami bizonyos órákra akarod osztanyi, a' mint ezt fokan szokták tselekedni gondold-meg, hogy közönségesen az ilyen tanátskozás bizonytalan légyen, melly meg-nem álhat, és egyedül tsak a' kívánságban áll. Azonban meg-lásd, hogy dolgaidnak végben vitelet rendszerint vegyed elöl, mindazonáltal az Istennek bölts vezérléfélegyen minden dolgaidban a' teleg jobb rend tartásod.

(7) Meg-lásd, hogy mindenkor bizonyossan tudjad, minek tevése és végben vitele kötelezzen tégedet, melly végre kézféts magadnak egy jedző könyvetskét, másképpen az emberi erőtlenségéből a' leg szükségesbeket is könnyen el-felejtéd.

(8) Semmi dolgotat, ámbátor leg alább való legyen-is az, imigy amugy

és

és minden szorgalmatossággal nélkül ne miveljed, hanem ha valamit kelletik tenned, frissen és minden erődből miveljed azt. Ne hallogassd azt, a' mit kelletik tselekedned.

(9) Ne mondjad azt, nem szükség-énnékem dolgoznom; mert ám-bátor mind a' két kezemet kebelemben tégyem-is, mindazon által elegendő élésemre való vagyon. El-hiszem, hogy egy pogány okossággal szólna, mint az ilyen nap-vefztegető, melly a' közönséges jónak-is nagy kárára vagyon. Ha semmi okod mindén a' dolgozásra, ad tenéked Szent Pál: Dolgozzál (*ugj-mond*) és gyűjts a' kezeidet (nem valami haszontalan, hejában való, tettetes avagy idő töltő dolgot, hanem) valamijot, hogy a' szükölködjnek abbul adakozhass. Midőn az ételben, italban és ruházatban magadra szorgalmatos gondot visélsz, és nem gondolkodol a' te Atyádfiára való szorgalmatosságról, tehát tarts poenitentiát, meg-gondol-ván,

ván, hogy tsak félig laktál étellel és itallal, és nem foghatz nyugodni, míg nem a' te felebarátodat atyafüségös szorgalmatosságod által meg nem elégtted.

(10) Az Isten úgy nézi az embereket, mint egy király az ő szolgait. Némelyek környülette és mellette vannak, és ezek főznek leg bátrabban ő véle a' leg főjebb dolgokról, s' neveztetnek az ő belső tanatfosinak; vannak ugyan ő neki más szolgai-is, kik a' külső dolgoknak végbe viteliben szorgalmatoskodnak, e' mellett nem-is olly valóságosan tudják a' királynak dolgait, és könnyebben-is ki-éshetnek a' királynak kegyelmébül. Az Istennél bizonyára azok leg boldogjabbak, kik leg többire ő körülette forgolódnak. A' kinek a' Mennyei királytól ezen boldogság ajándékozott, hogy minden ő tselekedeti az Istennért, az Istenben és az Isten által legyenek, és egyenesen az Isten nevének ditsőségére igazgattassanak, az Istennek ezen nagy kegyelmét

mét ne adja bár egy Tsáfári birodalmért, mely fokkal alább való, hogy nem ezen boldogsággal tsak egybe hasonlíttathatnak is.

J. 37. A' természet nem áthat meg (ugyan) nyugodalom nélkül;

(1) Degondold meg, hogy nem többet kell neked nyugodnod, mint sem munkálkodnod, másképpen a' rest és hivalkodók közé számáltatol. Mert a' ki mi körül leg többet foglalatoskodik, arról (is leg inkább) neveztetik.

(2) Meg-lásd, hogy a' te nyugodalmad, testednek mivólta szerint légyen intézve, mert nem tehet az ember egyenlő rend szerint való szabást, mivel egy több nyugodalmat kíván mint más. De ojjad magadat, hogy a' testet ne kényeztessed, több nyugodalmat engedvén neki, hogy sem a' mint kívántatik. Probald meg a' te nyugodalmadat annak 3. avagy 4. napig való félben szakasztásával, és lásd meg, ha nem folyandé' ezen dolog tovább-is tené-

tenéked; Nem gondolom, hogy a' költéség nagyra mennyen, midön ember egynéhán napokat probál vészén, mint a' vevő egynéhány tükör morsalékokat (*szemet*) ajándékon nyer.

(3) Ne szoktasd magadat az idő kivül való nyugovásra, melly tégedet a' szerezetnek gyakorlásába meg-akadályoztatson, hogy így annak, a' ki téged megszólittani és a' te szereteteddel élni akar, mindenkor on meg ne felelhes. Az Ur egy kevéssé nyugfzik; te az Istennek nagy áldását mulatnádé-el aluvásoddal. Mind azon által itt a' nem vitatik, hogy a' természet fogyatkozási olykor rend kivül való nyugodalmat nem kívánának, mellykor mint egy vízszáugranod és szokásodat meg változtatnod kell.

(4) A karszé nem felette fokáig, és mindazonáltal alkalmazottan s' kedves szerint nyugodni, tehát légy mértékletes az ételben és italban. Mert a' mértékletes embernek kevés-is elég; azért ágyas

ágyas házában nem piheskedik áfitozva, és ha ki a' gyomort mértékletesen tartja, jó reggel fel-kél, és annak elméje finomul helyén vagon. De nehéz nyughatatlanságok gyomornak émelgési, és gyötrelmi vannak a' telhetetlen embernek. *Sirá 21. v. 21, 22.*

(5) Midön valaki éjjel az ő agyán nyugodni vagy aludni akar, júnek eleiben fok féle gondolatok, a' honnét ojjad magadat az eledelre való szorgalmatofságtól és a' hijában való képzéstül, (*fantasiától.*) Semmiről ne légy szorgalmatos, hanem minden könyörgésedben és imádságodban hála-adással a' te kérésid meg-jelenjenek Isten előtt, így az Istennek békesége, melly minden értelemnek felette vagon, erősségül lészén a' te szivednek és a' te elmednek a' Kristus Jéusban. *Phil. 4. 6.* A' nyughatatlan étszakának leg nagyobb oka a' földiekrül való elmélkedés, melly, midön étzaka a' külső érzékenségek nyugofznak, nagy mélységben merül. Ha azért minden te ha-

te haszontalan szorgalmatosságodat és gondolatodat meg-akarod gátolni, tehát fordítsd-el a' földi és el-mulandó hijában valóságtúl à te egész elmédet, és kérjed az Istent, hogy adjon tenéked más értelmet, melly tisztá és mennyei-ekre függeszvetve legyen *1. János. 5. 20. 2. Pet. 3. 1.* így mondhatod osztán Dáviddal: Mikor fel serkenek -is, te veled vagyok.

(7) Sokan vélik az ö szombatjokat vagy vasárnapi nyugalmodokat abban állani, hogy femmi dolgot, vagy hivataljok szerint való munkákat ne tégyenek, és az időt (leg aláb bár tsak az Isten igéjének külső halgatása szerint, de) héjában való sétalással, jádzással, tántzolással, ugrándozással, vendégeskedéssel és más testi gyönyörüségekkel töltik-el. De à külső dolgoktól való nyugovás, tsak egy, és ugyan leg alábbt való gradus, melly nem egyebet, hanem tsak a' barmoktól való külömbséget mutatja meg: Az Isten igéjét külső képpen halgatni

gatni és egyedül tsak az értelemmel azt vizsgálni, leg inkább természet szerint való: De az Istennek igéjét nem tsak értelemmel és szóval, hanem szível és tselekedettel bé venni és életté változtatni, a' léleknek innepe és szombatja, mellyet az Isten az olyan (*Isten felőnek*) lelkében viszen végben. Embernek maga testének és vérének, el-mulandó és világi gyönyörüségével Szombatot ilteni, Isten parantsolattya ellé vagyon,

(8) Ambar a' te dologtól való nyugodalmod állyon az álomban, avagy más nem olly unalmas dolgokban, mindazonáltal soha más tziljának nem kell lenni, hanem hogy az Isten szolgálatjára serénnyebb és alkalmazosabb, szent és botránkozás nélkül való mód által, lehess. Némellyek a' testi munkától akarnak nyugodni, de azomban inkább fárasztják a' testet: Némellyek az elmének foglalatosságától akarnak nyugodni, de az elmét annál inkább megterhellik értelmes játékokkal. Mind a' kettő

kettő bolondság és gyalázatos idő vesztegetés.

(9) Minden te nyugodalmad nyughatatlansággá változik, ha a' Kristusnak igáját magadra nem vejeded, ' és meg nem tanulandod ö tüle, hogy ö fzeled és alázatos szívu légyen, és így találhatz nyugodalmat a' te lelkednek
Mat. 11. 29.

(10) Minden te nyugodalmadban gondold - meg, hogy az Isten népének még egy nyugodalom légyen előtte, mert a' ki bé mént az ö nyugodalmában, meg-is nyugott az ö tselekedetijül. *Sidők. 4, 9, 10, 11, 12, 13,* miképpen Isten is az öveitül. Annakokáért igyekezzünk bé menni abba a' nyugodalomba, hogy valaki a' hitetleneknek példájába ne essék; mert az Istennek befzéde élő, és ható, és hathatóbb minden két élű fegyvernél; el hat az akaratnak és az elmének egybe kötöttetéfeknek és a' velöknek ofzláfokig, és meg itéli a' gondolatokat és a' szíveknek indulatit; és nintsen semmi teremtett állat, melly nyilván való nem vólna ö előtte, söt mindenek mezételenek és meg - nyilatkozottak annak szemei előtt, kiűül a' mi befzedünk vagon.

Λόζα τῶ Θεῶ.

Toldalék.

a'

Szent Irás Magyaráz. Doct.

GERHA'RD JA'NOS.

Elmélkedéseiből vett kegyes Eletnek rövid de summás Régulái, mellyek újobban ismét Magyar Nyelven kiadattak.

A' kegyesség, a' leg főeb böltsesség.

Minden nap a' halálhoz itélethez és örök élethez inkább-inkább közelgetsz; gondold-meg azért minden nap, hogy - hogy álhass - meg a' halálnak és itéletnek szoros számadásakor, és miképen élhes örökkön örökké. Minden gondolatidra, szavaidra és tselekedeteidre szorgalmas gondot kell viselned, mert minden gondolatidról és tselekedetid-

F

detid-

detidröl még valaha számot kell adnod; Halálotat ez étfzaka reád érkezni gondold-meg estve; Halálotat előtted jelen lenni ez napon, gondold meg reggel. Meg téréfedet és jó tselekedetedet ne halaszfad hólnapra: mert bizonytalan a' hólnapi nap, de a' reád iövö halál mindenkoron bizonyos: Semmi nints olly ellenére a' kegyefségnek, mint a' húzás hallogatás; ha megutálot a' fz. Lélek Istennek belső munkálkodását, soha nem juthatfz az igaz meg-térésre. Meg-téréfedet és a' jó tselekedetet ne hallaszfad vénségedre, hanem áldozd-meg Istennek a' te Iffiuságodnak virágát: bizonytalan az Iffünek a' vénség; de a' meg-térhetetlen Iffünek bizonyos veszedelem köszített; semmi életnintfen ollyan alkalmas az Iffeni szolgálatra, mint a' testnek és Léleknek erejével bíró s. élő Iffüség. Egy embernek-is kedvéért nem kell gonofz dolgot fel-vállalnod: mert nem az az ember, hanem Isten itéli-meg

jövén-

jövendőben életedet: Azért egy embernek gratiáját az Isten gratiájának eleibe tenni ne merészellyed. Az Urnak utában vagy elő megyünk, vagy abból ki-tántorodunk; azért minden nap visgáld-meg a' te életedet, hogy ha a' kegyesség gyakorlásában elébb mentél-e; vagy abból ki-fszakadtál. Alani az Urnak utában annyit téfzen, mint viszfa menni; ne gyönyörködjél azért a' kegyefségnek folytatásában meg-állani; igyekezzél pediglen az Urnak utában mindenkoron járti. Társalkodásodban mindeneknek légy kedves, senkinek nem terhes, keveseknek felettébb bizodalmas. Istennek élj kegyessen; Magadnak tisztán; Felebarátodnak igazan. Barátiddal élj békével, ellenségeddel békefséges-türréffel, mindenekkel jó tétémennyel. Eletedben magadnak és büneidnek mindennap meg-halj, úgy élhetfz Istennek halálotban. Tefsék-ki indulatodból a' könyörületesség, tekintetedből a'

kegyelmesség, öltözetedből az alázatosság, együtt lakásodból a' jó maga viselés, szenvedésidből a' békeféleges-tűrés. Mindenkor gondold-meg ama három el-töltött dolgainkat: Meg-tselekedett fok gonofságodat, el-mulatott fok iavaidat, el-vezített jó idődet. Mindenkor gondold-meg három előtted lévő dolgokat: E' jelen-való életnek rövidséget, az Idvefségnek nehézséget, az idvözülendőknek kitesz feregét: Mindenkor gondolkodjál ama három következendőkről, a' halálról; mellynél nints a' természetnek irtóztatóbb, az Itélettről, mellynél nints retenterefebb; a' pokolnak kinnyáról, mellynél semmi nints el-vifelhetetlenebb. Estvéli könyörgésid azon el-múlt napnak bűneit ióbbitfak-meg: A' hétnek utolsó napia, azon el-múlt hétnek napjainak fogyatozófit pótolja-ki; estve gondold-meg melly fokan tafzittattak az nap pokolra, és adj halát Istennek, hogy teneked időt engedett a' meg-terésre.

Három

Három dolog vagy on feletted, mellyeknek meg-gondolása soha el-ne távozzék a' te emlékezetedtől: A' mindent látó szem, a' mindent halló fül, és a' könyvek, mellyekben mindenk felirattatnak. Egészlen magát az Isten teneked adta, te-is magadat egészlen adjad Felebarátodnak: leg-jóbb élet az, melly egészlen másoknak szolgál: Add-meg a' felsőbbnek a' betsületet és az engedelmeffséget, az egyenlőnek a' tanátfot és segítséget, az alább-valónak az örízetet és fenytéket. A' te tested vettessék alája lelkednek, és lelked Istennek. El-múlt gonofzságodat firasd-meg; Jelen-való javaidat kevésre betsüljed; a' jövendőket szivednek egész indulatjából kívánnyad. Emlékezzél-meg bűneidről, hogy azókat fájlaljad; emlékezzél-meg haláloodról, hogy azoktól meg szünnjél: emlékezzél-meg az Istennek Igazságáról hogy félj; emlékezzél-meg az Istennek Irgalmaffságáról, hogy kétségbe ne efsél. A' mennyi-

F 3

ben

ben lehet, húzd-el magadate' Világtól, és magadat egészen az Urnak szolgálatjára ajánljad : Gondold-meg mindenkoron veszedelemben forogni a' szüzességet a' világi kényeségekben ; az alázatofságot a' gazdagságban ; a' kegyességet a' fok gondviseelésben : Ne kívánj senkinek tetszeni, hanem a' Christusnak ; ne félj senkitől azért, hogy néki nem tetszefz, hanem a' Christustól. Mindenkör kérjed az Istent azért, hogy mondja-meg tenéked az ő akaratját, és adja-meg azt a' mit parantsolt : a' mi meg lett, azt fedezze-el, a' mi lejendő, igazgassa : a' minéműnek akarsz láttatni, ugyan olyannak-is kell lenned : mert nem itél az Isten külső tekintet szerint ; hanem igazság szerint. Beszédedben kerüld-el a' fok szót : mert minden hijába-való szórúl számot kér az Itélet. Akar minéműek legyenek a' te munkáid, nem mennek által, hanem mint valami magvai az örök Eletnek elvettetnek, ha a' test szerint vetfz, a' testtől

rom-

romlóságot aratsz ; ha lélek szerint vetfz, a' lélektül örök jutalomnak megadattatását aratsz. Nem követnek tégedet a' halál után e' világnak tisztességei ; sem a' gazdagságoknak halmái ; nem követnek tégedet a' gyöngörüségek, sem nem követnek téged e' Világnak hijába-valósági ; hanem az Eletnek utolsó vége után követnek tégedet minden te munkáid. A minémű akarsz annak-okáért lenni az-Itéletben, akképen jelennyél ma meg az-Isten tekintete előtt ; ne bötsüld azokat , mellyek nálad jelen vannak , hanem inkább betsüld azokat , mellyek nálad nintsenek ; ne kevélykedjél azért, a' mi adattatott ; hanem inkább aláztafsál-meg azért, a' mi töled el-titkoltatott ; tanuljélni, még mig szabad élni, ebben az időben találtattatik-meg az örök-Elet, vagy el-vesztetik ; a' halál után nintsen munkálkodásra-való idő, hanem a' meg-fizetésnek ideje kezdődik-el ; A következő Eletben nem

F 4.

lefsz

lész helye a' munka jutalmának megadásának. A' sz. Elmékedés szerezzen te benned Tudományt; a' Tudomány meg - törődést; a' meg - törődés áhitatofságot; az áhitatofság szerezzen te benned könyörgést: A' szívnek békeféjére, nagy jó a' száznak hallgatása: Mennél inkább el-választatott lészesz è Világtól, annál kedvessebb lészesz az-Istennek, a' mit meg-nyerni kívánsz, az Istentül kérd; valamid van az-Istennek tulajdonitsad: nem méltó az az ajándékra, ki nem ád Hálákat az el-vöttékért, meg szünik ott a' kegyelemnek folyása, holott nem léssen vízfőz folyás. Valami történik te rajtad, azt mind jóra fordítsad, valamennyifer kedved szerint-való dolog jó te reád; betsüld-meg, hogy azzal adattatott teneked áldásfra és ditséretre-való matéria; valamennyifer ellenkező dolog jó te reád, betsüld-meg, hogy azok tégedet a' pœnitentiára és meg-térésre intenek. Hatalmadnak erejét

erejét a' segítségben mutasd ki, böltsegednek erejét a' tanításban, gazdagságnak erejét a' jó teteményben, meg ne rettensen tégedet az ellenkező dolog, sem fel-ne emeljen a' jó szerezte: a' te életednek tzejla légyen a' Christus, kit kövefs ez életben, hogy ötet el érhesse a' mennyei Hazában. Mindenekben nagyobb gondod légyen a' mélységes alázatofságra és égő szeretetre: emelje fel Szivedet a' szeretet Istenre, hogy ragaszkodjal ö hozzá, nyomja-le szivedet az alázatofság, hogy ne kevélykedjél. Betsüld az Istent mint kegyelmes Atyádat, féljed mint Uradat: Atyád az ö engedelmes hatalmasságáért: Urad az ö kemény hatalmáért. Szeressed ötet mint Atyádat kegyesen, féljed mint Uradat szükségesképpen: szeressed ötet mert könyörületességet akar, féljed ötet, mert nem akarja a' bünt: féljed az Urat és reménlj ö benne: esmérj meg nyavalyáságot, és hirdesd az ö kegyelmességét. Oh-Isten ki-

adtál akaratot az el-kezdésre, adj az el-
végezésre-is.

A Világnak meg utalásáru.

Du o schönés Welt gebende ic.

Az ő tulajdon notájában Magyarul.

TE Világ szép ékefséged, tetsék ám
akár kinek, tettetes gyönyörütésé-
ged nem használhat senkinek, kitül
lsten megszű mégyen, ám ez Világ övé
légyén, de én csak ohajtozom, utánnad
szép Jéfusom.

Kiket az napnak hévsége, a' fok mun-
ka elnyomott, várják hogy éj sötétsége
légyen, s-az nap el fogyot, holott ti meg
fáradt testek, tsendesz nyugódalmat
veztek: de én csak ohajtozom utánnad
szép Jéfusom.

Vajha te sz. kebeledbē, mint kívánom
nyughatnám, én szerelmem, szerelmed-
ben magam bé takarhatnám, Ophirbéli
szép arannál, job szerezném è Világnál;
mert

mert én tsak kívánkozom, Te hozzád
szép Jéfusom.

Máfok járván tengereken, hogy fok
kintset gyűjtsenek, hegy völgy kietlen
heleken, hogy sok marhat nyerjenek, de
én szivem nagy örörmre, föl emelem
az egekre, holot az én Jéfusom, ki után
ohajtozom.

Sok ezerfer én így szóllok, fok
ezerfer gondolom, koporsómban
mikor szálllok, hol tsendessen nyugó-
lalom, lelkem is mint egy tömlözbül
meg szabadult bünös testbül, és örök-
kén lakozom, nálad edes Jéfusom.

Jövel halál életemnek jövel el vége-
zöje, nyisd meg utát én lelkemnek, s-
vid boldog bator helyre. Am tüled
akár ki féltlyen, tsak ennékem kedvem
rellyen: mert te általad jutok, hol Jé-
fussal vigadok.

Oh hogy e' testi fogságbul ma ki sza-
badulhatnék, s-az egekben è Világbul,
sz. örörmre mehètnék, ott nagy hangos
ének-szóval, szent Angyalok táborával,

nevedet oh Christusom, ditséfném szép Jéfusom.

De mivel à Menyországban még ö ditső javait, nem láthatom s-ez Világnak kel viselnem terheit; hát azonban az én szivem, tellyeséggel minden elmém. te nálad o Christusom légyen édes Jéfusom.

Tob. IV. 6.

A te életednek minden idejében, fi-am emlékezzél meg a' te Uradrul Istenedrül, és ne vétkezzél által hágván az ö parantsolatit: Tselekedjél igazságot életednek minden rendiben, és ne meny a' hamiságnak utaira.

Egyedül az Istené a' Ditsőség.

VE'GE.

Rövid és együgyü de Fundamentomos

UT MUTATA'SA

I. Az igaz keresztyénségre.

II. Az igaz, élő Hitnek meg próbálására.

III. Az igaz és Isten előtt kedves Imádkozásra.

Magyar nyelvre fordítottatott azoknak Kedveket, à kik az igaz keresztyénségben még nem elég helyessen tanéttattak; azoknak pedig vigasztalásokra, à kik è mostani nyomoruságos állapottyokba meg alázttván kegyelmes Isteneket tellyesSzivekbül igyekezik keresni és engesztelni, hogy haragos ítéletiben ellenek kötött három águ ostorát háréntsa már el, vagy tsak enyhétse meg rajtok.

A' Nemes, nagy Nemzetségu
és kegyes indulatu Iffjaknak
SEGNER CAROLY

és
SEGNER ANDRA'S

Uraiméknak,
A' Tekéntetes, Nemzetes
és Tanátfos

SEGNER
IOSEPH

Uramnak,

Nemes Királyi Pofony Városá Pol-
gár Mesterének, hazánk jövődöbéli ék-
ségére és örömére jó reménység alatt föl-
nevelt kedves Fiainak, nekem jó akaro-
érdemes Fautorimnak, az Academiai tanu-
álsokban Szerentséselő menetelt, hofzfu
és virágozó életet, örvendetes és böldog
n apokát, Mindennémü Lelki és testi jók-
kal egyetemben a Kegyelmes Iftentül Szel-
relmes Fiaért meg adatni Kiván,

az Interpres.

Nemzetes Iffiu Uraimék:

Olly könyörületes és szánakodó az Ur
Isten, olly nem örömöst bünteti az
embereket, hogy ha a gonosságot to-
vább nem szenvedhétvén az ő igazsága sze-
rint haragra görjesztetik is, mind az által
minek előtte ítélethez kezdene, elsőben min-
denkép meg kesértse, miképpen penitentiá tar-
tásra föl sörkenhessé őket: Annakokáért
vagy jó téteményekkel hívja viszsza, a melly
ugyan az ő tulajdon munkája, mint hogy ál-
lat szerint önnön maga a Fosag, azért termé-
szet szerint egyébre sem hajolhat inkább mint
a jó téteményre; Vagy ha az idegen munkához
kényszerítetik is nyulni, tud. il. a büntetés-
hez, (mivel hogy nem tsak jó és kegyelmes;
hanem igaz - is és sz.) mind az által ott is
mindenkor fölyül leveg és szemci előtt forog
az ő irgalmassága ugy hogy az ő ki terjesztete

A 2

kar.

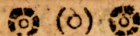
karjának mindenkor valami Jélet látnunk engedje: Leg közönségesben pedig az ő sz. igéjének trombitáját fújtattja s futamtattja által közöttünk, hogy amaz el szunnyadott szűzekkel föl sörkennyünk. Ugy tselekedett az első világnak vizözön előtt, ugy tselekedett Ninivebelieknek; Kiváltképpen pedig az ő népének Izraelnek, mellyhez mikor küldött több Prophétákat, mint midőn az Assyriai és Babyloniai fogság, és a népnek el törlése közelgetne? Mikor vala Jerusalemnak és az egész Sidó népnek tellyes el romlása közlebb, mint midőn az ő maga Fia és annak számos Apostoli által leg bővebben predikáltotta volna a penitentiát és a hitet? Ugy tselekedik e mái napon is: Mert hogy a gonoszság el hatalmazott minden rendek és Nemzetsegek között, a szeretet meg hidegült és a hit meg alult, azért ki vonta ugyan ellenünk büntető karját; de mind az előtt s mind most a tsapásközben is nem elégségesképpen harsogtatta e füleinkben a penitentiának beszédet? Jöhetnek azt kevesen veszik észre, a mint az említett példákban is történt. Hogy a régi igaz

kereszt-

kereszténység tulajdon fájatul megszűre el esett legyen, azt senki nem tagadhattja; De az Úr Isten annak föl álléttására ottan, ottan kegyes, jámbor és hív tanéttokat küldött, kik a lágy meleg sőt hideg és színes kereszténységet föl födözvén a valóságra intenének: Hogy pedig ezt nem akarja meg esmérni az ugy nevezetett keresztény világ, azért látjuk innamár hogy az Isten haragjának tüze annyira görjédez közöttünk, hogy a fülünk tsöng annak tsak hire hallásátul is: De még is nem feledkezett el az ő irgalmasságáról, mert ezen egész között is támasztott oly buzgó. Mosefeket és Arokokat, a kik lelki tömjénezésekkel az Istennek haragos ortzáját engeftelni meg nem szünnek, küldött oly nagy Lelkü tanéttokat, kik az Izrael házának álnokságát teli torokkal kiáltyák, és az **IGAZ KERESZTIENY-SEGNEK** hangos trombitáját fujják, mellynek zöngése a mint más helyekre ugy mi hozánk is Istennek hálá el hallott. A mint hogy az én tzelem sem egyéb, **NEMZETES ES KEGYES IFFJAK**, ezen munkátskának fordéttásában, hanem hogy ez által az Isten

A 3

trombi-

trombitájának szava a mi Nemzetünk között is annyival többen fülebe hallattassék, ha talám egynehány lelkek a mostani egésből ez en munka által ki ragattatnának. Nem kétlelem, hogy sokan meg fognak ebben ütközni, mert némellyek gyakoroltatlanok az igaz keresztényi tudományban, és azért mint ha Sz. Pál levelét gyermeknek adnám olvasni, olly kevés haszonnal fogják le tenni. Némellyek pedig azt fogják mondani: Kemény beszéd ez, ki halgathatja ötet s-à t. De ugyan is azért ó Keresztény! Kérjed az Istent, hogy nyissa meg szemeidet, és meg látod s-érted az ő Evangeliumának titkait, annak tiszta tejét ebbe meg kostolod, mellyel az örök életre föl neveltetel; Engem pedig erre a Krisztusnak szerelme szorongatott, ohajtván egy-szersmind hogy többeket s-nálomnál mind alkalmasbákat mind tehetségesbeket indítson föl az Ur Isten, a kik szegény hazánknak sebeit illyen flastromotskakkal kövözgesék, mellyet a Pastoroéknak Fejedelme Krisztus Jesus Szent nevéért engedjen.

§. I. Rövid

I.
Rövid le rajtzolása az igaz kereszténységnek.

§. I.

NEm mindenik keresztény a ki annak nevezi magát, mert a Kereszténynek a Krisztusnak vagyon neve; Krisztus pedig magyarul annyit téfzen mint meg Kenetett, tudni illik sz. Lélekkal. Ha ki azért azt mondja: En Keresztény vagyok, az annyit téfzen mint ha azt mondaná: En a Krisztus Lelkével meg kenetete vagyok, avagy: A' Krisztus Lelke lakozik én bennem, hogy én szivemből ő benne hidjek, mint az én tulajdon Idvözétömben, és az én tellyes életemben áhatatossan ötet kövessém. A' ki azt

A 4

nem

nem mondhattya, az igazsággal keresténynek nem nevezheti magát.

§. II. Ha ki azért é névnek ditsőséges magyarázattyával egybe veti az ő életét, à mellyben áll, és Isten kegyelme által meg láttya hogy ez ideig hamifán nevezte magát keresténynek, a vagy ha magában kételkedni kezd: Hogy ha ugyan igaz kerestény volte ez ideig vagy nem? Tehát az Isten kedvéért ne hallaszza tellyes szivébül meg térni. Mert mi lehet rettenetesb, mint nem tudni, hogy ha az örök idősségnek fia Légyé vagy nem, és még is az után nem ohajtani, hogy arrul bizonyos lehess.

§. III. Elsöben pedig a' szükséges hogy büneidet meg esmérjed, mert azt mondja az Isten: Kegyelmes vagyok én, nem tartok haragot mind örökkén; csak hogy *esmérd meg* à te hamifagodat, hogy á te Uradat Istenedet el hagyjad. Jer. III. 12. 13. Hogy azért é meg légyen, szivednek mélységébül meg kell

kell aláznod magadat Isten előtt, és kérned ötet áhétatossan, hogy gonosz szivedet jól esmérteffe meg veled, hogy jámborabnak ne allétsad magadat, mint talám volnál, hanem inkább leg nagyobb bünösnek tarttsad lenni magadat. Mert ha leg nagyobb bünösnek fogod esmérni magadat, à mint hogy minden gonosznak magva benned vagyon, bátor mások nagyobb vétkeket tselekedtek - is külsöképpen nálodnál, mind az által é semmit nem fog ártani magadat olly alá valonok állétván, ha csak szivedbül keresed az Isten kegyelmét. De ha valaminek álléttod lenni magadat, holott semmi légy, rutul meg tsalatkozol és leg nagyobb kárt szeresz magadnak. Annakokáért nem csak à külső vastag bünöket, minéműek à paráznaság, szitkozodás, lopás, részegség, és ezekhez hasonlokat kell meg esmérned, mert ezt egy Pogány is meg tselekedheti; de még à gyökerét is minden bünöknek, tud. ill. à hitet-

lenséget leg nagyobb és súlyosbb véte-
nek esmérjed lenni. Es ha Isten sze-
meidet meg nyitván meg esmérteten-
di veled, hogy ez ideig elég mélyen
feküttl benne, tehát egyszer s- mind
meg kell vallanod, hogy ez ideig min-
den járásod fekvéted, állásod, evéted,
ivásod, söt minden gondolatid nem
egyéb, hanem bünök voltak: Mert
lehetetlen hit nélkül Istennek tettze-
ni Sid. XI. 6. Es, valami hitbül nem
származik bün az Rom. XIV. 23. Ha
pedig kételkednél azon, hogy a te tse-
lekedetid bünnél egyéb nem voltak,
csak azt gondold meg, ha azokban nem
tzeloztále inkább è világi életednek al-
kalmasb voltára, és nem szorgalmatos-
kodtále többet testedre mint Lelkedre.
Meg tapasztalván ezt magadban, tehát
tudjad, hogy mind azokban semmivel
többet nem tselekedtél mint minden
pogányok, fidok és Törökök. A' ki pe-
dig igaz kereftény, az akar egyék, akar
igyék, *mindent az Isten diszóségére tselek-*
fzik.

fzik. 1. Cor. X. 31. Munkálodik nem è
világi élet kedvéért, hanem az örök éle-
tért Kristus Urunk intése fzerint. Matt.
VI. 33. *Kereftétek mindeneknek elötte az Isten-*
nek országot és annak igazságát, a többi meg
adatnak néktek. A' ki ezt nem tselekfi
pogány az, a mint maga Kristus Urunk
bizonyéttya v. 23.

§. IV. Ha immár bünösnek, nyava-
lásnak és szegénynek ésmérted lenni
magadat, a ki ez ideig Isten kegyelme
kivül Kristus nélkül éltel, hogy maga-
dat kerefténynek nevezted, holott
semmi kevesbé nem voltál, tehát valo-
ságos törödelmességnél arra egyéb nem
következhetik, ugy hogy szegyenled
magadat hogy ez ideig olly balgatag
voltál, (a mint az Irás az Istenelene-
ket nevezi Solt. XIV. 1. LIII. 1.) hogy in-
kább kerefted azokat, mellyek a testet,
mint a mellyek a Lelket illetik: Hogy
ez ideig olly nyilván valo kép mutato
voltál, a ki jo kerefténynek akartál lát-
tatni, holott se hit se fzeretet nem volt

à te szivedben, hogy se hideg se meleg nem voltál, hogy à te szerelmes és hív Istenedet, à ki téged ingyen kegyelmébül az örök ditsőffégre és boldogságra hívott szám nélkül tudva való büneiddel meg haragétottad, hogy életednek annyi esztendeit hejában töltötted el, hogy testednek és vérednek sött à Sátánnak magának szolgáltál gonosz kívánságidban, holott à te szerelmes Istenednek kellet volna szolgálnod. Ha ezeket jól meg gondolod, méltán kívánhatnád, hogy még egyszer azokat mind jökká tehetnéd; de à már keső, mert à mi meg lett, à meg lett, és azért nem kevéssé gyötörödöl és szorongattol Lelkedben, hogy büneidet meg nem jobbéthatod, minek utánna azok egyszer meg lettek. Ha pedig efféle szomorú gondolatokat ki akarnál véni, vélvén hogy talám azok által melancholicus lejedesz, avagy ketségben esel, igen rosszul tselekednél; mert az olly Isteni szomorúság idvőffégre való bána-

bána-

bánatot (elmének meg változtatását) munkállya, mellyet senki meg nem bán. 2. Cor. VII. 10. Inkább jól tselekezzel ha meg arra az Istent kéred, hogy az ő sz. Lelke által igaz és valóságos poenitentiát munkáldjék benned, hogy büneidet keserűen és valóban meg bánhassad. Így előbbeni gonosz életedre is vizfsza nem esel.

§. V. Mind az által à poenitentiának ezen részében Kainnal és Judással meg nem kell állapodnod, hanem inkább azon meg bufult, törődött és à bünöknek fájdalomtul, s- Isten haragjátul még dobogo sziveddel sietve folyamodjál à Krisztus keresztfájához, meg emlékezvén Krisztusnak amaz édesen hívó szavairul Matt. XI. 28. *Fövetek mindnyájan én hozzá, kik meg fáradtatok és meg terheltetve vagytok én meg nyugorlak titeket.* Illy nyugodalom és pihenés néked is meg adatik, ha alázatos és remego Lélekkel szejmeidet à Krisztus Jésus keserves kinnyaira halálára és szentséges érdemére

A 7

for-

fordéttandod, meg sem fziinsz addig imádkozni, zörgetni és esedezni, mig nem bizonyos lészesz, hogy az Isten kegyelmének ajtaja néked meg nyittatott, minden bűneid à Kristus véérért meg bocsfattattak, az Ur Jesus által meg engedzteltettél. ötet Fiui és tellyes bizodalommal bátran Atyádnak nevezheted à Sz. Lélek által, à ki à mi szíviünkben kiáltya *Abba az, az, szereimes Atyám Rom. VIII. 15.*

§. VI. Az illyetén igaz hitet pedig ne állétsd, mint ha magad adhatnád magadnak, mert nem à mi erőnkbul vagy, hanem Isten ajándéka az: Azért ő néki könyörögj, hogy az ő Sz. Lelek által hitet oltson à te szivedben, ne talám à te idvösséged inkább tsak hejában valo képzésen mint Isteni tellyes bizodalmon és igaz élő hitnek hathatoságán fundaltassék, mellyet ha Isten-tül meg nyertél, akkor osztán nem fogsz kételkedni à te előbbeni bűneidnek meg bocsfattatásárul, s-akkor léfzen helye benned annak à mit Sz. Pál mond z,

Cor.

Cor. V. 17. *Ha ki à Kristusban vagy, az Uj teremtett állat, à régié el multak és már mindenek meg ujjultak.* Az Isten más értelmet adott, hogy fokkal figyelmetesen vigyázz ez után Lelked idvösségére mint eddig. Nem vigyázod immár è világnak mulando árnyék javait, hanem az örökkén valokat, és egész életedet ugy kezded rendelni, hogy az Isten ellen ne légyen, hanem inkább néki kedveses kellemetes légyen. Nem lesz akkor tovább szabad à szokott mód fzerint tsáfogással és haszontalan hivolkodo fabulákkal idödet vesztened (de valahányszor talám vigyázatlanságodbul hejába valo beszédre ragadtattál, belső tsöndeffégednek meg haborodását érezvén folotte fogsz azon bánykodni) Nem veszed már szabadon elő azt à mi à te testednek és vérednek jonak láttatik. hanem előbb végére még y ha Isten akarattyával egyeze, nem forgatz már tovább ide s-tová futofo s-bolyongó gondolatokat elmédben, Sem elő-

re VI

re valo nagy számvetésekkel azt nem kinzod (vagy a dolognak bizonytalan ki menetele miatt farasztod); hanem minden gondolatidat, gondaidat és szorgalmatosságidat, egy szoval tellyes elmedet oda fel, a hol Kristus vagyon, függeszted Coloff. II. 1. Már ez után semmi gyönyörködtetésedet nemfogod keresni è vilagi hejába valóságban, mivel valamit annál fokkal jobbat esmértel meg (az Istenbül mérték nélkül származott gyönyörködtetés a belső erközségeket ugy magához kapszolta, hogy è világi kufsny örömmek ábrázattyát ne is érezhessek). summa fzerint tudván, hogy Isten előtt meg igazoztál, azért az olly Kristus által nyert igazságodat örömöst el nem vesztetd, a melly meg lenne ha előbbeni büneidre visszafizsz esnél; ellenben buzgo szorgalmatossággal igyekezel előbbeni életednek meg jobbetására.

§. VII. Meg lásd aztis hogy fundamentomossan kezdj a dologhoz, se azt ne gondollyad; En már meg jobbettom magamat

magamat és szentebb léfzek, hanem a te idvözétödnek adjad a ditsőfféget, a ki minékünk Isteniül nem tsak igazságunkra, hanem szentségünkre is adatot I. Cor. I. 30. azaz, alázatosffam kell kérnünk a mi kegyelmes Istenünket, hogy ő a Jesus Kristusbā méltoztassék hit által a mi szivünket inkább s- inkább meg tiztogatni minden gonosz gondolatoktul és kívánságoktul, és ugy bizodalmatat erőssen ő beleje vessed, hogy a jot a mellyet & kezdet benned végben- is vigye, ugyan ezért a te idvösségedet félelemmel és rettegfel- is munkálljad Phil. II. 13. Ne légy esmét vak mérő és bátor, hanem az Istent kérjed, hogy a te hitedet erősétse és nevellye, mert ebben áll minden nevelkedés, hogy a hitben jól fundáltatott és gyökerezett légy, mert az által lakozik a Kristus a te szivedben, hogy erős légy a belső emberben.

§. VIII. Ezillyen hit által, mellyet Isten a te szivbéli könyörgésedre örömöst meg ad és nevel, minden szorgalmatof-

matossággal kezdj az *Ur Jesus nyomdokiban lépni, meg tagadván minden Istenelenséget es világi kívánságokat, mértékletesen, igazán és szentül élyè világon* Tit. II. 12. és azt mind végig előbb mozdítani. Ez ilyen hit által meg kell *ferzéttened à te testedet és véredet minden kívánságival egybe* Gal. V. 24. Ha valami gonosz kívánság és gyönyör ködtetés föl mozduland à te testedben és véredben, azontul meg öldököllyed, se leg kevesb helyet néki ne adj, tudván azt, hogy már Istennek fia, Kristus nak atyafia, az örök életnek örököse és kerefzény (sz. Lelekkal meg kenetett) légy és mondassál, és így elég erőt vehetel Istentül, mellyel a gonosznak ellene áll, melly tégedet bujaságra, kevélységre fösvényiségre és egyéb vétkekre ingerel.

§. IX. Ezen hittel minden tselekedetedet és el hagyásodat à te hiv es szerelmes Istenednek ajánlad, à ki hozzád valo szerelmébül se meg nem utálhat, sem el nem felejthet és hagyhat tégedet. Anako-

nakokáért azon hit által minden szorgalmatosságot, félelmet és busulást ki üzz, és bizodalmatat soha el ne vedded, à mellynek nagy meg jutalmazása va-gyon. Azomban ugyan azon hittel hivatalos munkádban jo kedvel és szorgalmatossággal el járj Istennek ditsösségére és felebarátodnak hasznára, mindennapi eledeledet és egyéb világi eletre tartozo javaidat, ugyan azon hivatalod szerint keresed; de fővényfég nélkül à te kezed munkáiának semmit ne tullaidonéts, hanem mindent Istennek; Mert bátor fokot dolgozzanak némellyek, meg-is kevés vagyon nékiek. Az ilyen hit által mindent jo kedvel magadra végy, valamit az Isten reád böt-sätt, akar szegénység akar betegség legyen, mellyekben à hitetlenek kétségben akarnak esni. Mert el hitt dolog az előtted, hogy mind azok à te hiv és szerelmes Atyadtul szármoztanak, à ki mindent à te jódra fordétt, à mint irván vagyon, à kik Istent szeretik minde-nek

nek javokra ízolgálnak azoknak Rom. VIII. 28. Sőt ugyan azon hit által győzödel meskedjel, ha à te jámborságotért gyaláztatol és háborgattatol, azt *merő örömmek és Isten kegyelmének alléván ha à Jesus nevéért boszúságos gyalázattal illetetel* Act. V. 41. Azon hit által meg elégszel az Isten kegyelmével, és szivednek mélységébül mondod Daviddal Solt. LXXIII. 25. 26. *Uram ha én csak tégedet bírlak, nem gondolok sem az éggei sem à földet, és ha az én testem és szívem el fogyatkozik-is, az én szívemnek közköklája és örökségem te vagy Isten mind örökkén.*

§. X. Ezen hit által szerelmes Istenedre kell magadat botsáttanod, és tulajdonul néki adnod, hogy *többé nem magadnak élly, hanem annak, a kicéretted meg bolt és foltámadott* 2. Cor. V. 15. Es ugy olyan hit által kell az Istennek minden parantsolatiban járnod, az, az, igaz szívbeli szeretetben kell lenned Istenedhez és felebarátodhoz; mert sz. Janos mondásaként 2. Lev. II. 4. A' ki azt mondja esmérem

rem az Urat és az ő parantsolatit meg nem tartja, hazug az és nintsen igasság ő benne. Ezen hit nem tamoszkodik tovább pénzre, jofzagra embereknek *gratiájokra* tekintetre és hatalomra, hanem egyedül az Istenek kegyelmére, sem attul nem fel, hanem tsak az ő Mennyei Attyának haragjátul. A' te hited által nem alkalmaztatod magadat è világhoz, ha azért mindenek balgatagnak tartanak-is. A' te hited által fogod te helyessen à külső jámborságot tsak kép mutatásnak esmérni à belső nélkül. és így nem tsak à külső, de à belső vétkeket is letéfszed. A' te hited fog szorongatni arra, hogy még à leg kissebb bünre valo szándékot is szivedbül tellyességgel ki üzz. Ez ilyen hitben mindenkor ugy élz mint az istennek és Idvözöttó Jesusodnak szine előtt, és örülni fogsz à te Istennel valo sz. egyesüléseden: olyan hit által nem fogsz te semmi ditsösséget keresni à jo tselekedetekben, bátor mindenkor azokban éltel is:

tel is: Olly hitben nem tekéntesz à fok tudományra, tudván hogy à *Kristusnak szerelme föllyebb böisulendő legyen mindentudománynál.* Az ilyen hit által nem fogsz más embereknek fogyatkozásokra tekénteni, mert elég gondod leszen à magadéival. Ha pedig felebarátodat vétkezni látod, azt fzelédségnek lelkével es szánakodással alkalmatosfág adatván meg fedded. Summa szerint: Az illy igaz és eleven hit által, mint Istennek kedves fia, hagyod magadat meg haitatni, igazgattatni, és ha el tántorodol abban meg nem maradni; sem büneidnek nem hizelkedel, hanem *magadat meg itéled, hogy Istentul meg ne itélteffél.* I. Cor. XI. 31. így napról napra jámborab léfzesz, és à gonoszt inkább inkább le téfzed Várvan azomban bekességes türeffel, es à hitnek tellyes reménységével à te boldog ki mulásodnak és à nagy Istennek, és à mi Urunk Jesus Kristusunknak ditsösséges meg jelenésének napját, és az örök életnek koronáját, mellyet bizonyosan

nyoosan el vejendő vagy az öKezébül, ha à föllyebb rövideden le rajzolt igaz kereszténységnek gyakorlásában találattol. A mellyre segéllyen Isten. Amen.

II.

A hitnek meg próbálásáról, ha vagyone benned vagynem?

(Bizontalan Auctore.)

§. I.

Jollehet nem Szükség volna à hitnek meg próbálásáról itt kiváltképpen valo utmutatást hozzá ragasztanó, ha tsak à te kereszténységedet a föllyebb emlétett mod szerint minden képmutatás nélkül meg akarnád mutatni; Mind az által nagyobb bizonyágnak okáért egynehany jeleket és sz. irásbéli bizonyságokat akartam hozzá adni, à mellyekbül ki ki Isten előtt végére mehetne, ha az igaz élő és az Istennek Lelkétül munkálotdatott hit benne lakozék

zék avagy nem. Mivel hogy a mái keresztények Közül fokban dítsekednek szájokkal a hitről, de fájdalomra méltó dolog hogy annak drága tulajdonságait, erejét és indulatit, mellyeket az élő hit magával szokott hozni, maid meg sem koltolták.

§. II. Annakokáért nem mind hit az, a mit hit nek tart lenni az ember. Né-melley az ő gorombaságában azt alléttya lenni hitnek, ha a Keresztény hitnek három főágazatit, avagy az Apostoli credot tudja, ha a Kristus szenedéséről és haláláról valo historiát elő tudja mondani, holott è tsak merő szo vallás tétel, mig az Istennek Lelke az ollyan tudományt valóságga és életnek erejévé nem változtatja. Más pedig talám azt tartya igaz hitnek, a mit másként vallásnak neveznek; és ha külsőképpen igaz vallásban Születtettet és föl neveltetett azt véli hogy mar igaz hite vagyon, és azert az ő hitiben fogyatkozás nem lehet holott ez illyen hitnek neve es titulussa közel

közel sem elég, hanem a még folyosb kárhozatot vony maga után ha a szerint méltoképpen nem él. Mert az igaz vallásnak nem tsupa neve idvözött, hanem a tselekedő hit, melly a Kristusban béolt, és ő benne ny teremett állattáteszen 2. Cor. V. 17. Sokan halván hogy, a Kristus mindenekért meg holt, és hogy az ő halála minden ő benne hívőnek idvösségének oka légye, majdan magokhoz kapják azt, mély képzéft szallétnak elméjükben és olly gondolatokat tsinálnak magoknak Kristusrul az ő velejekben, mintha ugyan a Kristus érdemére és vérére támaszkodnának, a mellett mindenkor tsak az ő régi természetekben maradnak, és ezt a Kristus érdemének magokra ruházását igaz hitnek tartják, azt vélvén hogy az által meg igazulnak, holott az tsak az embernek maga munkája és az ördögnek meg tsalása, melly által ő a szegény Lelket pokolra vezet. Mert nem tsak nekünk kell tulajdonéttanunk a Kristus vérét, hanem az által a mi Lelki

esméretünket-is meg kell tisztítottanunk à holt tselekedeteinktől, hogy szolgáljunk az élő Istennek Sid. IX. 14. A' hol azért á Krisztus vérenek ezen ereje és munkája tud. il. à lelki esméretnek mindennapi meg tisztítottatása nintsen, ott nintsen annak tulajdonéttáfa-is, avagy hazug az és tsalárd, és következésképpen az igaz hit fintsen, úgy mint, à melly által à Krisztusnak verét és érdemét hozzánk kelletik kaptsnlunk és tulajdonéttanunk.

§. III. A' Krisztusban valo igaz hitet ugyan jollehet nem annyira mondhatjuk ki nyelvel, mint annak erejét magunkban érezzük, mivel az à sz. Leleknek munkalodása; mindazáltal az igaz hitet à hamisíszái és kép mutató hittől annak jeleiből könnyű meg különböztetni. Mert

I. Az igaz hit à Jesus Krisztusnak váltságát és érdemét nagynak és drágalatosnak bötsüllí lenni, sőt leg jobb kéntsnek tartya menyben és à föl-

földön, mellyre nézve è világnak minden kintsét gazdagságát, méltosffágát és tisztességét kissebre bötsüllí mint egy tsöpp vizet à ki meréthetetlen tengerhez képeft az után ezer s-meg ezer mérföldet mind azon tü hegyen-is el futna, à mint az Apostolok tselekedtek, kik á Jesus Krisztusnak drága nevéért és arrul való vallás tételéért kéz akartva meg kötöztették és ölették magokat; Innét-is ha az ő halgatójokat à bünrül el akarták vonni és kegyes kereftényi életre inteni, semmi nagyobb és terhesb fundamentommal nem tudtakélni, mint à mellyet à Krisztus Jesus drága és véres érdemeiből vettek I. Cor. VI. 20. VII. 22. I. Pet. I. 18. 19. Sid. IX. 12. 13. 14. Ugy mennél dragább és bötsületesb nekünk Krisztus az ő Emberré létében, szenvedésében halálában és föl támadásában annál ditsöflegesb és tüudöklétesb à mi hitünknek bizony-sága, minek okáért mondja sz. Péter I. Lev. II. 7. hogy azoknak à kik hisznek à Krisztus drága szegelet kü legyen. Men-

nél inkább nevelkedel a hitben, annál drágább leszen néked a Krisztus, kinek esméretinek nagy voltáért is mindent kárnak és ganéjnak fogsz alléttani Phil. III. 8. és az illy hathatos esméret által e világnak förtelmeffégét el tavoztatod 2. Pet. II. 20. Es akkor lesze sz ofztán bizonyos, hogy a Krisztusban valo igaz hit benned lakozzék.

2. Az igaz hit örömet és vigasztalást ad a szívben, mert a magában jól meg gondollya hogy a Krisztus drága vére által a büntül a bűnnek büntetése-tül, és az ördögnek hatalmátul meg váltattott, mellytül soha örökken semmi meg nem menthetett volna: örömmel hirdeted és elő beszéled azokat a drága kéntseket és jó téteményeket, mellyeket Krisztus az ő vére által néked meg nyert, és hit által tulajdonoddá tett, Mineműké: a kegyelem, és Istennel valo meg békélés, bűnöknek meg botsánattya, mindenséle lelki áldások a Mennyei jokban, mindennemű Isteni erő, melly ez életre és

és kegyeffégre szolgál, sőt a fogadott fűség es az örök életnek öröksége. Ezek-rül énekelsz, miképpen mind ezek néked ajándékoztattak a keresztségekben, és az Evangeliomban ki nyilatkoztattak; majd emezt s majd amazt a sz. irás-béli mondást vézted elő, melly az illyetén jó téteményekről szól, azt mint egy jó illatu fűvetske gyanánt meg töröd, és gyönyörködöl azon szivedben. A' mint olvassuk a tömlötzt tartóru l Tsel. XVI. 29-34. hogy minek utánna az Ur Jé-susban valo hit ő benne meg gyúitatott vóna, örült azon egész házával, hogy hitt vóna, az Istennek. A' hol pedig illyen örömnék forrása vagy on a szívben, annak a száján által kell ki ütni, hogy szölly és bizonyfagot tégy az Istennek nagy ditsöffégérül, mellyet a Krisztusban meg esmértel, nem gondolván semmit e' világnak gyalázatyával és tsűfságával, mellyet talám magadra vejendő vónál az illyen vallás teteledért. A' mint a hitnek hasonló jutalmáru l a maga példá-

jával tanétt sz. David Solt. 116. 10. *Hitem, úgy mond, azért szólottam jollehet igen meg aláztattam.*

3. Mint hogy penig immár hit által à Jésus Kristusnak kegyelmét, az Atyának Szerelmét, és à Sz. Léleknek közösülését, sőt az áldott tellyes Sz. Háromság-nak szívbeli Ijo akarattyát, melly à Kristus által te read jön, meg esméred, onné *viszont égő szeretett, engedelmesség es hálaadoság támad à te szivedben*, mint uj bizonyossága à hitnek, à mellyre kötelefnek lenni tapasztaod magadat à te szivedben. Olly szives bizodalmat foglalasz immár à te szerelmes Istenedhez, à ki te veled olly nagy dolgokat tselekedett, hogy magadat szabad engedelmességre azontul néki adjad, annak igéje és akarattyá szerint kezdj elni, a te gonosz akaratodnak ellene mondani, előbbeni életedet meg jobbétani, minden tulajdon tselekedetidet meg tagadni, sőt nem - is fogod tudni nagy hálaadoságodbul mit tselekedjél à te Istenednek

tisz-

tisztellegére, és meg azon fogsz bankodni, hogy többet, a mint örömöft akarnád, nem tselekedhetel.

4. Abbul támad továbbba à te szivedben *Istenbe való fini félelem*, mert ottan à hitnek ösztönö, tselekedete és gyakorlása olly formán tovább mégyen, hogy vigyázva ójjad magadat, hogy à te kegyelmes Atyádat esmét meg ne haragétsad és tudva meg ne bántsd valamben. Az Istennek igéje és fenyegetéfi, kiváltképpen pedig szeretettel tellyes bizonyosság tételi, igen foganatosok leszenek nálad, és ha azokat hallod vagy olvasod, azt gondolod hogy ezer tonna aranyért sem vétkeznél azok ellen, hanem inkább így elmélkedel: Ha az én kegyes Istenem olly sok jókat tett én velem, engem teremtett, meg váltott, meg szentelt és újjá szült, sőt ha nagyobb lett volna is az ő szívében, à mi az én idvösségemre szolgálhatott volna, azt is az én jómra fordította volna. Hogy, hogy ne igyekezném tehát én is zsi-

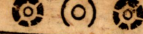
B 4

vem-

vembül esmért azt tfelekedni à mi ö néki kellemetes, attul pedig ojnóm magamat, à mi ö néki nem tettszik. Innét inkább s-inkább fogod magadat tisztogatni minden még hozzád ragadott fogyatkozásoktól, és olly vétkes szokásoktól, mellyeket, az Istennek világosságánál lassanként meg sajdéttasz, és mivel hogy *egyszer meg kostoltad az Evangeliumnak tiszta tejét, és meg esmérted melly kegyelmes legyen az Ur 1. Pet. II. 2. 3. tehát az Istennek szeretete, melly à te szivedben köntetett, és az által à visszontag való szeretetre föl görjlesztett, leg hatalmasb ösztrönöd léfzen à szüntelen való jó tfelekedetre, és ugy à te kereztyénységedet az Evangeliumnak erejébül és édeslégébül gyakorlod. Itt pedig à törvénynek hasznát tellyességgel félre ne tegyed, hanem ha à bünre való ingerlések benned erőssék akarnak lenni, tehát à törvénynek fenyegetését- is elő vegyed, és azokbul magad eleiben rakjad azon bünöket, à mellyekhez eddig ragaszkodtál,*

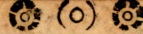
tál, hogy ezre vehesd melly igen meg haragétottad azok által nem tsak à te kegyelmes Istenedet, hanem hogy az-is félő legyen, hogy minden kegyelmét tüled meg ne vonnya, és téged az ördög hatalmában ne adjon. Illy formán meg fogod óltalmazni magadat à bün-tül: Ha pedig gyaróságodbul akarod ellen valamiben vétkezened, azon ugy fáj à szived, hogy nem nyughatol, mert minden szoros léfzen, à te Istened előtt le veted *magadat* és engedtlenséged eránt bünösnek vádolod magadat, fájdalmas és alázatos szível és könyves szemekkel kéred à te kegyes Atyádat, hogy azért az ö KeGYelmét meg ne vonnya, továbbra pedig erőt engedjen à szorgalmatos imádságra és vigyázásra.

5. Az illyen Istenben való fiúi félelembül, mellyet à bünöknek távoztatására à hit fog à te szivedben óltani, támad benned *valóságos tusakodás az ellen,* à mi az Isten KeGYelmében való minden napi nevelkedésben meg gátolni, à

bünre pedig ingerelni akarna, minémü: e' világ à fzemnek bujalkodásával, testnek kivánságával és az életnek kevélységével egybe; à botránkoztató példák, gonofz társaságok, hivságos ditsöfég, ideig tartó jófzágok, mellyek közül egyiket sem tartod annyira, hogy az el kezdett joban meg tartoztatna, hanem erőffen fogfz ellene hartzolni, söt ha gyalázat, bofzuság meg vettetés, háboruság és végre halál szállana-is reád, örömföt magadra véfzed, mert ottan à halál nyereséged léfzen, és az által mind ördögöt, világot, bünt, bofzuság fzenvedéft, és tsufszágot meg gyöztél. Joh. V. 4. A' melly hitnek tsufszásából kifog tettfszeni, hogy à hittel semmi (tudva valo) czégéres bün meg nem álhat, mivel ez annak természetivel ellenkezik, és azért hartzol ellene, el sem fzenvedheti, mert ö Istentül vagyon, à bün pedig az ördögötül. Mind ezekbül már világoffan ki tetszik, hogy az igaz hitnek.

6.Tu-

6. Tulajdonsága végtére è légyen' hogy az embert egéfszen el változtassa' más értelmet és indulatokat öltfon beleje mint az előtt vóltak. Mert hit által à haragnak fiából kegyelemnek fia léfzefz, à sötétségbül világoffágra mégy által, à halálbul az életre, à kárhozatbul az idvöfsegre, az ördögnek orfzágából à Jéfus Kristusnak orfzágában. Mert akkor meg világoséttatva fziveden az ige által, minden jóra öfztönöztetésben és à bün ellen való minden napi tsufszakodásban az Istennek képeré inkább s-inkább meg újjéttatol. Ezt az eröt és változáft, mellyet à hit magával hoz, „illy szókkal írja le egy kegyes Tanéto: A' hit ugmond, egy Isteni munka mi bennünk, à melly minket el változtat, és Istenbül újjonnan szül, meg „öldökli az ô Adámot, egéfszen más „emberekké téfzen bennünket fzivünkben, Lelkünkben és minden érnkben, és à Lelket magával hozza; A' „melly öfztán mint fzeretetnek Lelke

B 6

te

„à te szivedben szerelmet önt, hogy ab-
 „bul felebarátodhoz merő azon szere-
 „tetnek tfelekedeti folyanak, és hitedet
 „az által hathatósnak meg mutathassad
 Gal. V. 6. Annak okáért az igaz hitnek
 természetje és tulajdonági, melyeket az
 Istennek Lelke à poenitentia tartó em-
 berben a' hitnek meg gyujtása alatt és
 utánna munkál, ezek: 1. Hogy ő a' Kri-
 stusnak érdemét nagynak és drágala-
 tosnak tartya. 2. Örömet és vigasztal-
 lást ad à szivben. 3. Szivbéli egyes sze-
 retetre, engedelmeffégre és hálaadósa-
 gra föl görjefzt. 4. Igaz Isteni félelmet
 hoz magával. 5. A' világ és bűn ellen
 tufakodik, és 6. Végre az egész embert el-
 változtattya, és à szerezetet által magát
 felebaráttához tfelekedőnek meg mu-
 tattya. A' hol ezen tulajdonságok nem
 találtnak, nem is mondhatni hogy ott
 igaz hit legyen, hanem tsak valami vé-
 lekedés, melly à nyelven, mint à hab à
 vizen leveg, és Isten előtt semmit nem
 használ.

Tol-

Toldalék.

§. 1. *Valaki meg nem tagadja valamie
 vagon nékie, nem lehet az én tanítványom.*
 Luc. XIV. 33. Ez az első fundamento-
 ma és előre készítettő regulája az igaz ke-
 refzténységnek: Ha jó kerefztény akarsz
 lenni, nem kell gondolnod se jószággal,
 se véreddel, se gyalázzattal s-káromlás-
 sal, se egyébvel semmivel, à mellytül
 másként à természet irtózni szokott.

§. 2. *En vagyok az élet, az ut, és az igaz-
 ság, senki nem mehet az Atyához, hanem én
 általam.* Joh. XIV. 6. Ez à második fun-
 damentum és fő regula, tudni illik, hogy
 à te szived à teremtettt állatoktól és ön-
 nön magadtul el-fordullyon hogy min-
 den szentségedet boldogságodat, gyö-
 nyörüségedet, tisztességedet, gazdag-
 ságodat és mindenedet az Ur Jébusban
 keressed, és tsak ő általa igyekezzél I-
 stenhöz jutni.

§. 3. *A' ki hisz en bennem, à mint az
 irás mondja, annak hasábul élő vizek folyának*
 Joh. VII. 38. Ez à harmad fundamen-

B 7

tum

tum és fő regula, à ki illy formán az Ur Jésumt igaz hitben fel véfzi, az à sz. Léleknek ajándékival bé töltetik, hogy ofztán à szivnek ollyatén tellyeffégébül à Léleknek mindenféle Isteni gyümöltkfi szármozzanak és Isten országában él, à melly igazság, békeffég és öröm à sz. Lélekben.

§. 4. *A ki mind végig meg marad, az idvözül.* Matth. XXIV. 13. Ez à negyedik regula, hogy azok között ne találtaffál, à kik el-hajólnak és el kárhoznak, hanem azok között, à kik hiteket és Lelkeket ki ragadják Sid. X. 38. 39.

§. 5. *A ki az ő kereffztit magára nem veszi és nem követ engemet, nem méltó az én reám* Matth. X. 38. Ez az ötödik regula, melly azt akarja, hogy ha mind azoknak örömöft és szabad akarattal ellenek nem mondasz, mellyek à testnek és vérnek kedveseknek és alkalmasoknak láttatnak lenni, egyetemben ha nem örömöft akarasz másoknak sáros kaptzája, bolondja és tsufja lenni, vagy ha à földieket

dieket nem örömöft bocsáttod el, hanem à te kereffzténységed mellet világi tekéntetet, testi jó napokat és gonosz szokásokat együtt meg akarasz tartani, tehát kép-mutató és tsak száj kereffztény vagy, ne is dítsekedjél, hogy à Kristushoz tartozzál, à ki mi érettünk, hollott ellenségi vólnánk szolgálai abrázátot vett magára, és mindeneknél el vetetjebb lett, söt undokjabb lett az ő tekéntete à másokénál. Jéf. LII. 14. A ki pedig semmit egyebet nem keres, hanem az ő Jésumának, mint az ő boldogsága és idvöffége egy fundamentomnak tettfszeni, és azért mindent, mindent, mindent meg tagad, az, az ő Idvözéttöjének tisztéffégében fog élni.

III.

Ut-mutatás

Az igaz és Isten előtt kedves könyörgéfre.

Jac. IV. 3. *Kértek és semmit nem nyertek, mert nem jól kérték.*

§. 1. Ez

§. I.

EZ igékben meg mutattya a fz. Lélek, hogy legyenek oly emberek, a kik imádkoznak ugyan, de meg nem halgattatnak és semmit nem nyerne, nem mint ha Isten kegyelmes meg halgatását meg vonná tőlök; de hogy abban a rendben és állapotban nem találtnak, a mellyben Imádságok kedves lehetne Isten előtt. Azért mondja Sz. Jakab, semmit nem nyertek, azért hogy nem jól kértek. Annakokáért oh ember, ha vagyon gondod a te Lelkedre és idvöflégedre, és ha Istennek kedves imádoja akar sz lenni, idején korán végy intést! Fontold meg jól mi kívántassék egy igaz és Isten előtt kedves imádohoz, és a végre a következő együgyü oktatást szorgalmatoosan vedd eszedbe, vigyázzván 1.) Azokra, a kik nem jól imádkoznak, és azért meg sem halgattatnak. 2.) Azokra, a kik jól imádkoznak, és következésképpen a mit kérnek meg nyerik.

§. 2. A'

§. 2. A' nem jó kerök alkalmazsan két részre osztathatnak, mert némelyek kép mutatok, némelyek pedig pogány módon imadkozók, de egyik sem nyér semmit-is.

A' mi az elsöt illeti, jó meg kell tanulnunk mi légyen a kepmutatás, es mint irattatik a le az Isten igéjében, hogy attul, mint valami ártalmas méregtül magunkat meg oltalmazhassuk. Így írja penig azt le fz. Pál. 2. Tim. III. 5. Hogy az a kegyességnék képét mutattya, de annak erejét meg tagadja. A' melly igékbül tanullyuk 1. Hogy a légyen kepmutato, a ki még az ő ő természetü és bünös állapottyabá vagyon, és az Isten igéjét az ő ujjonnan születésére még erőben szállani nem hadja. 2. Hogy az ő ujjonnan születlen és meg nem tért állapottyát külső szentségnék szine alatt röjti el, hogy az ő gonoszága ki ne nyilatkoztassék az embereknek. Innét-is minden Isteni szolgálatját, mint templomban menetelét, éneklését és könyörgését a végre tselektízi,

fzi, hogy az emberektől láttassék és gonofznak ne tartassék, jóllehet Isten előtt azért dupla bünyös légyen, elsőben azért, hogy szive még éppen meg nem tért és testi légyen, és osztán, hogy az olly gonoflagot külső szinnel merészli födözgetni.

§. 3. A' ki ilyen állapotban vagon és mégis újjonnan születlen Képmutató szivével Isten eleibe menven imádkozik, a bizonyos lehet, hogy minden imádsága utálatosság légyen Isten előtt, azért Idvözöttönk el int azolly vétkes imádkozástul Matt. 5. Ha imádkozol, úgy mond, ne légy olyan, mint a Képmutatók, kik örömöst imádkoznak fönn álva a gyülekezetekben és az utzáknak szegletein, hogy az emberektől dítféretett nyerjenek: Bizony mondom néktek, hogy el vették jutalmokat, azt tud, ill. hogy nemellyektől jámboroknak és szenteknek tartatnak, de a Kegyelemnek se ideig se örökkén való jutalmát, melly csak az igazán imádó-
nak

nak adatik, nem várhatták, valamedig olyan állapotban meg maradnak. Hogy pedig a vétkek a mint mindenkor, úgy kiváltképpen a könyörgésben Isten előtt egy utálatos, bünyös légyen onnétt láttjuk, hogy a sz Lélek attul keményen elint. Forgassa előkiki és hannya meg a következő helyeket Matt. VII. 21-23. 2. Tim. IV. 5. Tit. I. 16. 1. Pet. II. 1.

§. 4. Két féle-embereknél találhatik pedig a képmutatás. 1. Az ujjon nem születetteknél és éppen poenitentia tartatlanoknál. 2. Az ujjonnan született embereknél, kik a poenitentia után a kegyelemnek állapottyában vitettek. De ezen két nemű embereknél a képmutatás is kétképpen szokott lenni. Az ujjonnan nem születetteknél az egy uralkodo büny, mellyet sem jól nem esmérnek, sem ellene szivekbül nem tusakodnak: Az ujjon születettekhez - is hozzájok ragad ugyan ez a természeti indulat, mint hogy pedig nem engedik azt tovább rajtok uralkodni, hanem ellene
har-

hartzolnak, és hit által meg gyözik, azért tudják az Istennek Lelke által, hogy ez nékik meg bocsáttatik, és azért Könyörgéseknek meg halgattatását meg nem akadályozhattya.

§. 5. E' szerint kiki jól próbállya meg magát az Istennek színe előtt, lássa meg mellyik fereg közé tartozzék; hogy ha hadja e' magában uralkodni a képmutatást, és ha aző kerefszténységét ez ideig nem tsupa külső tfelekedetekben és ceremoniakban fundálta e', a mellyben semmi belső változását nem vette észre? Avagy ha el kezdette már az igaz poenitentianak Lelkében helyt adni, és ugy a mindennapi tufakodás által minden vétket s-ugy a Kép mutatást-is a sz. Léleknek erejeáltal meg gyöztede? Ha amazt tapasztalod magadban, tehát, bizonyos lehet hogy még eddig jól nē imádkoztál akar mennyi szokat tettél-is külső képpen. Meg tanulhattuk ezt az ő Testamentomi Sido néprül Ief. 1. 13. 15. kik - is aző könyörgé-

nyörgésekre fokot tartottak kezeiket ki terjesztették és fārasztották magokat; ugy hogy aző imadságok és Isteni szolgálattyok elég keserűen esnek nékik; Es meg - is mind azokat meg vetette Isten, mikor azt mondja: *Ne áldozatok ez után nékem hejában valo áldozattal: a jo illat tétel (melly a könyörgést jelenti Jel. VIII. 3. 4.) utálatos én előttem, az új holdnak és a szombatnak innepét egyéb nagy innepeknek gyülekezetiivel egybe nem szenved, hetem mivel hogy azok hejába valo gyülekezetek; - - Annokokäert mikor a ti kezeiteket ki terjesztenditek, az én szemeimet elrötöm ti előttetek, mikor ugyan sok szoval imádkoztok - is meg nem halgatlak.* Miert nem halgattya meg az Ur, annak oka-is mindjárt hozzá tételik ez igékben: *Mert a ti kezeitek rakvak vérrel: az, az, még az ő bürotökben vagytok, élő hit és Istenben valo szívbeli ízeretet nélkül vagytok.* Lelketek esmérete Krístus véreb a bünökbül meg nem mosattatott; hogy kedvelhetnélek hát benneteket, jollehet

jollehetkülsőképpen nagy pompát inditfatok. Majd pedig tanátsotis téfzen hozzá, mint kellen magokat viselnie k, ha hathatossan akarnak imádkozni és egészen Isteni tiszteleteket Isteñél Kedvesse tenni, midön, tovább azt mondia: *Mösdjatók, tisztozásátok magatokat: Hadjatók meg meg változtatni az én Lelkem által a ti sziveiteket, engedjetekek élő hitet munkáloztatni ti magatokban, és Lelketek esméretit meg tiszttátani a holt tselekedetektil: Hadjatókel a gonosz és tanullyatok jot tselekedni, az, az, hiteteket mutafsátok meg a szzeretet és sz. élet által, hogy nem hívokodo légyen, és ha illy állapotban találtatok, akkor jelennietek ofztan meg. s. a. t. A' ki ez illyen szoros maga meg próbálása után meg tapasztalandja, hogy az akkorbéli fido néppel ö - is tsupa azon külső ajak könyörgéssel közelgetett Istenhez szívének változáfa és ujjonan születefe nélkül, a köveffe az Istennek tanátsát, és a föllyebb meg irt mód*

sze-

szzerint tanullyon uj és Istennek kellemetes szível imádkozni, hogy így bö áldást hozzon magára, A' kik penig valoban ujjonnan születtettek; de a kép mutatásnak gonosz indulatit még is érzik magokban, azok - is kötelesek hogy a kigy onak illy vékony magvát magokbul inkább s-inkább ki tisztozásák, az ellen tusakodjanak, hogy imádságok mindenkor tiszttábban hágjon föl Istenhez. A' végre int sz. Péter, hogy mindennémü vastag és vékony kép mutatást le, tegyünk. 1. Petr. II. 1.

§. 6. Lássuk már a nem jo és Isten előtt kedvetlen imádkozásnak másik nemét - is, melly az, ha ki pogány módon imádkozik. Pogány módon imádkoznak pedig mind azok, a kiknél, a kegyességnek sem színe sem ereje nintsen, hanem a hitetlenségben és a testnek nyilván valo tselekedetiben Istentelenül élnek, minémüek, a *bázaság törés, párasáság, tiszttálatanság, bujalkodás, bálvány imádas, bojölés bajolás, ellenkezés,*

sen-

sengések, irigységek, haragok, patvarkodások, visszavonások, eretnek ségek, gyűlölségek, gyilkosságok, részegségek, tobzodások, és ezekhez hasonlok, mintezeket sz. Pál elő számlállya Gal. V. 19. 20. 21. A' ki ezen testnektelekedeti közül egyben él, és azt magában hadja Uralkodni, vagybátor tsak egyet hágy-is ki ütni, követvén az ő tulajdon értelmét és akarattját, á hova attul vitetik, az olly állapotban ha még-is az imádságokat el mondja, azokban bizodalmtát veti, mint ha kedvesek volnának Isten előtt, smég - is azzal nem kevesbé el jár az ő testi nyers indulatiban, á rutul megtfallya magát, mivel minden ő imádságával egybe utálatos Isten előtt, meg nem halgattatik, se semit nem nyer az olly állapottyában. Ezt meg bizonyétyák á következő sz. írásbéli mondasok Joh. IX. 3. *Tudjuk, hogy az Isten á bünösoket meg nem halgattya, de á ki az Istent tiszteli, és annak akarattját tselekszi, azt halgatja meg, úgy mond Kristus Urunk mag-*

ga.

ga. Joh. XV. 7. *Ha én bennem maradtok, és az én beszédim - is ti bennetek maradnak, valamit akartok, kerjétek és meg adatik néktek. Azok vagynak pedig egyedül Krisztusban á kik nem test szerint, hanem Lélek szerint járnak Rom. VIII. 1. Mint hogy penig á szánt szándékkal vétkezők test szerint járnak, azért nintsenekis á Krisztusban, sem Istennek kellemetes imádoi nem lehetnek. Lásd meg szorgalmatosán á következő helyeket Solt. XVIII. 42. LXVI. 18. 19. Péld. I. 28. 29. XV. 29. XXVIII. 9.*

§. 7. E, szerint már, á ki ezt olvassa, próbállya meg minden maga idvösségét szerező, mint ályon Istene előtt? Hogy ha meg természeté szerint járe? és nyilván valo gonosságban éle? avagy ha az ujjonnan születés által az Isteni természetben részés lette? A' sem elég, hogy tfak ettül s-amattul á büntül tartoztasd meg magadat. Mert á ki igazán akar imádkozni, egészlen meg kell nekie ujjolni, sőt á Krisztusban ujjteremtett állattá lenni. Ugy ki kell menned

C

mind

mind a kép mutatok s - mind a pogányok modjára imádok közül, és erőfien el hinned, hogy mind a szánt szándékkal vétkezők, s - mind a tsupa külső tisztességben, ujjonnan születés nélkül, élők jól nem imádkozhatnak. A' ki azért jó fundamenton akar éppétteni és könnyörgésébül nagy hasznot akar nyerni, az a következendőket vegye észre. Lásfa, próbállya és visgállya meg magát minden szorgalmatossággal, mint állyo minden ö kerefsténységevel? Hogy ha az Urnak minden értelmet föllyül muló ereje által az ö termézfeti állapottyábul a kegyelemnek állapottyában által helyheztetette, és abban Istennek kedves Fiáva fogadtatotte? Sokan akarják tudni mint imádkozzanak, de az ö kerefsténységekre semmi valóságos igyekezetet és buzgosságot nem fordítanak, sem gonosz kívánságokon és Istentelenségeken eröt nem tesznek. Ezek valamig úgy maradnak soha jól imádkozni nem tanulnak, akarmeñyi imádságot mondj

el

el előttök. Azért kedves Atyámfia tanuld meg esmérni magadat, ély az Istennek Igejével, mint a te állapotodnak birojával; Az irgalmas Isten, a ki mindenkor az ö kegyelmével elöl jár, majd megnyitva szemeidet, hogy a magad esmeretinek fundamentomára jüthass, ö megmutattya néked, ha az Isten vagy é világfiai közé tartozzál.

§. 8. Ha Isten Kegyelme által meg tanultad esmérni hogy eddig nem igazán szolgáltad Istenedet, hanem inkább tulajdon hasznodnak, tisztességednek, és kedvednek szolgáltál è világon, ne szégyenled azt meg vallani és penitentiát tartani. Ne legyen keserü előtted a penitentianak igéje, a mint elsőben tettfenék, hogy a szomorú és unalmas állapot legyen, a mellyben kedve sem lehet embernek: A mint igaz-is, hogy midön az igaz penitentiát az Isten igéje leakarja írni, az kemény és testünknek s verünknek igen izetlen szokkál írja le: peld. ok. hogy gyütlöllyük tulajdon életünket Joh. XII.

25. Kezünket és lábunkat el vágjuk, szemün-

ket ki vájjuk és tüünk el vesük, ha ezen tag-
 jaink meg botránkoztatnának Matth.
 XVIII. 8. 9. Mellyel mutatni akarja az
 Ur, hogy a mi leg szükségesbnek és
 hafznosbnek láttatik. is ez életbeu, félre
 hadjuk, ha Isten országában akadályt o-
 koznak Hasonloképpen parantsollya,
 hogy magunkat meg tagadjuk, az, az ér-
 telmünknek és akaratumknak ellene
 mondjunk, az ő kereftit mindennap
 magunkra vegyük, és ötet kövesük
 Luc. IX. 23. azért semmit ne agjunk azon
 ha è világ káromlana, hogy ő véle n è élünk,
 és olly pufzta rendetlen életben ő véle
 nem futunk. Ugy írja le sz. Pál is a meg
 terésnek munkáját hatalmas igékkal;
 Hogy a bűnnek meg kellesek halnunk Rom.
 VI. 2. az ő embert Kristussal meg fezttenünk,
 v. 6. a testet minden kívánsággal és indula-
 tival egybe meg fezttenünk Gal. V. 24. Hogy
 futnunk, tsakodnunk, minden dologtul ma-
 gunkat meg tartoztatnunk, testünket sanyar-
 gatnunk, rabság alá adnunk, és ugy meg féle-
 déttennünk kellesek 1. Cor. IX. 24. végig.
 Hogy idvösségünket félelemmel és rettegéssel

munkálljuk Phil. II. 12 mind ezekhez az-
 is kívántatik, hogy Isten szerint meg keserét-
 tefsünk. 2. Cor. VII. 9. Ha az ő Testamen-
 tomba be tekintendünk, ott a penitentia
 illy formán mondatik ki, hogy a mi fzi-
 vünk meg iörettefsek, lágyéttassék, és lel-
 künk törödelmes légyen Solt. LI. 19. Jes.
 LVII. v. 15. s, a t. hogy kellen sirnunk,
 jajgatnunk, és panaszkodnunk. Ezen és
 ezekhez hasonló hathatos leírásokkal èt
 a sz. irás, hogy az által tanéttana, melly
 valóságos, fundamentomos és kényez-
 tetés nélkül valonak kell lenni a mi Isten-
 hez meg terésünknek; Mind az által az
 illy lerajtzolás által el ne rettenyünk az
 igaz penitentiátul, hanem inkább buz-
 gobban sörkentsük föl magunkat, gon-
 dolván, hogy az olly penitentiának köze-
 pette is fokkal jobb öröm mutaffa ki
 magát, avagy bizonyossan következék,
 mint è világ minden ő hivságával ad-
 hatna. E, mellett a kegyelemnek di-
 tsöfseges meg jutalmazására, melly a pe-
 nitentia mellé tétetett kell tekintennünk.
 Az illy eleinten keserü szabáfu peniten-
 tia

tia az Isten szerelmének édes vigasztalásával és élő izivel már ez életben gyakran úgy meg édeséttetik, hogy magunk örüllünk azon, hogy az olly állapotban be léptünk. Azért mondja Sz. Pál 2. Cor. VII. 9. *Az Isteni szomorúság idvösögre való bánatot kérez.* Tí fak az elégge indéthatna bennünket az illy Isteni szomorúságra (melly a penitentiának egy része), *hogy idvösöget*, a mellytül függ minden mi örömlünk, *munkalodjék.* Azert bizonyéttya az Apostol Rom. VIII. 23. *Hogy az Istennek fiai* (azok leszünk pedig ha a poenitentiát és hitet hadjuk magunkban munkalodtatni) *birják a Léleknék sengéjét*, az, az, az Isten szerelmének és jo voltának eleven és hatalmas izit érzik, melly ofztán az örökké valóságban bővön reájok fog áradni, és azzal meg elégettetni, mellyet erősétt sz. Péter I. Lev. II. 3. a hol minek utánna intette volna őket igaz penitentiára és minden gonofságnak letételére, mondja, hogy az ujjonnan születtek meg *kostollyák* melly kegyelmes legyen az Ur. Ezt eleinten

a ke-

a kérefzténységben jo meg kell hánni, és egymással egybe vetni, hogy mind a szívbeli igaz penitentiát meg esmérjük, mind az Isten szerelmére és nyájasságra, melly a penitentiát követi, föl édeséttetünk; a melly által el efik az olly képezés, mintha a törödelmes kérefztényi élet egy nyavalás és szomorú állapot volna, melly hamis velekedéstül fokban el hadják magokat vonattatni a valóságos kérefzténylégtül, s-egyszer s-mind meg is akadályoztattják, hogy se az Ur Jesus kegyelmének, se az Isten szerelmének, se a sz. Lélek egyeffégének hathatos izit ne nyerheffék.

§. 9. Ha penig az Isten kegyelmének és szerelmének élésére akarunk jutni, az ő rendiben kell magunkat alkalmaztatnunk, és bününkön elsőben Isten szerint meg keserettünk, az Isten haragját azon valóban kell érzetünk, és ofztán testi nyugodal munkat és bátorságunkat le tennünk. Innét ha némelly indulatokat tapasztalandunk magunkban, mellyek a mi bünös állapotunk-

C 4

nak

nak esméretire kezdenek vezetni, nem kellazokat alá valoknak tartanunk, és fzelbe botsáttanunk, hanem mindenkor mélyebben be mettzödni hadjuk, hogy erőfiek legyenek, és szivünk azokkal meg tellyesfedjek: Miglen à Sinaï hegyet, à hol à törvény által meg esmértük büneinket és azokon meg tördtünk, el hagyván, à Sion hegyéhez nagy bizodalommal föl emelkedjünk. Ha így bünödnek és nyomoruságodnak esméretiben vagy, ô melly jo tanétto mestered léfzen az imádsagra az olyan Lelki esméretnek szorongattatása és szivbéli törödelmeség; Söt mint valami A, B, Cre fog az tanétani az igaz könyörgésre. Az ember mint valami sürü köddel ugy vagyon környül vétetve à bünöktül, kívánnya az Isten kegyelmét, és szüntelen az élöknek világosságotat ohajtya, ez illyen állapottyában majd talál à bünös szokat, bár az előtt együgyü volt is, mert à szükség ki fatsarja belöle: Mint ezt az el veszett fiuban láttyuk, à ki minek utánna észrevette, volna

volna magát, tanétto mester nélkül is tudott imádságot formálni, midön azt mondá magában. *Föl kelek és viszkéza mégyek az én Atyámhoz, és azt mondom neki: Atyám vétkeztem az ég ellen és te ellened nem vagyok méltó, hogy siadnak hivattassam, hanem csak tégy engem mint egyet à te béresfid közül* Luc. XV. 18. 16. Hasonlót látunk à Publikanusban - is, à kiis talám fenkitül nem tanéttatott imádkozni, mind az által hogy büneinek esméretit érezné, és távul álván szemeit sem akarná az ég felé fel emelni, olly buzgon imádkozott, hogy Kristus Urunktül, dítferetes bizonyágot nyerne, tud. il. hogy az olly könyörgésére meg igazétatván ment házához Luc. XVIII. 13. 14. A' hovatartozik ama' penitentia tartó Afzfzonyi állatnak szép példája is Luc. VII. 37. s. à t. Rövideden ugy vagyon azzal à dolog, à ki büneitül környül vétetett, mint à ki valami mély posványban hever, és mind mélyebben merül, à ki bizony tud kiáltani és másokat segítségül hívni, bátor az előtt arra nem

oktattatott-is. Az elő számlált példák-
bul könnyen meg tanulhattyuk, hogy
az imádság nem emberi tudomány és
mesterség, mellyet egyik a másiktul ta-
nulhatna; hanem hogy az igaz poeni-
tentia és a szívnek Istenhez meg teréfe
légyen valóságos kezdete a könyör ges-
nek. , Es ez a poenitentiában tanult
imádság nem leveg csak az ajakon, ha-
nem a szívnek belső röjtökébül szókel-
lik föl Istenhez, ha bár olykor semmi
imádságos könyvetske ne legyen - is,
vagy könyv nélkül nem tudtal-is semmi
imádságot, mert magátul fog folni és
Isten előtt kedves lenni. Annak oká-
ért még-is meg marad az, hogy az em-
ber poenitentiát tartson és meg térjen,
ha igazán akar imádkozni, mert a nél-
kül minden imádság merő azon képmu-
tatás.

§. 10. Ha már a holt tselékedetektől
valo poenitentiát híven meg állottad,
és végre által verödtél, nem külömbé
fog e tétzeni, mint ha az előtt az igaz
utrul el téveljedven nagy vadon erdőbe
bolyon-

bolyongottál, de még-is szorgalmatos
keresésed után igaz utra talá-
tal volna. Nem külömbé környül
hordoztatol fok szorosságokon és főtét
utakon a poenitentiában, míg a békef-
ségnek kedves utát és az Isten kegyel-
menek ösvényét el ered. Minek u-
tánna pedig boldog állapotba tétettél
szükség hogy az után az Ur parantso-
latinak utáiban valo sörénnyebb jár-
sodra, és szived titkos tsalárdságának
meg esméretire, leg főbb eszközd lé-
gyen az imádság. Mindenek ki nyilat-
koznak a könyörgésbe, ha a keresz-
ténység jo modon léfzen az imádság - is
jo fog folni: Ha frissen mégy elől a ke-
reszténységben, az imádság-is buzgobb
és ahétatoisab léfzen; Ha pedig lágy-
meleg kezdéz lenni, az imádság-is meg
kezd hidegülni. Ha azért egyszer bá-
torságos állapotra által verödtél és ke-
reszténylégedet jól akartod vinni, vis-
gáld meg inkább s-inkább szivedet és
ha mégivalami rendetlenséget tapaszt-
talandasz beszédidben, tselékedetid-

ben, gondolatidban és kívánságidban, azt tisztá és együgyü szível vigyed à te Mennyei sz. Atyádnak eleiben, úgy inkább meg fogsz azoktól tisztéttatni. Ha pedig à te imádságod nem minden tzi-kelyében áll ékeffen öszvö azt semmi-képpen ne gondollyad, hogy à nem kedves Isten előtt, oh ne! mert nem néz az Isten à külső beszédre, mint az emberek, hanem à szívre 1. Sam. XVI.

7. Elég ha à mi szívünk valoban keresi az Urat. Mint az Anya inkább gyönyörködik à leg kissebb fiának baba-taláfaban, mint à leg öregjebbeknek, alkalmas beszédében. Mennyekben is öröm vagyon egy meg téré bünös-nek erőtelen fohászzkodásán és imádságotskáján ha tsak szívüül zármozik.

§. II. Ezeküül már ki tettfszik, hogy egyik à másiknak ugyan utat mutat hat az imádságra, de senki mást nem tanit hat Isten előtt kellemetes imádkozásra, mert az egyedül tsak az Istenhez valo meg terésben tanultatik meg. Rutul meg tsallyák azért magokat, à kik

im-

imádkóznak és még-is e' bünös ô embert ki nem akarják vetközni, azt gondol van, hogy ha meg maradandanak-is gonoszlágokba, még is kedvesnek kell lenni imádságoknak. A' ki pedig igaz rendre vigyáz az imádlágban, úgy hogy az igaz poenitentiát az imádsággal, és az Imádságot à poenitentiával öszve köti, a majd fok vizsgál éléseket és útálatosfágokat meg fog esmérni, melyek az imádságban a kereftények közt tizettetnek. Melly hidégen oda olvasásák fokban az ô reggeli és est véli könyörgéseket az imádságos könyvekbüül, elméjük à mellet rakvak lévén minden világi munkának és gondnak széllel vonnattatásival, honnét nem tsuda, ha az olly könyörgésbüül femmi belső indulatot nem eréz az ember. Sok imádságokat el olvasnak némellyek midön à gyonáshoz és Ur vatforájához járulnak, de az által törödelmes és alázatos szivek nintsen, és azért kedves áldozatot nem nyujtnak Istennek. Sokan ha egy-néhány imádságokat tudnak könyv-

C 7

mel-

nélkül, és azokat a szívnek minden moz-
dulása nélkül elaprétyák, azt vélik,
hogy a már igaz imádság legyen; Sok
visza élés szokott lenni, az Aíztal előtt
és utánna való imádságokban, azért
hogy azevés közbe és utána sok hitván
és hafzontalan tsátsogást szoktak üzni-
mellyel a fz. Lélek meg fzmoréttatik.
Ha valaki már è munkátskának olva-
sásából eszre vejendi, hogy ö-is eddig
hafonlo visszsa élésekbe hevért, avagy
most-is fülíg fekszik, szállyon magában,
esmérje meg azt nagy bánattal; kezdje
ez után Lélekben és igazságban imádni
Istenét, mert az Atya igazán imádokat
keres. A' magad fziükségének es mére-
tiben kezdjed ki önteni Isten előtt a te
fzivedet. Mert nem elég némelly imád-
ságokat tsak szokásbul el olvasni a'
szívnek Isteni meg illetetése nélkül. Söt
afféle el módott vagy olvasott egy imád-
ság sem lehet kellemeres Isten előtt, ha az
a ki mondja még nem ujjonnan szület-
tetett, testi, mert annak szive még nem
igaz Isten előtt, sem az ö kegyelmében

résztes

résztes nem lett. Mellyet jól eszedbe
végy, hogy azt ne vélyed, mint ha min-
den imádságos könyveket vagy könyv
nélkül meg tanult imádságokat meg
vetnék, mert mindeniknek hafzna le-
het; de tsak annál, a ki az igaz peni-
tentia után eleven hitre és fiaságra ju-
tott, mert tsak ezek tudjak a külső dol-
goknak meg szentelt élését. Hogy pe-
nig a kezdőknek valami kiváltképpen
való ut mutatások legyen, mint éllye-
nek helyessen a könyv nélkül meg ta-
nult imádságokkal, hogy azokbul az ö
lelkekhez hatalmas hafzon nevelkedjek,
a végre vedd è következő tanátfot:
Meñy kamorátskájádbá, mond el a meg
tanult imádságodat rēdel, áll meg penig
fziveddel egy kevéssé mindenik igénél,
hánd és fontold meg, mit tégyen tulaj-
donképpen, mitfoda érot s-emphafist
foglallyon magában, hogy az olly meg
fontolás, azt a kéntset melly az igében
fekszik a szívben által vigye; kétség nél-
kül szájjal is ki mondhadd, a melly igék
az olly elmélkedésben elő jönnek, és ugy

az

az egéſz Imádságon által mehetz, s-meg-
is fogod tapafztalni; hogy olly formán
kiválképpen valo vigafztaláſt és erőt
találſz az olly imádság formulákban, és
nagy hafzonnal élhetz vélek; mellyet
eleinten à Mi Atyánkon próbálhatz
meg: Távol légyen azért hogy az olly
imádságokat egy általában meg veſsem,
ha az adott mód fzerint élſz vélek. Ki-
vánáfra méltó dolog, hogy bár fok ſz.
írásbéli mondáſokkal, ſoltárokkal és lel-
ki énekekkel volna tellyes à te ſzived,
hogy mindenkör kéfzen volna nékie, à
honnét mint egy eleséget ſzophatna à
belső embernek nevelkedésére.

§. 12. E melletki ki azt -is meg tartſa,
hogy minek előrté imádkoznék, kéfzétſe
el elméjét egy fiui meg ſzoléttafra: A'
hová ſzolgalhat, hogy 1) A' te méltat-
lanságodat ésmérd meg, mint amott
Abrahám 1. Mof. XVIII. 27. à ki Iſten előtt
álván mind annak rettenetes Fölségét,
ſzentségét és hatalmát, mind à maga
méltatlanságát meg eſmérte, az ért mon-
dá alázatos lélekkel; Im moſt meréſzlek
szolni

szolni az én Urammal, holott én por és
hamu vagyok. Föl forgathadd errül à
következendő példákat 4. Mof. XVI. 22.
XX. 6. Solt. XCV. 6. CXLI. 2. Dan. VI. 10.
Eph. III. 14. A' melly példákbul egyſzer-
mind tanullyuk, mint viſellyük külső
tagjainkat, ha imádkozunk, tud. il. hogy
kedves légyen, ha térd hajtáfunkal, vagy
más haſonlo magunk viſelésével - is bi-
zonyéttandjuk alázatoſſágunkat, ha tſak
ſzivünk valoba meg aláztatott. 2) Az
illy előre kéfzétteſre tartozik az -is, hogy
méitatlanságunk mellé helyhezteſük à
Kriſtus érdemét, hogy ne külömben
mennünk Iſten eleiben, hanem meg
hintetve és moſva à Jeſus vérében, és
egéſz imádságunkat nem tulajdon, ha-
nem à Kriſtus drága érdemére fundál-
lyuk, ugy hogy (à mint egy kegyes ta-
néito ſzoll) könyörgéſünkben à közbe
járo Jeſus Kriſtuſt, Iſtent és embert te-
kéntsük, magunkat az ő ſebeiben el
röjtsük, és ezt az igaz vigaztaláſt fogjuk,
hogy bününk bõrfánattya vagyon és
meg halgattatunk azon közbe járonak
ked-

kedvéért, mellyet az irás nevez Kríztus nevében való imadkozásnak.

§. 13. Továbba az igaz könyörgésre az-is tartozik, hogy előre minden érzékenysegidet egybe foglallyad, a melly hogy a könyörgés alatt nehezen ne esék, jó reá vigyázz, hogy a bűnnek tsárládsága által az Istentől lassanként el ne vonattassál, hogy az után gondolatidnak öszvő szedésére dupla munkád ne légyen. Ha az imádsághoz valami tohonyaságot érzendesz ahhoz ne ragaszkodjál, hanem a benned való Isten ajándékát föl görjezd. 2. Tim. I. 6. A' melly meg lehet egy Sz. irásbéli részbe vagy mondásban való elmélkedés ed által, egy Isteni jó téteménynek fontolása által, vagy egy lelki ének által, melly által a gondolatok öszvő gyűjtetnek, és a könyörgésre új indulatot nyersz. A' könyörgésbe való föl görjlesztésre nem kevesbé hasznos, ha egynehányon egybe gyűlnek, a kik a Jésus Kríztus igazságában járnak, könyörgésekbe magokat egyesítettik, szük léceket Isten eleibe viszik.

viszik. Az illyen egybe kötöttetés által, az örökké valóságoknak utába való sörényben járafra mint hív tárfok igen föl gyujtatnak, sőt az illy egyesülésbe az erőtelen könyörgés a fölhoeket által hatya, és föl mégyen az Istennek szívéhez, mint valami kedves jó illat, és gazdag áldást nyer. olvasd erről Matth. XVIII. 19. 20. Azt-is meg tapasztalod, hogy mennél többet imádkozol, annál nagyobb indulatot fogsz érzeni az imádságra, és mennél kevesbet imádkozol annal kevesb ösztönt tapasztalsz magadban.

§. 14. Végre kiki a következő intesekre vigyázzon imádságában, hogy azokban naponként nevelkedjék és egyik gradusrul a másíkra léphessék:

1. Nézzen a szorgalmatos imádkozó e három tziikelekre a) Az Isten parantsoláttára, a ki minden különböztetés nélkül kívánnya minden fiaitul az imádságot. Lásd meg Mátt. VII. 7. Mar. XIII. 33. Luc. XXI. 36. Joh. XVI. 24. Rom. XII. 12, Phil. IV. 6. b) Az Isten kegy-

kegyelmes ígéreire, hogy ő a könyörgést örömöft meg halgassa. Olvasd. Luc. XI. 9. 10. 13. XVIII. 7. 8. Joh. XIV. 13. Solt. CII. 18. CXLV. 19. 20. 7) A³ magad szivére, hogy az igazán bánatos és hív legyen, vagy leg kevesbé arra buzgo kívánságod legyen, mert azoknak imádságok, a kik meg nem akarnak térni, utálatosság Isten előtt.

2. Ha elődbe vejended a sz. irást, hogy épületedre olvassad, tehát azt könyörgésekkel és fohászkodásokkal olvassad Isten előtt, ugy mindenkor több elő viz foly a te forrasotskádhoz.

3. Händ vesd meg kegyessen az Evangeliumbul az Istennek jo teteményit és kegyelmes ígérétit, hogy a fiaságnak Ielke benned föl förkenthessék.

4. Másfoknak ajándékokat, mellyeket vettek az Istentül meg ne utálljad, mind azoknak esméretiben, mellyek az igaz könyörgéshez tartoznak s mind pedig magában a könyörgésnek probájában és gyakorlásában: A' végre a másfok könyörgéseknek halgatálat és utánok

nok mondasát el ne mulasd; Söt ha olly imádságos könyvetsked vagyon, melly az Isten Lelke által iratott, az-is fogja nevelni ajándékidát a könyörgésbe, ha abbul illendő ahétatosfággal olvasandasz.

5. Bizonyossan el hidjed, hogy mennél szorgalmatosb és buzgobb lejenedsz az imádságban, annál nagyobb segedelemmel jön az Isten kegyelme segítségül: Mennél kevesbé közelgetz Istenhez könyörgésedben, annál nyavalásb lefzefz, nem tsak imádságodban, de egész keresztényfégedben-is.

6. Ennek okaért az imádságnak nagy méltosfágát gyakran gondold meg, tud. il. hogy a melly a Krisztus nevében mondatik, olly kedves Isten előtt, mint ha tulajdon Fia mondaná azt.

7. Hogy az imádságnak meg halgatatása eránt, is inkább s-inkább meg erősítteffél, vigyázz az imádságba mind a magad s-mind a másfok probájára.

8. Ne hadd magadat munkákkal ugy meg terheltetni, hogy még imádkozás-

ra se legyen időd; Ha pedig annyi dolgaid vagynak, hogy még imádkozni se hadjanak, se az Isten igéjében elmélkedni, se máskereftényi gyakorlásokra ne botosáffanak, próbáld meg, ha az Isten vetette e' azt réád, vagy magad vontál annyi posványt Lelkedre, melly által a kegyességben való szükséges gyakorlástul és egyfzermind a könnyögeftül-is el vanattafsál; Ha az elsőt találod, kérjed az Istent annak meg esmérertiért, és Istenre támaszkodó fzivért, melly az ő akarattyában meg nyugszik, és elégséges kegyelemért, hogy a mutattatott külső munkák által széllal ne vonattafsál, hanem szivednek töndefféjében és békefféjében meg tántorodás nélkül gyakorolhasd magadat az igaz kegyességben: Ha pedig a másikat véized efzedbe, ne tsak más uj terhet ne vonny nyakadra, hanem azon - is iparkodjál, hogy Istennek ereje által magadat naprul napra meg szabadsáds azoktul, mellyek a könnyögeftül

geftül és a kegyességnek egyéb gyakorlásátul el vonnak.

9. A' hála adásrul és Istennek dítfe-retirül se feledkezzél el soha-is a te könnyögesedbe, mellyet tartozunk néki testi és Lelki fok jo teteményiért.

10. Valahányszor ezre vejended, hogy a kegyelmét nyujtotta Isten az imádlágban, avagy kiváltképpen való ajándékkal meg áldott, vagy könnyögesedbe való meg halgattásod felöl bizonyossá tett, el ne mulasd azért belső részeidbül nem tsak szoval, hanem tselekedettel és valólaggal néki hálákata dni.

11. Valahányszor külső vagy belső kerefttet botosatt Isten réád, gondollyad, hogy mind annyiszor egy magni tömjén hozatott a te imádsághoz, melly által a te buzgossághoz könnyen lel aluvo tüző ujjonnan meg fujattafsék és föl görjefzteffék.

12. Azt ne állétsad mint ha az imádságnak fő gradusi tsak a kiváltképpen, rendkivül és természet fölött való ajándékok-

dékokban állana, hanem gondold meg inkább, hogy a hit, szeretet és reménység az egész kereszténységnek három oszlopi legyenek, mellyek mennél erősbek annál erősb léfzen az imádság-is.

13. Végtere meg lásd, hogy igaz, hív és bizodalmas Ament mondj, minek elötte imádkozni meg szünnél. Az Isten pedig a ki gazdag mindenek fölött, kik ötet segítségül hívják, töltse az ö Lelkét a te szivedbe, mondok, a kegyelemnek és könyörgésnek Lelkét, hogy az által tanéttassál sz. kezeket föl emelni a te Menyeyi Atyához, kinek Fiával a Jesus Kristussal e világnak meg váltojával egybe légyen örök ditsőség és tisztesség. Amen.

Kegyes Olvasó. Mivel mind a fetség miatt, mind a nyomtatonak e nyelvre való tudatlansága miatt meg esett, hogy egynehány a prolekos vértékbe t'suszak e munkáskába, de a mellyek, ugyvélem, az olvasásban meg nem akadályoztatnak, azért szeretettel kéretem a meg corrigálásra.

Augustus Herman. Franckenak;

Sz. Ir. Prof. és Predikátorinak

Oktatója

A GYERMEK NEVE- LÉSRÜL

Az igaz Isteni felelemre és kegyeslégre

*Mint vitessenek a kis Gyermeknek;
Közbeszélgetésbe foglaltatott Virth Ambrus
Norimb. Predik. által, most pedig szükség-
es voltáért és a közönséges haszonért ker-
desekbe foglalva Magyar nyelvre fordít-
tatott: Melly munkával minden valláson lé-
vők alkalmassan élhetnek, mert itt a hit
dolgáruul nem disputáltatik, hanem*

Kiváltképpen a kegyes

SZÜLEKNEK

és a hív

PRÆCEPTOROKNAK

*jó és kegyes tanárs adatik mint viseljek magokat
jó lelki emérettel a gyermek korúl, hogy az
ö tisztékben az Istennek büvöséges alda-
sat varhassak magokra.*

Nyomtattatott Hallában Orbán István által. 1711.

A' Tekéntetes, Nemes és Nemzetes
ROTH MIHALY

Uramnak

Nemes Sääros Vár megye akkori érdemes Vice-Ispánnjának, és a híres Eperjesi Collegium egyik első Inspectorjának Sc. nekem nagy bötsültre méltó Patronusomnak; hasonlóképpen azon Nemes ágbul származandóknak, vagy abba bé oltotnak, úgy mint:

 A' Nemes és Nemz. iffju
ROTH MIHALY Uramnak,

azon alé pratitulált Uram kedves Fiának.

A' Nemes és Nemz.

ZIMMERMAM ADAM Uramnak, a néhai B. eml. Z. MMERM. ADAM Uramnak, életbe hagyott, és Tek. Roth Mihaly Uram Atyai gondviselése alatt fel nevelt

Fiának, most pedig a híres Jenai Aca-

demiába tartuló Iffjaknak, *item*

A' Nemes Nemzetü és jó indulatu iffju

ROTH JA'NOSNAK, *item*

A Nemes és jó indulatu

ROTH SIGMONDNAK, *item*

A' Nem. s' kegyes Iffiatskának

ROTH GYÖRGYNEK.

Mind azon (pl tit.) nevezett nagy Uram kedves Fiainak.

A' Tekéntetes és Nemzetes
SZALAI SUSANNA

Afzszonynak,

A' Tek. és Nemz. **ROTH MIHALY** Uram Szerelmes Hízas Társának, nekem pedig nagy tisztelettel illendő Patronámnak; a mint hasonlóképpen ezen Tek. Matronát ékesítő virágzó Személyeknek:

A' Nemes, tiszta életü és kegyes Szüznek

ROTH MARIA Afzszonynak,

A' Nemes, tiszta életü kegyes Szüznek

ROTH SUSANNA Afzszonynak,

A' Nemes és kegyes szüzetskének
ROTH JUDITH nak

Mind fejenkent ezen bokros Nemzetségü Familiának, a Magyar Nemzet között plántáltatott, most sok féle keresztt alá nyomtatott Kristus Anya Sz. egy házának rész szerint Dajkáinak, nagyobb részből pedig jó reménységinek, az Atya Istentül Szerelmes Fiáért a Kristus Jესusert minden némü Lelki és Testi áldást, kívánt békeséget, és hozszu, de minden boldogsággal meg koránázott, időkett kívának.

Ajánló Levél.

TEkéntetes Uram és Afzszonyom!
Minek utánna Isten Kegyelmeből
eszre vettem volna a mi Nemze-
dünk között lévő sok fogyatkozásoknak és visz-
szá fordultságoknak okait, azok között, ha
nem leg főbbnek, bizony nem alá valónak ta-
láltam a Gyermekek nevelésnek el mulatását, a
mellynek igazságát bővön és világossan meg le-
hetne mutatni, ha magátul nyilván nem volna
mindennek, a ki csak a dolognak confidera-
tiojában elméjét egy kevesé fuitatja. Jollehet
penig, hogy egyéb szükséges informationkra
tartozó könyvetskeink, ám bárigen kevesek,
ugyan mégis találhatnak; de a gyermek neve-
lésrul nyilvánkön még talám éppen nem talál-
tatott, melly fogyatkozásnak kárát elégsze-
sre meg nem bősülhetjük. Hogy, azért és

Nem-

Nemzetemnek ebbe használnék, vagy csak
együgyű tehetőségem szerint tisztá szível és sze-
retettel, használni igyekezem; Már régen
forgattam elmémbe, hogy é terhet vállomra
venném, mivel láttam hogy nálamnál tehet-
ségesebnek é nyavalát nem akarják érzeni és tud-
ni, vagy más okokból pennájokat nem moz-
ditják. Vettem azért ezen kegyes és Tudos
Auctornak munkáját kezem alá, mint hogy
csak rövid ut mutatással egyszerűs- mind az
igaz hereszténység-re is vezet. A mipedig
ennek ajánlását illeti, nem találhattam vol-
na Ekklesiaink kebelébe kegyelmeteknél
érdemesbet és illendöböt, úgy mint kiket a
kegyelmes Utr Isten sokak fölött szép Nemes és
jólnevelt magzatokkal meg áldott (Solt. 127.3.
Luth. magyavazatja szerint.) Mert valni
való dolog, hogy kevés iskolák nevelik és tanít-
tatják oly nagy szorgalmatossággal és költsé-
ggel fiaikat és leányzoikat (tetetés nélkül szó-
lok:) mint kegyelmetek Tek. Uram és
Afzszonyom, mert hogy azokrul ne szólj-
ak, kik már a Mennyet kába vagy a sz. há-
zaságba által helyhezettek, csak é táblán

A 3

pra-

praesentalt szép számu éves olajfa ázok közül (à mint Sz. Dav. szól Sult. 123.3.) átanító, à Biblia olvasás és à katechisatio meg nem szünt. A mellynek áldása fonnis marad mindenba, és hirdettetni fog valahol è munkával èlni fognak. Végtere ezen ajánlásom által egyszer s mind akartam hálado voltomat is meg mutatni. Mert mennel inkább kívánkoztam az idvöség utárul jobban taníttatni, és azért nyughatatlanul is fáradoztam, hogy à végre az Academiákra ki mehessek; annyival szivesbben igyekeztem azt publicè meg hálálni, minek utánna azon kívánt tzelomra promoteáltattam à kegyelmetek Uri gratiájából. Vegyé azért jo kedvel és patrociniujja alá kegyelmetek Tek. Uram és Afzszonyom ez akarminémü munkátskát, mellyet én örök monumentumul az egész Nemes Familiának tisztetségére erigálni magamba régen föl tettem. Az örök es egyedül bölts Isten penig tartsa meg kegyelmeteket mind egyig álhatatos áldása és protectioja alatt az ö ditsőségére à Jesus Kristusban, terjeszse à Nemes Familiát még

át még több ágakra, hogy emelkedjek és gyarapodjak à Kristus romladozott Sionának dajkalkodására, mind az az ö utolsó el jöveleig. Amen.

Szívébül kívánja.

Kegyelmetetek

Iram Sz. Mihály napján
1711. Esztendőben,

alázatos és köteles
Szolgája.

B. G.

A' I. N. L.

I. A' Gyermekek nevelésnek méltóságáru

novacet szerint

A' tanítottanak és a tanulóknak tüzélljarul.

Kérdés: *Mire kel vigyáznom, minnek előtte Præceptort akarok házamban fogadni?*

Felelet:

MEg mondom kegyes Atyámfia, tsak adj helyet jó tanátfomnak. Bizony nagy dolog a Gyermekek mellé kegyes és jámbor tanított nyerni, a ki egyedül Isten ditsőségére, és a reá bízott gyermekeknek, elő mentekre vigyázzon: Melly eránt. fokban a szülék közül gondatlanok, hogy vagy

vagy a gyermek neveléssel nem törődnek; vagy akarkire bízzák, minnek előtte az ő életét és tanéttásra való alkalmatosságát meg próbálják, ha tud. il. a Kriftus lakozike ő benne? ha vagyone jó vége? s miért adta magát a *functiora*? Holott Pharao az ő barmait, nem akarta egyebekre bizni, hanem a kiket arra alkalmasnak talált 1. Mos. XLVII. 6. Minálunk ollyakat vesznek néha oskola Mestereknek, a kik semmire sem alkalmasok, 's erre a sz. munkára elégeknek kell lenni nékiek.

K. *Mifoda vége és tüzélla legyen a jó ifjúnak, mikor Præceptorságra adja magát?*

Fel. Valamint a gyermek nevelésben, ugy az oktatásban - is kiváltak. az Isten ditsőségére legyen a tziel. Mert ha valaki tsak világi hasznot keres, hogy tud. il. tápláltatása, ruházatja, valamé tisztre és állapotra *promotiója* legyen, onnét hejába várod az oktatásnak igaz gyülmölsét. A'hol penig az Istennek tizeretete tétetik fundamentomul más

ártalmas tekintet nélkül mint amott fz. Jan. XXI. 15. Kristus Urunk Péterben előbb a magához való tisztaszere-
tetül akar bizonyos lenni, mint sem a juhoknak és baranyoknak örzését reá bizná (*Lege Pasoris Prof. Lexic. Maj. promissam*) ott ketség nélkül minden dolog szerentsés léfzen, és az Istennek ditsősége leg kevesbé meg nem fértetik, ha semmit benne el nem mulat, a mi è végnek meg nyeresére tartozik, söt inkább az Istennek Itelő széke eleibe citáltatván jó lelki esmerettel meg álhat, a gyermekkel szeretteti magát, a szüléknek panaszolkodásra alkalmasfagot nem ad. Mint hogy penig fz. Palintése szzerint 1. Cor. X. 33. kevesen tekintenek az Isten ditsőségére, hanem inkább hogy kenyeret, ruhát és pénzt érdemljenek, azért nem tsuda, hogy olly kevés aldaft rapasztalunk a tanitoknak bár fáradságos munkajokban; mert a hol tfak a juralomra vagyontekéntet, ott nem lehet fizivbéli kívánság, hogy az Isten áldja meg a kisdedeket; hanem

hanem

hanem inkább azt forgatja a tanító elmejébe, hogy már fölösleg-is meg szolgálta bérét. Innét ha valasztás adatik eleikbe, mindenkor azt a *conditiót* valasztják a hol több jutalmat remen-
hetnek, vagy kevesebb munkajok léfzen; Söt ha már fel válalták-is a gyermekeket, de ha más *offerált*atik nekik, a honnét talám töb jön bé, ott hagyjak előbbenit ezért. Ez illyen béresek nyilván nem ígérhetik magoknak az az Istennek áldását és kegyelmét, söt inkább az ő haragjátul méltó félni nékik, azért hogy nem azokat keresik a mellyek Kristuséi, hanem a mellyek-magokéi Phil. II. 21.

Mifsoda elsőségek vagyont tehát mások fölött az ollyan gyermekeknek, a kik ollyan Preceptort nyerne, a ki egyedül az Isten ditsőségét és szzerelmét hordozza maga előtt?

Fölötte nagy prerogativájok vagyont, mert ha ez szorgalmatosfan igyekezik az Isten ditsőségét elő mozdéttani, lehetetlen hogy a gyermekeket-is szüntelen ne intse az Isteni félelemre és enged-

gedelmességre: Mellyet sem a tanítottó sem a tanuló soha meg nem bán.

Mit kell tehát azok fölöl tartani, a kik nyíintik a gyermek tanulásra és munkára, hogy az által jóvendőben élhessenek, tisztességet és gazdagságot nyerhessenek? Fel. Nem tartom helyeseknek az illy *motivumokat*, miért hogy a fő tziel helyet könnyen egy meg étető tziel téfzen. A nélkül is kéfz az embernek fzi ve magából bálványt tfinálni, és hasának gondvifelésére adni magát, avagy jó és vidám napokat keresni, annyival is inkább ha arra fel gerjesztetik, és olly tziel adatik eleibe, a mellyre minden ő dolgait fziabja.

Ugy de ez illyen módon a tisztességek és jó napoknak reprezentatioja által föl indittatnak a fziorgalmatosságra es engedelmességre? Fel. Iollehet valami bolond reménség által föl indittathassanak nagy fziorgalmatosságra; de ha meg gondold ellenbe, mint tellyék meg az ő gyöngé elméjek tisztesség kívánással, irigységgel és más titkon magokat bé

fzi-

fziülelő vétkekkel, a mellyek valaha inkább ártani fognak mind magoknak 's mind másoknak, és az idővség utába nagy akadályt fziereznek, mert az olly világi *respectus*ba mind inkább 's inkább bé merülnek, mellyből könnyen eszedbe vehedd melly boldogtalan gyermekek legyenek azok, a kik illyen módon neveltetnek fel. Innét az *experientia* tanitt, hogy a kik érett állapotba jutnak, kevéffé köfzönik fziuléjeknek vagy *Præceptorok*nak, hogy jobb keresztenyi módon nem tanították őket.

Hát ugyan ez illyen reprezentatiot a mennyibe lehet félre tegyeme? Fel. Igen is: Es híven azt tanátslom, hogy minden tehetségéből áihatatosfan tfak az Istennek félelmére és szeretetre indittad föl a gyermekeket, és a Léleknek igaz Neméffégét, melly az Istenképek meg ujulásában áll, eleven fofstékel pingálsz le eleikbe. Es így az Apostol intése fzi szerint neveljétek őket fenyéttékben és az Urnak félelmében.

Eph, VI, 4. Ezen *motivum* tartosb és

hathatosb lézzen è világi ditsöségnek
ördögi *representatió*inál.

II. Az elmére való gond- viselésről.

Mint hogy az emberi elmének két facultasi vagy ereji vigyának, az értelem és az akarat, kérdem azért mellyikre kelly vigyáznom? Fel. Mind àkettőre. Mind az értelemre mind az akaratra.

Hát nem jól tselekedike az à ki tsak az értelemre visel gondot, hogy tud. il. à gyermek az igazságot meg esmérni és erteni tanulhassa? Fel. igen-is nem jól, és kevés jót várhatni annak tanittásából, azért hogy el felejtí azt à mit leg inkább kellett tekinteni, tud. il. az ő akaratját meg törni. A'ki azért igyekezik, à gyermeket tudosbbá tenni, à vigyáz ugyan annak értelmére, à melly magában jó, de nem elég, ha el mulatja az ő akaratját engedelem alá hozni: Végre meg tapasztalja, hogy hejába munkalódott. De ugyan az értelemnek-is idvösséges tudományt kell meg fogni, ha az akarat-

ratnak kényszeretés nélkül kellén ötet követni.

III. A' Kegyefségre vezető efzközökrül.

I. A' Példa adásrul.

Ki adjon jó példát à gyermekeknek? Fel. A' szülék, öreg Atyák és Anyák, à gondviselek s. a t. Mert bizony nem elég Præceptor tartani nekik, à ki moresekre tanitfa, azon kívül magok hogy roszpélda adással járjanak előttök, vagy rendetlen szerezetekkel el kényesétfek, à mikor à Præceptor jó nevelés alá fogta őket; azért à szüléknekis szükség hogy jó példával legyenek hozzájuk.

Kiszodák többek? Fel. A' tselédek, à kikkel tárfolkodnak à gyermekek; Anak okaért azon kell lenni à szüléknek és tanittóknak, hogy à feslett erköltsü tseleddel vagy másokkal-is szükség kívül ne hagyjak tárfolkodni fiaikat, hogy haszontalan fõtsögéssel, tisztátalan befedekkel és tselekedetekkel meg ne
botrán.

botránkoztassák és vesztegeffék őket. Oh mellyfokan el vesznek e miatt!

Kíséda még több? Leg főképpen a præceptor vigyázzon, és minden erejével ojjá magát, hogy az alatta valók leg kisebb gonosz példát se vegyenek észre ő benne, mert a gyermek mindent el követ, jó legyen vagy gonosz, innét az ő tülök adatott botránkoztatás leg veszedelmesebb.

Mitül féltő bát, ha jó példát nem adnak a gyermekeknek, de inkább meg botránkoztatják? Fel. Leg kíváltképettül, hogy midőn látják az ő szüleiket vagy tanítóikat részegeskedni, haragoskodni, bujalkodni, szitkozódni, esküdni, veszekedni s-à t, egy szóval a testnek, kívánságát, a szemeknek bujalkodásokat, és az életnek kevélységet; az ő példájokbul úgy meg tanulják hogy az után nem egy könnyen utáltathatják meg vélek azon vétkeket.

De mi haszna vagyon ellenbe a jó pelda adásnak? Fel. Az hogy bátran a magok példájokra *provocalhassanak* a mint

mint sz. Pál tselekedett Phil. IV. 9. A mellyeket, úgy mond, tanulatok, vetetek-is, hallottatok-is és NB. láttatok-is én bennem, azokat tselekedjétek, és a békeflegnek Istene léfzen ti veletek. Ha immar így meg szokott a gyermek vigyázni az ő előtte járóinak példájokra, egy intés elég leszen a gonosznak távoztatására; péld ok. ha mondja a tanitto: Nem láttad azt én tölem s a t.

Mire kell itt még-is vigyázzom? Fel. Nem kevés hasznot téfesz, ha valami kedves és gyönyörködtető munkát veszfesz elődbe a gyermeknek szeme látára: mert noha ő tsak a külsöt látja, de véletlenül, a szép virtufu munkakra nagy kedvet oltasz beleje, és akkor leg jobban fegethetfz néki a tudománnyal, ha a szorgalmatos sörkengetéffel egyfzer s- mind hozzá járulfz, hogy a jó példákra igen vigyázzanak, azokat köveffék, és meg mutassák tulajdonképpen miben állon a jó pelda, s- mint kelleffék azt követni,

Mit kell tselekedni midön a gyermekek rosz példát látnak? Fel. intés nélkül ne hagyják őket, de hiven intsek arra, hogy az olly rut példát ne köveffék, hanem inkább meg utálják, és az ellenbe való virtusnak adják önnön magokat, és ha mázfzor olly gonosz tévöt, látandának szabadon de alázatofsággal és emberféggel meg fedjék.

Mit kelleffék azoknak jól confideratio-ba venni, a kik meg botránkoztatják a gyermekeket? F. Jól meg láfsák hogy Krisztus Urunknak amá mondása, rajtok bé ne tellyesedjék: Valaki egygyet meg botránkoztat az én bennem hívő kitfnyek közül, jobb volna annak, hogy egy malom kü köttetnék nyakára, és vettetnék a tengernek örvényébe Matth. XVIII. 6. Söt nem tsak a nyilván való bünöktül, kell magát oltalmazni hanem hogy tudatlansága és gondatlansága által valami bünre utat ne nyiffon. Mellyet mindazáltal oh melly gyakran el mulatnak!

Hogy lehet az meg, hogy véletlenül

és

és tudatlanságbul-is majd valami bünre alkalmatofság adatik? F. a meg léfzen különbféle képpen, péld ok. 1. Ha a szülék látják, hogy a gyermek valamit nem akar meg enni, tehát azt mondják neki, im a kutyának vagy a matskának adom ha meg nem eszed; és ez által kifértik őket a meg evésre szoktatni; mit tesznek azzal egyebet hanem hogy a gyöngö szivet irigységre es gyülölségre ingerlik? 2. Ha uj ruhába fel öltöztetik és ditsérik: melly szépen hozzájok áll, melly ékeffek benne, ha jó lésfesz még-is tisztétjuk's a t. Mit teszfesz egyebet; hanem az ártatlan szivben ugyan erővel vered a kevelységet, és fösvenységet? és tsudálkozásra méltó dolog melly hamar meg fogják azt, mert majdan nézetik azt másokkal, mutogatják magokat, ô ruhájokat meg utálják, az ujjat nem örömöft vetik le. 3. Ha el esnek vagy masokokbul firnak, és mondják nekik tsid meg ezt vagy amazt; tsid meg a földet, miért estél el; mire tanított egyébre

bre, hanem hogy a boszszu állás által tsöndesítfed le az ö gyöngé elmétské-jekot? 4. Ha valami iskátulátskába egynehány pénzt adsz nékik, meg hagyván hogy fenkinek ne adják; a nagy fösvenységre tanított. (A' *par-simoniának* avagy mértékes költségnek palástja alatt, minden fösvenyek el szokták magokat rejteni.) Melly hamar-meg tanulják az által a pénz nyeres-nek szeretetit? és azt még jó dolognak lenni allétják: Ha mondják a szülek a gyermekek előtt, ez 's amaz elég gazdag tsak a zebbe nyul s' még-is jólél; majd ezre véretik vélek, hogy a gazdagság valami derék dolog legyen, azért ök is az után ohajtanak. 5. Ha valami világi ditsösegrül, tisztsegrül és hivságos szerentsérül nagy *astimatio*val vagy bötsülettel szólsz, ottan el hiteted a gyermekkel, hogy az valóba jó legyen, a melly után ö-is fog kívánczo-ni. Nem ugy, nem! Keressétek elsőben az Istennek országát, és annak igafságát, és egyebek meg adatnak nek-

nektek. Azt gondolode, hogy te a jó nevelésben a kerefténységnek minden regulait meg tartottad, ha bár alattom-ba minden féle vétkek bé tsusztak a te fiadba? Azért méltán ez-is a meg es-méretlen bünök közé számláltatik: Szükség tehát ezeránt, hogy a szülek, tanítottok és gondviselők szüntelen kér-jék az Istent szivekbül, hogy ne gyújt-senek mind magokra mind az alatta valóikra veszedelmet; és az Istennek sulyos itéletit, melly a botránkozásokon leveg, magokra ne vonnyák. A'ki azért ebben illendökeppen akarja ma-gát böltsen viselni, jó réa vigyázhat mit tselekedjek a gyermekek előtt, és meg gondolhatja mit mond Kristus Urunk Matth. XVIII. 10. hogy a kisdedeknek Angyali mennyekbe látják az én Mennyei Atyámnak országát. In-nét jól folytathadd, hogy tsak a leg kif-sebbik botránkoztatás sem röjtetik el Isten előtt.

2. A' Katechismusbéli oktatásrul.

Mi mozdítja elő az igaz kerefténységet a gyer-

à gyermekben? F. A' Katechismus tanítás, az, az, à kerefzteni tudománynak summájára való rövid-és világos oktatás.

Mire kell vigyázni az ilyen katechisatio-ban? F. Hogy ne hagyjak szinte akkorra, midőn már magok à gyermekek alkalmasok à katechismusnak olvasására és könyv nélkül tanulására, de hogy az Anyai tejjel belejék folytassák azt, mint erről az Anyasz. Hist. Szép példák találtnak. Timotheus tsötömökörátul fogva (*ἀπὸ βρεφῶς*) tudta az írásokat. 2. Tim. III. 15. Rosz szul tselekefznek azért azok is, kik az ő Gyermeknek gyöngé voltokért, őket Isteni félelemre nem szoktatják.

Vagynak olytatónok, à kik à gyermekeknek fölöttes is sokat adnak eleikbe könyv nélkül tanulásra, mit kell arról tartani? F. A' közép ut leg jobb, sem igen kevésfel nem kell őket el mulatni, sem sokkal nem jó meg terhelni. Hogy az ő gyöngé fejetskéjek, az általel ne fardjon és meg ne erőtlenedjék; tsak szinte oktatás nélkül ne maradjanak. Mé-

Mégis mond meg nekem mint kellefsek el kezdenem à gyermekekkel való oktatást?

F. Mihelyen szólni kezdenek tanulni, ottan à mi Idvözöttő Jesus Kristusunknak esméretire tzilozó sz. írásbéli rövid mondásotskákat világossan és gyakorlata mondj el előttük hogy meg foghassák, minek utánna jól meg fogták, à mint meg tarthatják magyarázd meg nekik egy keveysé, mindenkor arra hozván, ki miképpen mi egyedül à Kristus Jesus érdemeért nyerjük meg bűneinknek botsánatját és idvözüljünk; A mint is hogy tsak ő érette és ő nála, egyetemben az Atyánál és, à sz. Léleknél minden szükségünkbe, kiváltképpen halálunknak oráján Istenbe való tellyes és szivbéli bizodalommal fzeretett, irgalmasságot, segítséget és szabadulást keresünk,

Mit kell erre tovább tselekednem? F. Innét járulj à Katechismushoz magához, annak tulajdon igeit minden magyarázás nélkül, olly forman hogy utánnad mondhatta előttö sokszor elol-

el olvasván, lassanként beléjek folytatás; azomba buzgó imádságotskákra, és Davidnak rövid Soltarira - is tanítsd meg őket.

Elége az ha csak könyv nélkül meg tanulják? F. Nem, mert ugy nem tselekefznek többet a szajkonal, a melly-is mások utan tud tsáfogni, de meg kell szoktatni őket, hogy tsöndeszek legyenek, az ő akaratjok meg törettések. Minden szzeretettel, szeléd-séggel és türeffel azon kell lenni, hogy a sz. Lélek munkájának, melly az olly kirtinyeknek szivekbe nem henyélő, helyet adjanak, hogy az Isteni és Atya-fiu szzeretetek lángotskája az ő szivekbe foganatos légyen. Ezt legkönnyebben lehet ő bennek *obtinéálni*, ha a szülek, és a Præceptor ebben egymásnak kezet nyujtanak, vagy egymást segéttik.

Hát ha a szülek el kényesittik a Gyermeket, és nem hagyják az ő akaratjokat meg törni? F. Ha gyöngé korokba midön leg jobban meg lehetne, nem hagyják meg hajtani; hanem inkább vigyazat-

lan-

lanságok és edesgetések által a jó nevelést el mulatván meg vesztegetik őket, lehetetlen hogy a sz. Léleknek munkáját láthassák benne, mellyet másként örömbül szármozott könyhallatásokkal meg láttak volna.

Hát mint léfzen ha lassuképpen meg nem hajtod a gyermeknek akaratját? Fel. Ha szabad akaratjokra botsáttatnak, akképpen az ő ember annyira el hatalmazik benne, hogy az után se korbátfal fe bortal ki nem verhed belölök; A'hol penig ezek mind ketten együtt vagnak, egy együgyü és fiui oktatás és a jeles kerefsztényi nevelés; ott az Isten az ő kegyelmes nevelését örömöft hozza adja az olly plántáláshoz.

Ha annyira nevellkedett a gyermek, hogy a D. Luther kis Katechismussát eleiben adhassam, mint kezdjem el vele? F. Mint egy per *Catechismum Historicum* igen együgyüen adjad eleiben, a mint öszve köttettek azok a mellyek szükségesek a hitre és tudományra.

B

Mu.

Mutasd meg ezt világosban, mint juthassanak oda a gyermekek? F. Mint hogy ők örömöst halgatják a Historiáknak elő befzélését, azért ilyen módon ad-hadd eleikben, a mint egy más után következnek a Katechismusi letzkék, tud. il. Kezdetben teremte Isten az embert szentségben és igazságban; az ember pedig az Istennek ilyen ditsőséges képét a bűn által elvesztette. Erre ígérte Isten az emberi nemzetnek, hogy öret az áldott mag által ismét ki segítse. (1. Mos. III. 15.) Azomban az emberi nemzet el szaporodván az, olly meg vesztett állapotban, az Istent inkább s-inkább fel ingerlették bűneikkel, el annyira hogy Noe idejében az egész világ gonosznak találtatott nyoltz személyen ki válva: Innet viz oxön által elvesztette Isten, a jámbor Noet az ő tseledivel meg tartván. Az után Abrahamnak meg ujjétotta Isten az áldott mag felől tett ígérété, és a környül metélkedésnek szövetéséel meg pötsétele. Ettül szármoztak Isáák, Jacob és a tizen két Patriarkák, a kikiül ofztan az Izraelnek 12. Nemzetsegi-
kik

kik között Juda volt, a kikiül Abrahamnak test szerint való maradéki Zidóknak nevezetnek e mai napiglan. Ezek az Istennek küldésébül Egyiptomba mentek, holott sokat szenvedtek, miglen ismét Moses az Istennek szolgája által ki hozattattak. Ez által atta Isten a tíz, parantsolatokat az ő népének, a mint a Katechismusba vagynak 2. Mos. XIX. és XX. Rész. Az illy törvények alatt élt a nép hozfuzideig vének, Birák és királyokalatt; és sok Prophétákat és sz. embereket adott nékik az Isten, a kik a népet meg feddették az ő bűnökrül, és az Istennek utáiban oktatták. A mint ugyan az ő irások néküink időöségünkre mint egy ez közők főz maradtak, mellyek mi tiülünk ő Test. nevezetnek. Végre az időnektellyes voltában születtette Isten az ő Fiát a Jesus Kristust azon Zidó nemzetből, ki az ő életében halálában és föl támadásába magát igaz meg tartónak lenni meg mutatta, és az ő mennybe menetele után az ő sz. Lelkét láthatóképpen ki ontotta az Apostolokra, kiket ő előre maga oktattott és imádkozni tanított, mint ezt meg

bizonyítják a Katechismusba levő hitünk igazsáti és az Urul tanult imádság. A kereszteséget is és az Urnak Vatsoráját ö; közöttök szerzetie, mellyekről tanitt a katech. Ugyan azoknak meg is parantsolta volt Urunk hogy predikálnák az Evangeliumot, a penitentiat és a bűnöknek bocsánatját, mellyet ök meg is tselekedtek mind szóval mind irással, a honnét vagyon e mai napig is kezünk között az Új Test. sz. Irás.

Mire kell itt még vigyáznom? F. Arra hogy az Isten kedvéért meg ne maradj az illy historiai tudományban, és a katechismusnak külső meg tanulásában; de hogy egy szívbeli esméretre és gyakorlásban álló keresztyénségre vezess öket minden szzeretettel és szelédsséggel, hogy az Evangeliumnak édes utát meg tanulhassák.

Nintse több a mit meg tartjak? F. Még e szükséges, hogy a Gyermek együgyü és világos kérdések által inkább s inkább a Katechismusnak értelmére viteffenek, és a mint értelme nevelke-

dik

dik neki a szzerint gyakran repetáld véle és álhatatossan reá applicáld, mert az előtte levő könyvetske is a végretziloz. A' honnét következik, hogy sem ászülék, sem a tanítottok nem kívánhatják azt, hogy szórul szóra meg tanulják könyvnélkül, hanem tsak tanulják szorgalmatofon Luth. Katech. és a kérdésekbe gyakoroltassanak, a mellyek a circumstantiák, gyermekeknek állapotja és meg foghatása szzerint változtassanak. A' magok szivekre és életekre provocaltassanak, hadd tanulják meg próbálni magokat, hogy ha hajóle az ö szivek az ígéhez való engedelmességre, avagy el akarnak attul hanyatlani. Illyen módon nem tsak meg tudnak felelni a magok conceptusokkal, de jelessen is fog-nak beszégetni az Isteni dolgokrul, és készek lesznek nagy aláatassággal és bösülettel meg felelni azoknak, a kik számot akarnak venni az ö benne való reménysegrül. 1. Pet. III. 15.

B 3

3. A'

3. A' Biblia olvasásrul és a sz. irás béli mondásoknak meg tanulásáról.

Mit kell meg tartanom a sz. Ir. olvasásáról? F. Hogy a gyermek, ha arra alkalmas, maga olvassa a Bibliát, hadd lássa és esmérje meg önnön maga, hogy valamit eddig tanult a Katechismusbul, mind ott legyen a sz. irásba foglaltatva. A Præceptor *repetálta*ssa a gyermekkel a mit olvasott, vagy egefzfen vagy tsak egy részét, arra rövideden intse *serio & cum gravitate*, hogy azt hit által az ő életére fordítsa *Töbre mire vigyáznak?* F. Idején reá szoktasd a gyermekeket, hogy a sz. ir. helyeit a Katechismusra tudják hozni, péld. ok. a Teremtésnek Historiaját az első Articulusra, hogy az után az ő Katech. a sz. irásra fundálhassák, és annak mélyebb értelmere juthassanak. Ez meg lehet rész szerint a Biblia olvasás közbe. rész szerint, és ugyan *accuratim* az után,

Ha

Ha egyszer által olvasta a gyermek a Bibliát hol kezdje el ujonnan? Fel. Az. Uj. Test. mint a mi idősfegünk fundamentóának könnyebb és világosb tükörét, kivált k. adjad eleiben.

Mint viselje abban magát? F. Egy kevesse itten hofzasblégyen, mint az első által olvasásban, *exament* indithatz, hogy lassanként meg tanullják a mi a Részbe foglaltatik, és ugyan *practicè* mindent *applicálni* kell *mit kell tselekedni*, *Mi kell tselekedni hogy a Biblia olvasásbul valami opus operatū ne légye?* F. Meg kell próbálni őket, ha mutatjáké annak igaz gyümölszet; ha nē, intsed, hogy az istenigéjével ugy éljenek, mint az ő hiteknek tsapó linorjával, és meg kell mutatni azt-is. a miben az ő mostani tselekedetek nem egyez az olvasott sz. irással.

Mire vigyem őket Kiváltképpen? F. A' Kristusra, az egefz sz. irásnak velejére, és mindenkor meg kell mutatni, hogy egyedül ő legyen tökéletes áldozat a mi bűneinkért, és ő a mi életünknek példája,

dája, melly szerint a miénket rendel-
 jük. Ezt nagy szeretettel és szelédég-
 gel, indító okok által *proponáljad* ne-
 kik, hogy önnön magok Kivánságot
 nyérjenek a Jesus Kristusnak (; a ki
 nékiünk lött Istenül böltseffég, igaz-
 ság, szentfég és váltfég) tökéletes képét
 emlékezetekben és szivekbe hordozni.
 Szükséges és hafznos az is hogy az olva-
 sás után egy két *dictumokat* meg tanul-
 tassi vélek, es elmélkedésre eleikben ad-
 jad. Demihelyen meg tanulták, azon-
 tul kérdetteffenek belölek, hogy azok-
 nak igaz értelmére jussanak, 's ne tsak a
 tsupa igéket récitalják. peld. ok. *Ugy*
szerette Isten é világot s-a' t. Kerdezd azon-
 nal: *Ki szerette é világot?* F. az, Isten.
Mit szerette? F. É, világot. *Mit*
tselekedett é világgal? F. szerette azt.
Mennyire szerette? F. annyira, hogy
 az ö egy szülött Fiát adná erette s- a t.
 Haigy jól kezded az után olly könnyen
 foly, hogy ki nem mondhatni. Azon Ki-
 vül mind a két résznek nagy lelki hafz-
 nára

nára léfzen. El se híresd magauddal
 hogy elég légyen, ha tudják *recitalni* a
dictumokat; hanem a mint Kristus
 Urunk Kivánja Joh. XIII. 17. *Ha ezt*
tudjátok, boldogok vagytok ha tselekszitek.

Mit soda példával mutatod meg ezt? F.
 Valamint nem elég, ha a tanítvány tud-
 ja az igéket mondani az ö *Præceptora*
 után de mutassa meg azt is hogy meg
 fogta. Tsak még azt tartsd meg it-
 ten, hogy sok *dictumokat* egy másra ne
 rakj, Külömben ismét könnyen el fe-
 lejtik.

*De hatöbb. sz. ir. mondásoknak meg tanu-
 lására vajon módjok nekik, mint kell eleit
 venni, hogy tsak a tsupa tudományra ne esse-
 nek?* F. Hafznosnak tartanám, hogy
 hetenként egy egy *dictumot* vennél fel,
 a melly leg könnyebb, rövidjebb, a hit-
 ben es szeretetbe valo épütre leg al-
 kalmasb volna, azzal kezdened el a he-
 tet, és a szerint vennél alkalmatosságot
 magadnak a szüntelen valo felferken-
 tére avagy meg fedésre, ilyen for-

mán: Egyzé ez s-amaz azon sz. irasbé-
li mandáffal; Mit tanultál abba? Mu-
tasd meg, hogy azt valóba meg tanul-
tad? Sà t. illy formán olly jelesen hoz-
zá szoknak à dictumoknak tanuláfhöz,
hogy nem tsak tudni és érteni fogják
azokat, de szépen gyakorollják-is azok-
ba magokat.

Ex meg lévén mi haszon belöle? F. Igen
nagy, mert minden sulyos munka nél-
kül meg tanulják, melly szép harmonia
legyen az irásban à mi Idvösségünkrül;
és hitünknek ágazatit rendesen elő ad-
hatják merő azon sz. irasnak ékes mon-
dáffival. Továbba alkalmazatosok les-
nek arra-is, hogy az ő reményfégeknék
Fundamentomárul tulajdon igejikkél
világoffan discurrálhassanak.

*Mint vitethessenek erre à gyermekek leg-
könnyeben?* Fel. Hà à Præceptorinak
magának gyönyörűsége vagyön az Ur
Törvényneben és arrul beszél ejjel és
nappal, és az Jsten igéjét igyekezik éle-
tévé változt atni, mint az eledelt testé
és

és vérré, à mint B. eml. *Lutherus* szól,
ugy nem esik nehezen nékie jó Kedvel
és szeretettel ezt az élő magot minden
képpen az ő reá bizatott iffjaknak szi-
vekben oltani há, penig ez eránt vétek
találatik à Præceptorba, tehát rosz vi-
gyázás vagyön az iffjakra.

4. A Keresztényi intésekrül.

*A sz. Irásnak olvasására mi következék
azontul?* F. A szorgalmatos intés
Eph. VI. 4.

Mint légyen è meg? F. Világoffan
és értelmessen, hogy à gyermekek à sze-
rint tudják magokat rendelni. Nem
zenebonával, kegyetlenkedéssel, ha-
nem szelidséggel és engedelmességgel;
hanem ha már grakran volt, és à kör-
nyül álló dolgok valóságos és kemé-
nyebb intést kívánnyanak, külömbé
mindjárt elein à nagy rivasztás által
ugy el ijesztetnek à gyermekek, hogy
az intést nem helyessen foghassák meg,
avagy leg kevesbé ne jó kedvel
végyek bé.

Mit

Mit kell még meg tartani? F. Hogy az ilyen intésekben el ne fáradjunk, Mert sz. Palnak intése szerint a gyermekek feddésben és az Ur beszédének intésebe neveltessenek, melly egy két intése által meg nem léfzen. Ha a koros Zidókat inti az Apostol, hogy (*κατ' ἐκείνην ἡμέραν*) Minden napon intsek egymást, hogy valaki közülok meg ne keményittesék a bűnnek tsalársága által Sid. III. 13. mennyivel inkább kell a tudatlan ifjuságot inteni és oktatni.

Nem unnyáke meg végtére a Gyerem, az oly mindennapi intéseket? Fel ha a Præceptor okosan él azzal, tehát fok képpen formálhattya azt, ugyhogy bátor gyakran legyen is a gyermeknek, unalmassan nem effik, sem figyelmetes ség és epület nélkül el mulni nem hagyják.

Nem kellé az időre vigyázni a melyben meg intessenek a gyermekek? Fel. Igen is *Mitjoda arra leg alkalmatosabb idő?* Fel A' Reggeli és es estvéli idő. A' reggeli azért mert még el nem fárodott nekik elmé-

elméjek. Az estvel pedig azért hogy legjobb alkalmatosság adatik eleikbe tenni, miben vezek tenek azon a napon, a hova tartozik a heteknek bérekeztése is.

Nintse még valami alkalmas idő arra? Fel. Vagyon tud. il. mikor láttotnak a gyermekek jó kedvűeknek, és az ő Præceptorokhoz híveknek és bizodalmasoknak lenni olyankor szép altalmatos ságot találsz egy jó tudományt vélek közleni.

Mint fundáltassanak az ilyen intések? Fel. a szent iráson, hogy a Gyermekek mindenkor lássak, hogy az nem tsak az ő szülejek vagy Tanítójoknak, hanem az Istennek akarattya legyen: hogy azt tselekedjek nem az emberek, de az Istennek kedvéjért.

Ugy látom én hogy az utolsó végnek, a miért Kellen nekik mindeneket tselekednek, mindenkor szorgalmasan kell élelétetni? Fel. Igen is, azért igen használatos dolog hogy az olyan intésekben, az ő egész B 7 nevel-

neveltetéseknek és oktatásoknak leg
főbb vége szüntelen élefitteffék nekik
hogy mindent a menyébeli élő Istennek
ditsőségére (: kezdjenek és vegyenek
elő) egyedül minden tekintetek oda
legyen, 1. Cor. x. 31. szerint Mert ha ez a
fundamentum erőssen áll a szívben, a
többi intések könnyen helet találnak.

5. A' Vétkeknek és Wirtusok-
nak példai előmutatásáru.

*Mivel élhetni még a Gyermeknek,
Isteni felelemre való tanítatásokban és a' vét-
kekrül való el intésekbe?* Fel. Nem keves
hasznót hajt, ha a' Tanitto a' jólagos
tselekedeteket és vétkeket eleven fösték-
kel, de minden botránkozás nélkül
eleikbe tudja írni a' Gyermeknek.
Mellyet az Okosb Pogányok igen jó
eszköznek ismertek lenni, melly a' vir-
tusokra fel serkentfen, és a' vétkektül
hátra vonyon.

Mint lehet pedig ez meg? Fel. Ha egy
értelmes tanitto a' szent irásbul a' Vir-
tusoknak és vétkeknek bizonyos jeleit
akarná

akarná meg mutatni úgy például vehet-
né Nábált, az minémi fősvény és go-
romba ember vólt. Josephben pedig
egy kedves és jól nevelt gyermekeknek
peldáját allérhatná elő, mert mind a'
kettőnek elegendő alkalmatosságot ad
az a Historia.

*Hihető hogy az illen élő álléttások a' gyer-
mekekben nem lennének áldás nélkül?* Fel.
Ugy vagy on, ha csak a' Præceptor okos-
san tud azzal bánni, tehát az illy eleven
peldáknak élő álléttása által a' vétkek
ellen olyan utálatosságot, a' Virtusok-
hoz ellenben olly nagy szeretetet indit-
hat, hogy egyebet ne kívánnyanak, ha-
nem, hogy amához éppen nem, ehez
pedig hasonlatosfak legyenek. Es az
után könnyebben meg emlekeztethet-
nek ha csak a' Joseph példájára mutat-
tatnak.

*Az illy példa mutatásokbul nincse magok-
nak is hasznok a' Tanítóknak?* Abban
semmi kétség nincsen hogy az illyen
oktatas a' Tanítóknak nagyob esmére-
tire

tire és maga meg jobbitására nem szól-
gálna, és mások kiváltképpen az együ-
gyűeknek építésekre inkább s inkább
alkalmatosfá nem tenné.

*Nem fordíthatnó a' minden napi példá-
kat hasonlo végre?* Fel. Igen is, a' melly
példák naponként szoktak lenni és a'
gyermeknek szemeiben véletlen ötlenek
peld. ok. harézfoget látnak vagy valakit
szitkozódni hallanak s. á t szintén ugy
eszre vétethetnek, hogy valami alkal-
mas *representatio* által az olyan bün el-
len utalotosság inditathassék benne.

*Ugy kétség, nélkül a' Gyermeknek önnön ta-
nu bizónságokból fel inditathatnak?* Fel.
Igen is mert ha a' Virtusoknak
vagy véteknek tsak kezdete mutatja is
ki magát benne, ottan a' magok bi-
zónság tételekre, hozhadd őket kiváltké-
ppen gyűlölségeffe tehed nekik a' ma-
gok véteket, ha olly feftéssel irod le,
a' mellybe nyilván láthassák, hogy va-
lóba el találtak s azért önnön magok-
ban szégyenlék is. Mind azon által
ezzel

ezzel vigyázva és értelmessen kell élni.
Ugy ellenbe ha a' jóságos cselekedetek
bizónnyos jelek bül ki mutatják mago-
kat, azt minden tehetségébül igyekez-
zél erőfíttetni benne, hogy eszre se ve-
gyék és annál elevenbb föftéssel le ir-
jad elejekben, melly ékes lenne az ö el-
méjeknek indulatja, ha ezen jóságos
tselekedetre szívül adnák magokat és
minémü lenne az ö bizónság tételek.

K. Mifsoda Okefsággal kell ebben élni?
Fel. Leg kiváltképpen attul örizd ma-
gadát, hogy a' mikor a' jó helyessen
kezdi kimutatni magát, se idétlen fed-
désfed által annak görjedező szikráját el
ne oltasd sem a' koran való ditséret
által föl ne fuvalkodtassad a' gyermeket,
hanem a' jót az ö leg jobb nevelkede-
sében elő mozdítsad ki *cselekedet* ugy?
Fel. Kiváltképpen szent Pál a' mint eb-
ben világos példát hagyott szemünk
előtt, mikor ö az el kezdett jót a' ke-
resztényekben előbb igyekezett moz-
dítani, a' mikor bizónjttya, miképpen
halá-

halákat adjon Istennek, hogy az ő kegyelmét közölje vélek, hogy remenlje azt is, hogy a' jónak kezdetiben meg nem fognak maradni, hanem annak tökéletesb végben vitelere is fogja fegíteni és abban mind végig álhatossan meg maradni; mellyért ő az Istent imádja, és hogy magoknak is a' könyörgésre elegendő okok volna Filip. 1. Eph. 1. Col. 1.

6. Az ígéretekriül és fenyegetésekrüül.

Mitfoda eszköz vagyon még az Elméknek felszerkentésére? Fel. Az ígéretek és fenyegetések, az, ő idejében mindenik szükséges, mind az által az ígéretek tulajdonképpen csak az Evangeliumhoz tartoznak, és annak okaért azok NB. minden fenyegetéseknél sokkal előbb valóok, úgy mint a' honnét sokkal több gyümölcsöt is várhatni.

De mire kell itt vigyázni? Fel. kiváltképpen erre, hogy a' gyermeket ne tartsd valami költött dologgal és ofztán

tán tsald meg. Nem kell a' gyermeknek gyöngé elméjébe semmi *Phantasticus conceptus* önteni, úgy mint kik a' nélkül is hajlandók arra. Más az ő gyöngé elméjéhez alkalmaztatni magát és egy valóságos dolgot édesse és kelemetessen elejibe tenni. De ha a' költött dolog által léfzen tehát, az a' hazugságra szoktatásnak csak egy vékonb neme és az Isteni igafságbul fabulát tsinálás.

Illy formán a karátsonkor szokott gyermeki*

* Ez kiváltk a' Nemetek között szokás és nevezik, *Christuskindl.* mellynel még boldjabb a' mi Magyarink között a' Tót Mester uraimék által bé hozatott Balás napi ugrálás, a' szalonnás nyárs körül, a' mellyet ki ne nevetne, és improbalna az igaz keresztények között? De vagynak közöttünk több efféle gonosz szokások is mellyek által a' gyermekek nem hogy valami jót tanulnának de inkább el romlanak és meg botránkoztatnak lásd. *Matth, XVIII, 6.*

meki ajándékozásoknak nem leszen helye?
 Fel. Ki próbálhatná azt meg, mivel semmi nem egyéb hanem bolondság és trágarság, mellyek a' keresztyenyeket nem illetik. Senki számot nem adhat arról, hogy a' gyermekekben elsöben olyan képzéseket öit, és abban mindaddig tartja, a' meddig lehet: honnét annyi helytelen dolgok következnek, a' mellyek egy okos és keresztyéni oktatással és neveltetéssel meg nem állhatnak hogy alig hinnéd avagy gondolnád meg.

Mint lehet leg hathatosban meg élesíteni nékik az ígéreteket? Fel. Illyen módon, hogy ha azoknak példájokat elejükbe tészed a' kik részesfék lettek az ígéretekben a' mint az Apóstal Sidok XI. ezen *methodust* követi és a XII. ugy rekesztibé, mivel hogy ennyi bizonyfagink vagynak s. àt. *Honnét vétethetnek pedig illyen példák?* Fel. Rézf fzerint a' szent írásbul, rézf fzerint más könyvekbul és a' minden napi lött dolgokbul.

Leg

Leg hathatosbbak pedig, a' mellyek még jelen valók és még szemeink előtt förognak, ugy mint mellyek által lassanként szoknak a' gyermekek azoknak mindē esetekeket hafzonra fordítani. *Tsak a' mennyei jóknak ígereteket kell előtök tartani a' gyermekeknek?* Fel. Nem, de arais idején meg tanittassanak; hogy a' kegyességnék ígéréte vagyon mind ez mind a' jövendő életben i. Tim. IV. 8. *De mire vezet az az ígélet?* Nem gazdagságra tisztességre, világi életnek gyönyörüségere (jól lehet az Isten mint hív Atya az ő fiat férfiképpen el nem hagyja) hanem igazságra, békeségre és sz. lélekben való örömré, a' mellyben áll az Istennek országa Rom. XIV. 17. *Micsoda praesudiciumot vagy elő ítéletet lehet ez által eltávoloztatni?* Fel. Eztet, hogy azt vélik, mint ha ártalmas volna a' kegyes élet avagy hogy unalmassan esnek az.

Micsoda Kiválíképpen való hasznok vagyon a' gyermekeknek a' jövendőbeli életnek ígéréteibül? F. Mennél kedvesben eleik-

be

be tézted a sz. írásnak igaz fundam-
tomibul, annál inkább támad az ö gyön-
ge szivekbe egy édes kívánság annak
elnyerésére.

*Az igéreték mellett pedig mivel kell nekik
alkalmatosságot szolgáltatni?* F. Igaz és,
elégleges esz közöket kell nekik mutat-
ni, mellyek által részefek lehessenek
azokba az igéretékbe, mert különbe vagy
szinte nem igyekeznek azokra, vagy
mivel hogy az igaz eszközökkel nem
élnék, elméjük éppen el esik.

*Nem kelle vigyázni az időre-is, mikor
kellen az igéretéket elővenni?* F. Igen-is,
hogy alkalmas időbe, és illendő *Conditio-*
val avagy hával adjad eleikbe, mert a
feslett erköltsü gyermekek eleikbe, ha
mind csak Kedves igéretéket raknál te-
hát inkább meg erőfítenéd őket go-
noszságokba. Minekokaért minde-
nek felett arra vigyázz, hogy az ő szivek
fel indíttassanak az Isten Kegyelmes
munkájának hely adására, és hogy az ol-
lyan munkát meg ne akadályoztassák.

Hát

*Hát a fenyegetések szüksegesek, és mire
kell ez eránt vigyázni?* F. Elsöben-is
arra, hogy minden tisztetlenség és Ka-
romló szöktul meg tartoztassuk ma-
gunkat, mert ezek semmit nem hasz-
nálhatnak, sőt inkább véletlenül reá szokik
az iffiu, hogy alkalmasítván adtván ö-
is másoknak hasonló titulust adjon A
mint hogy illy formán szokott minden
tsuf beszéd egyikről a maskra elterjedni.

Mire kell még vigyázni a fenyegetésekbe?
F. Ojjad magadat minden illetlen *alte-*
ratiótul vagy ábrázatod változásatul,
hogy haragos tekintetteddel az iffiat
meg ne botránoztasd.

Mit kell még tovább meg tartani? F.
Hogy az olyan fenyegetések legyenek
az Istennek ideig és örökre való bünte-
téséről valóságos és világos intéssel,
Azt meg mondván a' gyermeknek,
hogy az ő gonoszságára sokáig ne akar-
na nézni, s. nem-is engedné az ő lelke
eszmérete hanem ha az ő lágyága miatt
magát veszedelembe akarna taszítani.

Nintse-

Nintse több a' mire Kellen vigyazni? F.
Kiváltképpen erre is hogy a' fenyegetés felette fok se légyen, és tsak abba hagyja maradni, mert így végre hozzá szoknak a' gyermekek, és nem veszik föl az ő meg jobbításokra.

Nem kelle ez erant az elméket is meg különböztetni? F. Igen is szükfég, mert egyik hajól az ígeretek által, a' másik semmit nem hajt az okra. A' ki ezt észre veszi, a' leg többet viszen végbe a' gyermekek közt. (*Conf. Anton Mokerum.*)

7. A' Könyörgésről.

A' többi között mi foda eszköze szolgál a' kegyességre? Fel. A' mi kereszténysegünknek minden ellen mondás nélkül leg nemesb eszköze a' könyörgés, innet ez az oka, miért mostan leg többek oly együgyűen imádkozhatnak, hogy t. il. gyermek korokba nem valóssággal és illendő módon oktattnak arra, hogy idején korán meg esmérhetek volna miben alljon az igaz könyörgés a' melly bizonnal meg halgattatik;

tik; Es mint kellen nékiek azzal Isten eleibe járulni: Innet látjuk hogy könyörgéseket Reggel, délbe s este és Afztal fölött leg többen minden buzgóság nélkül végeznek el, sőt az omba más közbe futtogáfokkal tsak szokásbul oda mondják, és minek utánna el végezték, alig emlékeznek meg róla mit imádkoztak, és ha meg kérdeztetnének arrul, semmit nem tudnának felelni imádkoztake vagy sem? Eze az igaz és Isten akaratja fzerint való imádság?

Mint kell hát jól tselekedni? F. Mivel leg többen a' könyv nélkül meg tanult imádságokba nyugosznak meg, s kevesen öntik ki önnön magok az ő sziveket, és a' mi azt szorongatja Isten előtt, mint Hanna tselekedett. 1. Sam. I. 15 Annakokáért a' keresztény szüléket és tanítottokat illeti, hogy è vétket minden szorgalmatossággal az ő alatta valókkal el távoztatassák a' jó fölnevelés által; Hogy az Istennek ilyen meg tsufoltatásáért valaha kemény számadás ne legyen rajtok.

Mint lehet ez meg? F. A' gyermekek-re igen kell vigyázni, hogy az ő imádságokat buzgosággal és figyelmetességgel tanulják fel mondani, kiváltk. azért hogy az öregek sem könnyen tarthatják egy tsmóba gondolatjokat az olyan dolgokba, mellyeket fris emlékezetbe tartanak; Mint hogy penig a' gyermekekbe majd ezre vehedd ha egyik szót a' másik után minden figyelmetesség nélkül oda mondják, azért ujjonnan indítsad őket buzgoságra. Mert ha è szüntelen így léfzen, majd a' Gyerm. magokat kezdik feddeni, hogy az imádság közbe sziveket nem emelték fel Istenhez; holott nem kell meg szünni az intéstül, mihelyen meg fajdottod, hogy az ő gondolati ismét szíellel akarnak lézzegni.

Ugy hát az olly gyermekek a' kik igen szaporán el apréjták imádságokat, magok sem tudják mit kérnek? F. Igen is, azért egonofz szokást nem kell meg engedni, hanem szoktattassanak, hogy minden;

denkor lassan, rendel és értelmessen imádkozzanak. *Ugy de ha már meg szokták?* F. Avagy ujjonnan mondjad el előttök az imádságot, a' mellyet már tudnak, és ugy intessenek meg, hogy ő nekik-is olly formán kellen mondanio; avagy haigy-is nehezen szöktathatnak el, tehát inkább uj formulát adj eleikbe, holott NB. arra vigyed, hogy midön előttök mondod az imádságot, olly fokáig várakozzanak reád, míg egészen ki nem mondortad előttök, a' mit eleikbe akarsz mondani, ofztán ugy kezdjek utánnad mondani, szinte olly halkal és világosan. Ezt tselekedvén soha nem szokik a' hamar imádkozásra, mellyet az *experientia* és a' dolognak ki menetele meg fog tanítani.

Mitfoda kár szokozik a' hamar imádkozásbul? F. Igen nagy, mind az imádkozónak, mind a' halgatónak részéről: Az imádkozók az olly fietésbe a' szoknak értelmét semmiképpen szivek-

be nem foghatják, se Isten eleibe nem vihetik; A halgatók buzgósággal és figyelmetességgel soha nem követhetik.

Tovább mire kell vigyázni? F. Hogy a' könyörgés közbe soha komor tekenettel, vagy kemény szokkal meg ne ijeszd a' gyermeket, mert az által az ő szívek tsak félelmes léfzen, de igaz buzgóságnak szikrája soha nem görjesztetik benne.

Még tovább mire? F. Hogy a' gyermekek az imádságnak igaz értelmére meg taníttassanak. A mellyet, oh fadjalomra méltó dolog! melly közönségessen el mulatnak, úgy hogy egész *opus operatumot*, avagy tsupa külső tiszteletett tegyenek abbul.

Adj énnekem egy példát erre? F. Légyen példájul, egy olly gyermek, a' ki azzal előtt vagy utánna soltárt szokott fölmondani, ha immár az olly soltárba valami homályos igék fordulnának elő, a' mellyet nem érthetne, tehát illendő dolog az ő erötelenségét világos és gyakor-

ta

ta repetált magyarázattal segíljed: sőt más imádságoknak is, a' mellyek magokba könyűiek, igaz és világos értelmekre vezessed őket.

Vagyone még valami meg tartásra méltó dolog? F. igen-is még ez kiváltk, hogy a' gyerm. szoktattassanak arra, hogy szükségeket tulajdon szavokkal tanulják szerelmes Atyoknak eleikbe adni.

Miképpen kellett elkezdeni? F. Legjobban tudunkra adta az mi édes Iddőzittünk a' Mi Atyánkba, mert abba leg együgyűebben gyermeki módon és rövideden foglaltatnak a' kérések, mint a' gyermekek szoktak kérni az ő testi Atyyoktul, ha éheznek vagy szomjuhoznak: Attay, Anya adj kenyeret, vagy adj innom s-a't. Ha annak okaért illy együgyűen bánsz a' gyermekekkel intvén őket, hogy az ő kegyelmes Istenektül-is úgy kérjenek, mint édes Atyyoktul, és ő eleibe olly együgyű igékkel, a' mint lehet, szükségeket botsásfák. Illy formán nem nagy munkával meg

C 3

szok-

szoktathadd őket, hogy az ő szerelmes Istenekhez fiui bátorsággal járulljanak. Kérddhedd peld. ok. reggel, miért vagyon okok Istennek halákat adni, és ötet segítfégül hívni (hogy így az Istennek jó téteményit és a' magok szükségeket tanullják meg esmérni) és azért lássák mint tudjanak Istennek halákat adni és ötet imádni tulajdon igéjekkel. Magad példájával előttök mehetsz, míg önnön magok lassanként szépen hozzá szoknak.

Ugy de ha az illy oktatás által ismét bizonyos formulához szoknak? F. Az ellenintféd szüntelen és föl inditsád, kivaltk. pedig mindenkor a' fundamentomra vezessd, hogy tud, il. az Istennek színe előtt állanak az ő imádságokba, a' ki az ő sziveket és gondolatjokat leg jobban tudja, és sükségeket jól látja, azért minden szín mutatás nélkül, valamint szivekbe érzik, azokat mindenkor neki bé mutatásák, a' melly imádság egyedül a' Kristuson fundáltasék, mert egyedül

tsák

tsák az ő nevébe halgattatik meg a mi könyörgésünk.

Mit kell tenni, hogy az imádsághoz való kedvben és a' buzgóságba meg tartassanak? F. Gyakorta intféd őket, hogy tanulásokban és más tselekedetekbe sziveket álhataratosan Istenhez emelljék, hogy úgy szüntelen imádkozni tanulljanak.

8. A' gonosz társaságnak ta-
voztatásáru.

Ex erant mire kell vigyázni? F. Arra, hogy minémü gyermekek legyenek azok, a' kikkel társfolkodni szoktak. E' mindjárt gyöngé korokba légyen, mikor ök a' nélkül is hajlandók mindent el követni valamit látnak vagy hallanak, azért emlékezetekben - is Könyebben meg tartják, a' honnét származik, hogy fokban azokrul még vénfégekben is el nem felejtkezhetnek, a' melyeket gyermekfégektül fogva láttanak és hallottanak. Azért leg szükfégesb ifjúkorokban el inteni a' gyermekeket a' gonosz társaságtul.

C 4

Mi-

Mikor legyen ez meg egyébkor? F. Mi-
kor egy kevéssé föl nevelkednek; Mert
akkor szükségés leszén hogy lassanként
nagyobb szabadságra bortsáttassanak,
ne talám azt hertelen nyervén meg, az
ő jó futásokba nagy botránkozást szen-
vedjenek, à mint é Sokakon meg törté-
nik, ha mint egy tömlöczbül szabadon
bortsáttatnak ki. A' szabadság-is pe-
nig olyan legyen, a' melly őket illeti,
hogy a' jó inkább elő mozdittassék,
mint sem akadályoztassék benne.
Melly dolog nagyobb részint az elől já-
roknak okosságoktul függ. kik a' kiváltak.
Való környül álló dolgok szerint leg
jobban tudják rendelni a' társaságot.
Azután leg inkább kell vigyázni reájok
13. vagy 14. Esztendő korokba, hogy
a' mi jó már akkor benne kezdődött, is-
mét meg ne hidegülljön, és gonosz
társaságba ne jussanak.

*Miért tartatnak ezek az eszt. Leg in-
kább veszedelmeknek az iffjakban?* Fel.
Főképpen két okokért. Mert a' ter-
mé-

mézet ezekben az eszt. Külömb kü-
lömb fele vétkekre szokott ki ütni, melly
néha az előtt járóknak lágyságok mi-
átt ugy meg örökodik, hogy abba mind
vénségekig meg akadjanak. 2. Ezek-
ben az eszt. Jönek egy természeti al-
kalmasságra, hogy másokkal társol-
kodhassanak, és minden világi módok-
hoz magokat alkalmaztathassák, s. a'
mint nékiek a' társalkodásra alkalma-
tosság adatik a' köz népnek vak szokása
szerint járjanak. A' melly veszed-
lemnek szépen eleit veheted, ha szorgal-
matossan intended őket, hogy leg ki-
váltak. ezektül az eszt. Fügjön az ő
jó szerentséjek, és mitfóda veszedelem-
be forogjanak az ő gonosz természetek
miátt; Azomban a' jó és eptületre szol-
gáló társalkodásra adj alkalmatosságot
nékiek, minden gyermeki társaságtul
penig vonnyad meg őket, és az mennyi-
be lehet inkább mind náloknál idősbek
de jámbor és isten felök körül forgo-
lódjanak. Lásd *Mokérust p. 51. sqq.*

IV. A' három virtusokról.

Melleyek a' gyermekekbe Korán beléjek folytattassanak.

Mifsoda dolgokat kell korán beléjek folytatni a' gyermekekbe? F. Kiváltak három jószágos tselekedeteket, melleyek még a' gyöngé elmékbe bé oltatandók, ha fundamentomos és álhatatos Kegyefségre akarnak vezetetni: tud. il. az Igaságnak szeretete, avagy az igaz mondás, az engedelmeség és a' szorgalmatosság: Hollott az ellenbe vetett vétkek hasonló szorgalmatossággal elkerülteffenek úgy mint: A' hazugság, Akaratosság, és a' henyéllés.

Mi hasznok vagyon az igaz mondásból? F. Ez által az ő szívek valóóságos és tisztá egyetembe szabad és nyilván való léfzen mindenekhez és szegyenl tükös és hazug tsalardsággal jární.

Mifsoda hasznok vagyon az engedelmeségből? F. Ez által le tétetik az akaratosság és a' szív mindenkor inkább s.

in-

inkább le nyomattatik és meg aláztatik, sőt egy kép mutatás nélkül való tisztéféges maga viselésre és nyájáságra vitétik.

Mifsoda gyümölsz szármozak a' szorgalmatosságból? F. Az által nyeretik álhatatosság és fokáig tartóság, és az elme idejen ki ragadtatik a' nagy goromba tudatlanságból és próbátlanságból.

Mikeppen lehetne tehát leg jobban bé oltani az igaz mondásra való szerelmet? F. Ha a' hazugságot eleibe teszed, mint legundokjabb bünt, és a' sátánnak kiváltak. való tulajdonságát, a' ki eleitül fogva hazug volt, és az ő fiaiba is beléjek plántallja azt, így ifzonyodást indíthatfz benne az ilyen büntül. Ellenbe mutasd meg, hogy az Isten igaz mondó légyen, a' ki minden hazugságnak olly nagy ellensége, hogy senki magát az ő fiának ne nevezhesse, hanem ha az igaz mondást szereti s gyakorollja, minnekokáért senki attul el ne hajolljon, bátor élete vesztébe fogjon is.

C 6

Te-

Tovább miképpen? F. Ha oltalmazod őket, hogy a' tselédttül, vagy akárkitül semmi meséket és más vén bábáktul költött dolgokat ne halgassanak, mellyek által a' gyermekek kéz akartva a' hazudásra szoktattatnak. Még ártalmasb az, ha a' szülék vagy tanítók valami szükséges vagy tisztességes hazugságot semmi vagy kitsiny bűnnek tartanak. péld. ok. Ha a' gyermeknek bötsületeffen kellen mondani: Nints ithon az Attyám, Anyám, vagy a' Præceptorom, elmentek innét hazól s. a' t. Holott a' gyermekek azt jobban tudják. Avagy nem szokják é meg ök-is az olly hazug Lelket majdan elkövetni? Az is igen ártalmas, ha a' gyermekeket Comodiának, bolond játékoknak, szerelmes énekeknek, hazudozásoknak, majomi követéseknek és egyéb trágárságnak szeretetre szoktatod, mellyelma è világ meg tsalattatott: A' hová, ha valóságos fenyttekekkel a' gyermekeket vizsza nem vonyod, könnyen el

es.

esnek, ugy högy majd valami Kintsnél följebb bötsüüljek azokat, fokkál örömelebb olvasfák a' Karhozatos szerelem énekeket vagy fabulás historiákat, mint a' sz. irást. Hapenig ehez járul, hogy a' Lelki dolgok rejteffenek el illyen lárva allat, az Istennek drága sz. igéje majd játéknak es trefának tartatik, hogy az után abbul se tudományt, se intett, te vigasztafást épületekre ne adhass.

Nem jó dolog hát az, a' gyermekek ravaszok, és mesterséges hazugok, ugy hogy még az öregek-is álmélkodjanak rajta és nevetőznek? F. Igenis nem jó, mert külömben nem lehet, hanem hogy a' gyermekek az ollyan gonofzságba meg öröködjének, és meg azt véljek, hogy azért máfoktul kivaltk. Való ditseretet nyerjenek.

Mire vigyázzak hogy a' gyermek engedelmessegre hozzam? F. Ne engedd meg nekiek, hogy a' magok kedves akaratjuk szerint vegyenek elő akármit, és azt meg tselekedjék, hanem arra hajtsad

C 7

tsad

tsád öket hogy szüteknek és előttek járóknak akarajok felől bizonyosfak legyenek. A' mint ebbe meg szoknak olyanok lesznek, és ha az alá való dolgokban elvonyod öket az akaratofságtul az után derekasb dolgokban-is Keresb munkával meg törhedd akarajokat, péld. ok. hogy azt-is meg tsokoltsad vélek, à kit gyüölöni láttatnak, à mellyre szükséges minden kereszténynek meg szokni, mert ellenségét-is tartozik szerezni. Lásd Ant, Mokerust L. I. cap. ult.

Mit kell itt még tovább tselekedni? F. Hogy ne tsak addig Kinszeritsed engedelmeségre míg à tanulásnak oraja vagyon, és az után szabadon botsásd nekik à Zabolát, mert ugy bizony soha igaz engedelmeséget nem nyersz öbennek.

Hogy, hogy lehet mindenkor mellettek a' Præceptor? Fel. Ha ö nem lehet, lesznek Keresztény szülek vagy mások közbe, közbe, kiknek kötelelségek hozza ma-

magával, hogy öket intsek, és semmi latorságot ne engedjenek nékiek: De ebbe Közönségesen igen vétkeznek, mert à szüleknek vigyázatlanságok olly nagy, hogy tulajdon gyermekeket engedetlenségbe nyakokra neveljék, sokan inkább engednek gyermekeknek, hogy sem öket engedelmeségre kinszerittenék.

Töbre mire kell vigyázni? F. Hogy à Gyerem sem mint fő embereket és nagy Urakat nem kell tartani, sem à tselédnek meg ne engedjed, hogy Külömbé tartsák mellettek magokat hanem bötsületeffen, mind à két felől ártalmas ha közép uton nem tartal. Annak okáért nem tsak à szüleknek és Præceptoroknak, hanem Magokhoz hasonlónak, söt még naloknál alább valoknak - is engedelmeskedni szoktattassanak, à mint az Apostol illyen engedelmeséget kíván minden keresztényektül Eph. V. 21. I. Petr. V. 5 Söt ugyan az, az igaz Keresztényi engedel-

delmefség, hogyá följebb való az alább valónak szolgáljon, mellybe példát hagyott a mi Nemes Idvözittonk, a midőn az ő tanítványinak az ő lábait megmosta, és hogy miis hasonlóképpen tselekedjünk meg hagyja Joh. XIII. sz. Jacab-is bizonyítja, hogy a mi ditsőséges Jesus Kriftusunkban való hit személy válogatást nem szenved.

Nem felőie, hogy illy formán a külső státusokat (állapotokat) híjába valóvá teszszük? F. Nő szükség ettül félni, mert valamint az Anya nem kevesbé Anya marad, bátor leg utálatosb dologba szolgáljon is az ő gyermekének. Hasonlóképē ha a Nemes iffjatskák a másfokhoz való engedelmesre hajtának is, az által alább valok nem lesznek, a mint állítanak lenni.

De veszedelmes, hogy a szolgálók sokat mernek tselekedni ellenek? F. Ott jó reá kell vigyázni, hogy a tseléd valami Uraságot ne merjen venni a gyermekeken, se őket valami tsatépatévál ne tractálja, vagy engedelmessegekkel az ő tsintalansá-

lanságokra és latorságokra vízfza ne éljenek. A' mint hogy még a' leg jobb nevelés-is nem kevés botránkozást véssen a' tselédtil.

Még mire vigyázzak? F. Hogy hízkelkedésekkel és ígéretekkel ne indítsad engedelmesre a' gyermek, a' mint sokan tselekedni szoktak, mondván, tselekedd ezt fiam, nád mézet adok, vagy ide s-amoda el vízlek magammal s. a t. Mert innét az a kár származik, hogy ha semmit nem remélhetnek, tehát nem-is akarnak engedelmeskedni.

Még mit kell meg tartanom? F. Arra jó meg tanítsd a gyermekeket, mifsoda külömbség légyen a külső engedelmesre (melly nem egyéb, hanem az emberek természet) között, és az Istenhez való igaz engedelmesre között: Ama nem egyéb külső emberségnél; E' pedig az igaz Isteni és nem szines Atyafiúi szeretetbe fundáltatik.

Mifsoda oktatás vajjon hát a szolgálmatosságrul és munkához való szeretetrül? F. Szük-

Szükséges hogy azt az ifjaknak gyöngé elméjébe be folytasd édesdeden, és őket minden henyeléstül el szoktasd, mellyet úgy is régy eleikbe mint undok és artalmas véket, melly az embernek elméjét meg vesztegeti: Mert a ki ifjuságába meg szokja a henyelést, koros állapotjába sem örömöft fog dolgozni. Ellenbe ha ki reá szoktatott, hogy minden órát hafznos dolgokba töltsön el, és az Isten ditsőségére fordítson, a nem örömöft fog más életett kívánni, Sőt ugyan unalmasnak fog nekie esni a henyelés, mivel abba semmi gyönyörködtetést és meg elégedést nem talál.

Jól tselekesznek az olly szülek, a kik azt kívánják, hogy a Praecept. napjába 6. 7. vagy 8. orákig tanítsan? F. Nem, mert az által okoztatik, hogy a gyermekek minden pihenés és nyagodalom nélkül nem tsak röftök és unalmasok, hanem ugyan egétségtelenek és betegek is legyenek. Annakok. jobb közép uton jární, mert
gya-

gyakran ezre veszfűtik benne ha szoroffan tartatnak, hogy a jót nem tsak kedvetlen és nem kész elmével, de nagy röftséggel és unalmassággal is tselek fzik. Ellenbe, ha kedvek fzerint hagyod jádzodozni és henyeleni, meg látod, hogy majd minden intéfek el tünnek szemeik elöl, és a latorságnál s. tsintalanságnál egyebet nem üznek, minden gonofz indulatok támadnak benne, és érzékenységeikkel el széllednek; Ugy hogy majd mind elöl kellen el kezdened, ha ismét valami jóra akarod őket vinni.

Mit kell tehát tselekedni, hogy az elme egy kevesé meg nyugodjék, de el ne szélledjen? F. Olly dolgot gondolj ki, melly által a gyermekek ugyan meg nyugodjanak, de az időt hijába ne töltsék, és a nélkül is lézzegő érzékenységeik el ne szélledjenek. E' végre a pagányok az ő fiaikat idején korán *Mathesisre* vezették, mellyet még ma is értelmes *Mathematicusok* nem helytelen dolognak itélnek lenni,
sőt

söt méltán. is javalnak (Oh vajha tsak à *Præceptorok* magok tudnák s. hafznát értenék!) Jollehet ugyan, à *Mathefis*-nek nehezei, melly à *demonstratiok*ba és számlálásokba áll, éretjebb esztendőkre hallaszandók, mind à által eleget találhatni benne, à mellyekre vig Kedvel, meg elégedéssel és fej törés nélkül vitethetnek, à nélkül is járjuk, hogy mindenkor valamit építtenek ök, és mivelnek, mellyet az okos tanító könnyen valami hafznofra fordíthat.

Mire vezettethetnek még tovább à gyermekek? F. Föl sördült: Korokba az *Astronomiára*-is nem kíváltkeppen valo gyönyörködtetés nélkül jokrattathatnak, hogy az Istennek böltsétségén, hatalmán, és véghetetlen voltán almélkodni tanuljanak, ugy mint à mellyet az Egi *corpusok*nak nagysága, foksága és szép rendi ditsőségeffen esméretünkre ad. Ezen kívül *mappas Geograph.* avagy ország tábláit nyugovó orájokba nagy gyönyörűsegekre adhat elő, és ked-

kedvesekis lesznek nékiek, ha előre egy kevés *manuductio*jok volt, hogy ö magok között egy mást kérdezhesék: Miképpen osztassék fel è világ? *Ismét*: Mitfoda országokra, Tartományokra és vármegyékre? Mellyik azokba à leg főbb város? hol s melly felé légyen? s-à t. Jó volna tovább ki fétaltatni öket kertbe, mezzöre vagy erdőre, ha tsak à *Præceptor* maga jelen léte által azt ugy igazgatná, hogy à kegyesség az által meg ne akadályoztassék, hanem inkább elő mozdítottassék. Ez alkalmatossággal lehetne à fok féle füveknek, virágoknak és fáknek nevekre (ha hafznokat erejeket és egyéb tulajdonságokat nem tudná-is maga à *Præceptor*) meg taníttani öket-

De ha à gyermekek még igen kisdedek, ugy hogy még semmi derekas dolgot eleikbe nem adhatni, mit kell vélek tselekedni? F. Elég leszen az ö elméjeknek váltózására olyan dolgokkal élni, à mellyek által tsöndefszégbe maradnak. peld. ok. ha pen-

nát,

nát, papyrossát és ténát adsz elő hogy írni és valamit formálmi tanuljanak, az által a bötüket is fogják ésmérni és nevezni, avagy ha az A, b, c-et papyrossa irván el metelve egyenként eleikbe adod, hogy azzal jádzadozzanak, a mellett kérdezed ezt s - amazt hogyan híják, és hogy ö magok is nevezzék azokat, ha penig fokképpen öszvö rakatod, tehát syllabicálni és olvasgatni tanulnak. A mint példánk vagy on hogy illy formán igen kistiny gyermekek, akik alig tudták ki mondani a bötüket, még is nyoltz nap alatt az A, b, c. Kézfén meg tanulták. Továbbá nyugodalomba tartatik az ö elméjük, ha leg meg foghatosb képpen gyakran barátságos és bizodalmas beszédet tartasz ö vélek az Istenről és Isteni dolgokrul, az örök életrül és annak ditsőségérül s - a't. Mint az első Anyasz. egy házba a' kereszttyén Anyák úgy nevelték föl magzatjokat kebeleikbe az Evangyeliomnak tisztá tejével együt, hogy ösztán meg a' gyö-

a gyöngé gyermekek- is a Kriitus nevéert örömmel halálra adták magokat.

Mit kell penig a muskárul tartani? A' melly szülek arra tanitatják fiokat, jól reá vigyázzanak mi végre és mi módon tanulják, mert kiváltképpen ez által az Oskolákban és Academ. sok fele alkalmatofság adatik minden fesletségre, mivel inkább világi gyönyörüségre, mint sem Istennek ditsőségére szokott fordittatni. Azért korán meg lásfák a szülek és tanítók, hogy az által tört ne vessenek a gyermekeknek, a mellyben idején korán essenek és keveredjenek: A' mint fájdalomra méltó dolog! a mindennapi példa bizonitja, hogy leg többektül meg szokott a lenni.

*Nem engedhetnie meg a Gyerem. hogy a Komédiáknak és egyéb játékoknak * nézése által*

* Minéműek Német országba sok feliek tartatnak theatrumokon, és a köz piartzon; nálunk ugyan Istennek hálá ezek szűkebbek, de más

tal elméjek legeltesék és kedvek tellék? F. Azt éppen nem tanátslom, mivel az általà szülek és tanítók egyfzerre többet fognak rontani, mint sokideig- is helyre állithatnak, mert à midön minden hafzontalan képeket és phántáfiakat fejkébül ki kellett volna venni, inkább bé verik azokat. Es ha az után nem egykönnyen látnak- is hasonló Komedia játékot, még- is egy más között el fogják azt követni, és ugy fok hafzontalan dolgokat választanak idejeknek vesztésére.

Hát ha à Præceptor nem mindenkor lehet à Gyer-

más játékoktól méltó hogy örizteffenek. Nem érti az Auctör, hogy követsékekkel ártatlanul egy más között nem jádzaadozhatnának, à mint ök sokképpen tudják azokat rakogatni, hanni, vetni, s- mint juhokat legelni s- à t. De è tsak à kisdedekhez illik à kikerül mostà szó vagyon; Rut dolog pedig az hogy még koros gyermekek is azokkal vesztik idejeket, à kik már hasznosbat rehetnének.

à Gyermekek mellett, nem felö e hogy az omiba hijába való dolgokkal széllel vonattatnak és meg vesztegettetnek? F. Igen- is Azért szükséges, hogy à Præceptor ez eránt à szülekkel (vagy akarkiknek legyen à gyermekekre valami vigyázások) illendő köz beszédet és tanátskozást tartson, hogy az ö jelen nem léteben gondatlanságok által az elkezdett jó ismét le ne rontafsék; avagy à Præceptornak jó igyekezete ugy ne érteffék à minttalam láttatnék, és balra ne magyaráztaffék, mint ha ö igen keménnyen bánék à gyermekekkel, és az ö elméjeket egyfzerre le akarná venni, mivel hogy nem akarja öket játzadoztatni és szintalan kodtatni, à mint mások szoktak, holott ebbül néha nagy szivek fájdalommal szärmozik à szüleknek.

V. Az Evangyeliomi módru.
Melly fzerint à Gyermekek à Kristusba való igazságra vezetteffenek.

Eddig arrul szöloottunk misoda virtusok folytassanak à Gyermekek, még akarnám tudni

*mi módon lehetne azokat leg jobban belejékel-
tani?* F. Annak nem valami törvényi
hanem Evangyeliomi mód szerint kell
meg lenni, az az, minden jót melly à
keresztvérségre és igaz kegyefségre tar-
tozik szeretettel és gyönyörködtetéssel
kel belejék folytatni, mert másként arra
vihetnénk ugyan, hogy félelembül és à
kegyefségnek szín mutatásából azt bé
vennék; de annak erejét à törvénynek
kényszerítésébül soha szívekbe nem fog-
nák.

*Nem félőe, hogy ezt némellyek nem jól fog-
ják érteni?* F. Azok tudják meg, hogy
mikor mondatik, hogy à jóra kedvel-
séggel kellen mást vezetni, nem úgy
értetik, mint ha à keresztvérség tsak
játéknak és nevetségnek tartatnék, és
azért tsak imigy amigy tractálatnak;
mért jólegyütt áthatnak ezek: Valmit
serió (valósággal) és mindázáltal ked-
velséggel s könnyüséggel proponálni.
A mint ezek sem ellenkeznek: Valamit
valóba és mind az által szeretettel vin-
ni végbe.

Mi

Mi kívánatik ide? F. Elsőben is az,
hogy hofszu könyvet ne adj eleikbe,
hanem mennél rövidebbet lehet, mert
nem olly könnyen esik el kedvek, ha
majd el végezük, és ujjat nyernék. Más
odszor hogy a' keresztvérsényi tudományt
Magyar nyelven * adjad eleikbe,

D 2

és

* Nem nagy szív fájdalam nélkül irom
ezeket, emlékezvén à mi Magyar Oskoláinkba
Lévő praxisról, à holott minden tsak Deák
nyelven fordul elő. Innét à nyavallás gyer-
mekek, mennyi nyak tsapásokat és vesző-é-
ket szenvednek azért ha elő nem mehetnek à
Deák nyelvnek tanulásába? holott semire nem
értik mire való az és mit térsen. Minék
okáért sokan el vadulnak és elhagyják az Os-
kolát, hogy semmi hasznát nem veszik tanu-
lásoknak, mert tsak à Deák nyelvel kinoszták
öket, s azt sem tanulhatták meg, mert hofszu
kerengő mon jártak. Favallom azért
minden jámbort tudós és szemes Tanítóknak
tanításokból, sőt egész Nemzeteknek példá-
jok-

és Magyar könyvből olvastafs vélek, úgy nem nyernekk olly hamar tsömört a' kerefsztyénségből, se nem annyira vigyáznak a' tudományra, mint az igekre, hogy azokat, bátor értelem nélkül, meg tarthassák és élő mondhassák. Továbbá

jokbul, hogy se olly korán ne fogják a' gyermeket Deák nyelvre, minek előtte tud. il. a' kerefsztyén vallásnak fundamentomában és az Anyai nyelvben is alkalmasosan nem proficiáltak: Se nem tjak a' Katechismus vagy más Compendium, hanem még a' Grammatica Syntaxis Historia, Geographia &c. magyar nyelven magyar ártassanak nekik, Epistolákat és más magyar elaboratiokat, csináljanak, hogy mindenek fölött az Anyai nyelvet tanulják meg tisztán. Ennek elmulatása volt ez ideig oka, hogy alig találtatott aki közülünk szép tisztán és fundamentomossan tudott volna szólni és írni, míg valami Te-kémeteres személyek között, és jó Magyar Könyveknek figyelmetes olvasása által, azt vala-mennyire helesben nem excolálta,

vábbá meg se terheljed őket. A' Praeceptornak ebben úgy kell viselni magát mint a' jó magvetőnek, a' ki egy magot a' másokra nem hinti, hogy a' felsővel az alsót meg ne fojtja, hanem inkább hogy a' mellyet egyszer hintett azt föl hagyja nevelkedni és gyümölsét teremni. Sokan azt gondolják, hogy az ő gyerm. és alatta valójok jól meg partkoltattak a' kerefsztyénségbe, ha sokat olvastak, tanultak, és könyv nélkül élő mondhatnak, holott néha az első meg tanult sz. irás béli mondásból sem mutattak leg kissebb gyümölsöt-is.

Mi tartozik még az Evangyeliomi módhoz? F. Az hogy a' Praecep. ne légyen morgolódó, haragos, kedvetlen és türehetetlen, hanem inkább minden vidámságot és szerezetet mutató a' tanításban és egyéb oktatásba. Mert leg füzükségesb az hogy magok a' gyermekek fziivet és bátorfágot vegyenek, és hogy a' Praeceptor szerezettessék tülök.

Nem félőe, ha a' Praeceptor olly barátságos-

san él a gyermekekkel, hogy végre semmit nem fognak tüle tartani? F. Attul éppen nem félo, ha tsak a' tanító értelmes és jó kerefsztyén, mert az ollyatén majd efszeveheti, hogy abbul valami illetlen familiáritásilag vagy helytelen barátkozás ne légyen s-azért keménységgel vagy gravitással elegyitti azt meg.

Hijába való azért az olly szüléknek és Præcept. munkájak, a' kik erővel akarják kifatsfarni a' jot a' Gyermekekbül? F. Igen-is. Mert mit kell inkább ki kövátsolnunk a' gyermekekbül, mint hogy a' hitet és szeretetett, és ugy a' Jესus Krístusba való igafságot: Arra pedig az Evangeliumnak edéffége, és nem a' törvénynek éleséttetése által kell vezetettnek.

Hát ugyan éppen nem kelle vefzszövel élni ekenek, se keménnyen nem kelle tartani őket? F. Némellyek ugyan olly vélekedésbe vagynak, hogy tsak szép szovál kelleffek a' gyerm. igaz utra vinni, és nem akarják meg engedni hogy vefzszöhöz szabad légyen

légyen nyulni, ha a' fzo nem hafznál. De az experientia ebbe leg jobb mester, hogy tellyefséggel meg nem vonhatni a' gyermek neveléstül a' vefzszöt, kivált képpen ha a' Gyer. már elkényesítették, és a' magok akaratjokba meg rögzöttek, mig nem meg gyözettenek és tsöndesz oktatást követni akarnak.

Mint hogy ebbe könnyen vétkeztetik az ember, bátor nem a' törvénynek, hanem az Evangeliumnak utát kövessé, mire kell azért vigyázni? F. 1) Arra hogy a' gyermekekkel nem kell hertelenkedésbül bänni, mert ez tudatlansággal szokott öfzve szörköztetni; Es inkább kegyetlenségnek, mint kerefszténi nevelésnek méltó nevezni. A' szeretet azt mondja sz. Pál 1. Cor. XIII. 4. hogy nem hertelenkedik *ζηλῶ*. Ambár a' gyermekek az után valami gonofznak el távozta tására föl indittassanak-is, mind az által meg botránkozttatnak a' rendetlen affektusok által, és öñön magok-is haragofok vagy fölöttébb félelmefek lesznek, lásd Efes. VI. 4. Coloff. III. 21.

Ugy de haragudni is kell a gonosz ellen?

F. Haragudhatol ugyan de ne vétekezél Efes. IV. 26. Annak okáért ha az elől járók hertelen haragjoktul el ragattanak, elsöben magokat gyözzék meg minek előtte a' gyermekeknek büntetésekhez kezdenének. **A** mint egy kegyes szokta befzelleni, hogy mindenkor előbb könyörgését Istenhez borsátja mint sem az ö gyermekét ostorozná. **A'** bizonyos hogy az elől járók gyakran nagyobb büntetnek a' büntetés által, mint azok a' kik büntettetnek.

Mi szükség tovább? **F.** Az, hogy olly szívbeli fájdalomdubul szármozzék a' büntetés, hogy a' gyermekek-is könnyen meg esmérjek, hogy semmi gyönyörűséged nintsen az ö meg veretetésekbe, söt inkább örömeft minden veszfzöt el vetnél, és öket tsak szoval vonnád magadhoz, ha a' nagy szükség nem kívánna.

Mert bizony másként ugy el keserednek az ö előttök járójok ellen, hogy

az

az után se szóval se veszfzövel nem veszfesz femmit-is végben ö benne. Látjak pedig az ö fzelédéseket és szánakodásokat, az által sokkal inkább meggyözzetnek az ö Lelki esméretekbe mint a' verés által. De ebben a' szülék és a' Præceptorok egyet értsenek, és veszezenek magok között. Mert ha a' gyermek meg sajdítja, hogy a' szülék bánják ha a' Præceptortul meg büntetik, az után semmi félelmet, akár melly büntetés által-is ne várj benne.

Nem jó volna, ha ezt néha a' szülék magokra valólnak és a' gyermeket meg vernék? **F.** Az néha igen jo, ha kemény büntetéft érdemel, hogy magok ostorozzák meg mert ez által az ö Præceptorához való szerelme igen meg öriztetik, másként-is nem olly könnyen szokta szülejéhez való szerelmét el vesztetni mint a' Præceptorához való. Azt-is meg tartfad, hogy gradusokkal élj, nem keménységgel hanem barátsággal, nem veréssel, hanem szóval kezdjed el. Kemény

D 5

dolog

dolog volna az, ha egy dologért mindjárt meg vernéd, à mellybe az előtt nem oktattattak, sem szóval nem intettettek, hogy az nem jó légyen, azért ojják magokat tüle. Mert à gyermekeknek tudniok és Lelki esméretekbe meg gyözzettetniek kell arrul, hogy à büntetést valóba meg érdemlették. Minekokáért akkor eleikbe kell tenned vétkeket, à mikor éppen meg akarod verni, hogy panaszolkodásra okot ne találjanak, mint ha ok nélkül verettettek volna meg, hanem ha à jelen lévő *circumstanziák* à büntetésnek okát à nélkül is elég-séges képpen meg érteni adják. Továbbba vigyázz hogy felljebb ne büntessenek mint talán érdemlették, mellyet nem annyiban vétkekhez, mint gonosz és kézsz akarajtokhoz kell szabni. Külömben à Præceptor könnyen el kedvetlenétheti à szüleet, à kik à nélküis Fikokhoz való szánakodásra hajolnak, és akkor önnön magoktul meg akadályoztatnak a fölnevelésbe, Nemelleyek az

ö ir:

ö irgalmatlan verések által a' gyermekeknek egésségeken is kárt tesznek, mikor pel, ok, bottal tractálják, agyba fejbe verik őket, mellyet a' szülek meg értvén, méltán kedvetlenségeket mutatják, felvén azon, hogy végre másfok tsufjára öfzve ne veretteffenek. A' példa is meg tanitt ebbe, hogy a' gyermekek az olly büntetés által nem mindenestül életek veszedelme kívül forognak

Mint kell tekénteniek à gyermekeknek az olly büntetést, à melly szeretett szerint vitetett végbe? F, Mint valami nagyjó akaratot, mellyet el is kell vélek hitetni, mert az által meg akadályoztatnak, hogy a' gonofságba föl ne nevelkedjenek.

Mint mutatják à szülek és tanitok à gyermekhez magokat à verés után? Ismét jó kedvtieknek, hogy az ok ellen valami keserü gyüöltségbe ne essenek, és végre elméjeket éppen el vessék. Holott pedig az okos Præceptor könnyen eszre veheti, hogy ismét el ne Kényeztessék őket,

D 6

Az

*Az elméknek válaszájárul már emléke-
zet tétetett, nem kele arra itt - is vigiázni?*
F. Igen-is, Az ezzes Praeceptor vigyáz-
 zon ha a' gyermek kemény termé-
 ztűe, vagy hogy inkább szeretettel kellen
 véle banni. Mert nem tagadhatni
 hogy némelly gyöngye ugyan de jó ter-
 mézfetűiek a' keménykedés által inkább
 le veretteffenek, mint sem meg jobbet-
 taffanak. Ellenbe másoknál semmi jó
 szó és szeretet mutatása ném foganatos,
 miglen keménykedés által az ő akaratos
 természetek előbb meg nem törötik és
 gyözerik. Es így mind a' helytelen
 szeretett, mind a' helytelen keményke-
 dés a' gyermek nevelésbe kárt szerezhet.
 Ha pedig lehetséges a' veszfzöt éppen
 félre tenni, és még-is a' jó véget meg
 nyerhetni, tehát azért inkább ditséren-
 dő az Isten. A' miképpen hogy ebben
 a' dologban egy Isteni igazságnak kell
 tartani, hogy *sem à ki plántál nem valami,*
sem à kiöntöz, banem az Isten a' ki nevelkedést
ád. A' kit-is azért minden hálaadás és
 ditséret egyedül illet, Amen, Tol-

Toldalék.

Theophil. Grosgebauer

Rostoki Diaconusnak

Kegyes irásából, *

Tit.

Wächter - Stimme!

Cap. III. p. 20. sqq.

A' mi jó reménség alatt nevelkedő
 meg kerefteltetett tsötsömöink
 mindjárt à gyökeriben meg veszteget-
 tetnek: Nem gondolván meg azt, hogy
 azoknak szivek nyitva áll, és a gonofz
 Sátánnak, Sugallásit könnyen bé ve-
 szik; ez is korán ő utánnok olákkodik,
 hogy a gyöngye edényeket az ő vesze-
 delmes virággival bé ültesse. Még-is
 leg többen annyira elmulatják a kereft-
 tényi fel nevelést, hogy kézzel lábbal

D 7

tfak

* Prodiit Anno 1660. cum approb. Facult.
 Theol. Rostock, Recus Francof, & Lips, An.
 1710,

tsak a testre viselljenek gondot a lé'ek-rül éppen el felelkezvén, mint ha a gyermek merő azon test volna.

Hol találkoznak olly szülék, kik az ö gyermekeikért, noha ök Istennek ajándéki legyenek, könyörögjenek, hogy az Ur adja az ö sz. Lelkét beléjük, hogy öröködjenek és nevelkedjenek az ö állapotjokban, a keresztenyi esméretben és a kegyelemben? Hány szülék vagnak ollyaténok? a kik jollehet fiaikat Katekismnsra, olvasásra és írásra oktatják; de nem kevésbé mulatják el a gyöngé sziveket házi sz. gyakorlások által, kereszteny hitnek és vallásnak ágazatirul való kérdések, sz beszélgetések, szüntelen való intések, epéttő példák, szükséges oktatások, feddődések, és az ö szorgalmatosságoknak megjutalmazása által, az Isteni felelemre föl indítani? Hogy minden féle ezköz által elő esméret oltassék beléjük a Föls Istenrül, az utolsó ítéletrül, a pokolrul és az örök életrül? Melly kevés szü-

szülék vagnak a kik gyermekekkel Isten igéjét olvastatnak, abbul valamit vélek mindenkor meg tartatnának, és az asztalnál felmondanának? avagy a kik oktatnak gyermekeket, mikeppen imádják ö magokban titkon az Istent? Mikeppen ojják magokat éjjel és nappal minden tisztátalan gondolatoktul, beszédektül és tselekedeteiktül? Mint kérdjék és próbállják meg magokat minden estve minek előtte fekünni mennének, és mint jártak az ö szerelmes Istenek előtt? Annak okaért vagy hálaadással tartoznak, vagy magok megálázásával, Oh errül nem is gondolkodnak! Hanem è világi szülék, az ö gondatlanságok és Isten országának hátra tévése által, inkább öntözik az ö pokolbéli átkozott és meg veszett természeteknek tsömötéjit; hoñét osztán az ö fiaikbül világiak, kevélyek, kívánatosok, henyelők, Isten utalók, engedetlenek, barom természetűek és Istentelenek nevelkednek nagyra, és az után meg-

még-is a házakbul a templomokban az Ur vatforájához üzettenek. Oh Jaj minékünk hogy ugy meg vakéttattunk! *Plato* senkit oskolájában bé nem vett, ha előbb jól gyakoroltatott nem volt a *Geometriába*, mert az ő *Philosophiaját* abbul vett példakkal szokta meg magyarázni. Mitfoda reménységünk lehet hát minékünk a mi halgatóink felől, a kik készületlen és ki miveletlen sziv nélkül a kötség közé todólnak a' predikátiora, és ismét ki mennek onnét? - - - Innét nyilván vagyon mi légyen első oka, hogy a mi *Evangelica-Gyülekezettünkben* a' prädikáltatott igével olly keveset vigyenek végben, a' testi bátorság pedig naprul napra miért öregbül? tud. il. NR. a' jó nevelésnek és a' jó formában vett oskoláknak fogyatkozása - - - Az Isten igéje magvának mi belénk kell oltatni (Jac. I. 21.) Immár pedig a' palántának leg kevesbé olly mélyen kell a' földbe botsárkózni, hogy a' földnek nedveségét magához vonhasa, másként a' mi

a' mi tsak a' föld színére hintetik fo ha meg nem gyökerezik, de el kell néki száradni, nem lévén néki nedvesége. Szerelmes Atyámfiá, hol oltathatik jobban bé az ige, mint háznál a' vénektül és oskolában a' mesterektül: Itt az elmék meg taníttathatok, gyöngék, frifek és jó emlékezettel bírók. Az oktato vigyáz ki nevelkedik, s ki nem, ezre veszi ki fogja meg az Isten igéjét ki nem. Oda járulnak a' magános intések, sanyaru *disciplinák*; A' tanulóknak szabadságok vagyon meg Kérdezni ezt 's amazt mint tselekedjem? hogy kellen értenem? Ugy világossan meg mutat hadd nékik az élőkegyes, gyakorlást, melly a' Krisztus tudományából szármozik. Hozzá járul a' szüléknek jó példa adások.

Midön az Apost. Sid. V. 14. gyakoroltatott érzékenységeket kíván, azt akarja hogy értelmünk, akaratunk, emlékezetünk az álhatatos gyakorlás által olly állapotra és készsége jusson, hogy a' lé-

a' léleknek ereji az igében bé merülljenek, gyorsak és alkalmazatosok legyenek azontul meg felelni a' kérdésekre; *item* Sz. elmélkedéseket elő tenni, ditsérettel áldozni, a' gonosz kívánságokat meg öldökölni, a' Szomorukat vigasztalni, a' bünösöket inteni, a' tudatlanokat tanítani. Ezekett kell az igaz Keresztény embernek tfelekedni, mellyre ketség nélkül kézség és gyakoroltatott érzékenységek kívántatnak. Azt kérdem, hol szerezhetni è kézséget (*habitus*) inkább mint az oskolában Isten kegyelme által? a' hol a' dolog kérdések és fel. által vitetik végben a' kegyélségrül, és abban való gyakorlásrul; mint szólának a' dictumok és példák, miben állon a' választattáknak tufakodások? Mint tulajdonétfuk magunknak à kegyelemnek fékít? mi kívántassék az igaz könyörgéshez és a' t. Ebbül meg tanulják a' gyerm. és leányzók (ha a' tanító *serio proponal*ja, és a' szülektül - is othon azont hallják - és látják) hogy nem kell jádzeni

jádzeni à keresztyeni vallással. A' görjefzti fel a' sz. Lélek által az ö gyöngé és még è világba nem keveredett szivekbe, hogy è világi gyalázattal s. a' t. Semmit ne gondoljanak, de a' menyieiket keressék. Itten a' kéfédelmes elnéjtis könnyen a' többiekkel érhet; itt kiki a' maga gyakorláfa által szemet nyerhet, hogy láthassa mi fogyatkozása legyen; és a' sz. életre még mihez fogjon. Itt a' kérdések és feleletek által tudos nyelvet, jó elmét, erős emlékezetet és ki mivelt akaratot szerezhet magának, hogy tanéthasson, imádkozhassék, buzgó leheffen, a' predikátiót haszonnal halgathassa. Ellenben penig a' hol szorgalmatosfan nem oktattatnak és gyakoroltatnak a' házakban és oskolákba, kézületlen menvén a' predikátiora. Efstendörül efstendöre, vasárnaprul vasárnapra mig nem meg öfzülnék; de az ige el fuj az ö fülök mellett, és a' viz gyanánt el foly, gyönyörködtet ugyan, de nem épétt, a' fülbe száll, de a' szívbe nem oltatik 's a' t. *A' fel*

*A' felnevelésről és kívált. az Oskolákrul,
Más idegen auctorbul à következőndöket
hozza bé p. 29. sgg.*

A' szüléknek, ugy mond, arra kell szorgalmatosfan vigyázniok, hogy gyorsasággal és jó móddal idején korán tanítsák gyermekeket à Kegyefiségre, hollet ezek gondold jól meg: **I.** Hogy à gyermekek előtt jó példával járj, kíváltk. penig azon légy, hogy ök tsak egyedül jámbor keresztény emberek körül forgolóddjanak, tehát gonosz tseléd ne tartassék à háznál, vagy közibe ne botsáttassanak. Mert à gyermekek hasonlatosok à majmokhoz, mivel hogy azt örömöft követik à mit látnak, az ö szivetskéjek még gyöngék, à munkának tsupa tekenteübül is *impressiót* és annak bé nyomott képit fogadják: Azért midön az Apostolnak gyermekekkel à Kristusban volna köze, tehát à maga példájátadja eléikbe **I. Cor. XI. I.** Ide tartozik (1) Elsöben és mindenek fölött, hogy à szülék magok, jó példával

valjarjanak à gyermekek előtt; Nints itt hathatosb mint à szüléknek jó példa adáfok, mert à gyermekek jó vélekedésbe szoktak lenni az ö szüleik felöl, öket jo virtusuaknak, böltseknek és értelmefeknek tartják; **A'** mit azért látnak szüleiktül, azt jól tett dolognak állét ják lenni, és ha jó módot adnak eleiekkbe azontul követik is azt. Ellenbe nints ártalmasb è világon, mint ha à szülék botráncokztató étettel járnak gyermekeik előtt, kevélyen, pompásfan, mertéketlenségben, tragar vagy más büdös beszédekkel s à t. (2) Arra kell vigyázni, hogy jámbor keresztény tseléd légyen à háznál, mert à között forgolodnak à gyermekek. Ha à szolgák és szolgálók tisztalanok, hazugok, feslett erköltsüek, majd meg tanulják azt tülök. Egy Istentelen szolgálátán gyanánt vagyon à gyermekek között; ellenbe à Kegyes szolgáló mint az Angyal ö közöttök, és aranyat ér, oh hogy nem gondolkodnak errül fok szülék! hogy nem tekintik

kéntik meg kit fogadnak házokba! Tolvaj folgat nem szoktunk elszénvedni házunknál; oh hát azt kelle elszénvednünk à ki mi tülünk és fiainkrul az Isteni félelmet el lopja (3) Ha à gyerm. iskolában Küldetnek, tehát Istentelen Mesternek keze alá ne botsásd, külömben à te magzatodnak idvöségét adod el. Arra is kell vigyázni, hogy iskolába jo tanuló tárfai legyenek; Egy rühes juh gyakran meg rühesetti az egész nyáját, ha nem ojják azt tüle. II. Az Isteni dolgokban, és az idvöségnek fundamentomiban à következő módon jól oktattassanak. (1) Hogy elsöben tsak à leg könnyebb és leg szükségesb dolgokrul lassanként tanéttassanak; mint szinte à gyerm. elsöben tejet, és az után adnak erős ételt, olly gyengén, mint egy tsöpögtesék ö beléjek az Istennek esmérere, p.ok. à teremtetül, az esetrül, à meg váltásrul, és az ujjonnan születetrül. (2) Hogy ezt barátságosan tselekedjed mint egy játéksba

tékba kérdések által, hogy à tanulók mind a' mestert mind a' letzkét megfzerefsék. Igen fel indéttó áhétatósággal tselekedd pedig ezt, hogy a' gyerm. ne vélljek azt játéknak lenni, hanem hogy minden reverentiával legyenek az Isteni dolgokhoz. (3) Hogy ezt álhátatósan *continuáld*, a' gyermekek nyalakodó és kívánatos palatzkok, a' melyekben azért szüntelen tsöpögtesf valamit az Isten igéjének olajjából. III. Kiki az ö házánál mindennemü hegyesgyakorlásokat (minémü az Isten igéjének olvasása, az ö sz. Nevének segétségül hívása, Katechismusi *examen*, a' predikációbul való kérdeződés's. a' t.) kezdjen, és azt minden nap a' gyermekeknek jelen létekben el végezze, abbul nagy áhétatósággal kérdeztessenek, és arra is vitessenek, hogy ö magok mind ezen tiszteletnek részeit végbe vinni próbálljak. Ide tartozik hogy a' templomokba szoktassák, ottan szemek rajtok légyen, intsek a' figyelmetes halgatáfra,

gatásra, buzgoságra és imádságra, hogy ezt könyv nélkül szivekből botsásfák, úgy mint ha szülejekkel nyájaffan beszélnének, nagy bizodalommal járullanak Isten eleiben. Ha vétkeznek meg büntetteffenek, de okossan, nem hertelenkedésből, hanem előre érdemeket eleikbe tegyék, az Isten igéjéből inreffenek, a' veszföt sem kell meg vonni tülök. Peld. XXIX. 26. De igen kemény se kívánný lenni, inkább szép szoval késértted jora hozni, meg ne keserítsed Eph. VI. 4. szerettetni kell vélek a' virtust s magadat. Illyen nevelésnek minden állapotokba ki tettöz hafznát le nem írhatni.

Az *Oskolákrul* írja a' Theologus, hogy onnét jönnek hafznos, derék és ártalmas személyek, kik vagy elő mozdétják a' jót, vagy föl forgatják azt. Az ördög ravasz mester, ő sem él goromba és alkalmatlan eszköökkel; hanem ő is a' mi oskoláinkba készétt arra tudósokat, de gonosz szívűeket. Ugy vigyázzunk azért

azért a' mi veteményes Kerteinkre, hogy ottan a' Nemes tudománnyal együtt, a' Kegyes és sz. élet a' gyöngé földbe bé oltásfák. Nints ártalmasb a' förgentz, eleven és szemes elménél, ha az kegyefség nélkül léfzen. Ellenbe nints alkalmasb az olly fris és tudos elménél, ha az sz. étlettel van öfzve kötve. Meg gondollják azért a' tanittók mi bizatott kezék alá, mert olly dolgot forgatnak, melly az egész országnak vagy világnak javát, vagy romlását fogja előbb mozdétteni. Ohajtanánk azért, hogy a' mi tanittoink keresztények lévén bár inkább à Kriftus keresztibe ditfekednének, és a' Kegyességet feljebb bötsülni s-elő mozdétteni igyekeznének, mint sem è világi tudományt-hogy a' Kriftus jól meg tanulhatnánk, a' kibén igazság vagyon, és föl öltözénék amaz új-embert, melly Isté szerint teremtetett szentségű, és igazságban s. a' t. Eph. IV. 21-24. E' veg. az örökké valókat inkább mint sè az ideig valókat;

E

a' men-

a' mennyéieket, mint sem a' földieket
 tiznék: Az Istent tisztelnék és fölyebb
 bötsülnék minden teremtet állat-
 nál, tudománynál, és valami è világon
 nagyra tartatik Rom. I. 21. Minthogy
 pedig az Istennek ésméretibül foly az
 igaz Isteni félelem e' végre szükséges,
 hogy mindenek fölött a' buzgó kö-
 nyörgésekre szoktattassanak: A' sz. irást
 ugy olvassák haszonnal, ha az el olva-
 sított Historiából kérdettetik *per circum-*
stantias: Az Evangéliumbul a' többiek-
 nek jelen léteken egyik *recense* álljon
 egy *usult* a' másik mást: A' Prédikáció
 közben írják azt az ifjak, mert többet
 tarthatnak meg, a' gondolatjok is job-
 ban figyelmetességbe tartatik: A' ház-
 nál szüleiknek el mondják: A Keresz-
 tényi Vallás nem tsak mélységes Isteni
 dolgoknak tudásában áll, hanem a' sziv-
 nek el változásában; az Isten képenek
 felújulásában és fölyül hallad minden
 emberi Mesterséget. Az ifjak tellyef-
 sek tudatlansággal, gonosz kívánságok-
 kal,

kal, mint valami meg rothadt test tel-
 lyes ártalmas nedvességekkel és férgek-
 kel; ha azért ketzer háromszor a' pré-
 dikációra mennek, kérlek mi hasznot
 vehetnek abbul? a' mit ma tanultak
 hólnap el felejtik. Egyik vasárnap az
 iteletrül, misikon a' Tisztaságrul, har-
 madikon a' bünrül 's a' t. hogyan kössek
 ezt egybe? hogyan tudják a' törvényt
 az Evangéliomtul meg különböztetni,
 ha bár százszor tudják is a' Katechis-
 must. Az Urnak uta el kézféttesék
 előre *jo nevelés által*, az utánjön az Ur az
 ő Templomába Mal. III. I. Legelteffé-
 tek elsőbe jól a' bárányokat, az után a'
 juhokat, hajtsátok meg a' gyöngé ágats-
 kákat, mert a' vastagot nem hajthadd a'
 hová akarod. Mi tizen nyolcz Eszt.
 Parlagon hagyjuk tövéseknek a' mi
 szántó földünket, és az után akarunk
 neha, neha, egynehány szem magot
 fellyül hinteni, melly ha a' gazzal együtt
 föl nevelkedik, kérlek mitfoda aratás
 következik arra? A' huszt a' fazékhoz
 E 2 éget.

égettetjük, hogy még az Istennek tüze se tisztithassa le (Ezech. XXIV. II. 12.) Oh hát egy lágy meleg prédikáció tisztithatja e³ ki? Pelágiánusok vagyunk, hogy az embernek meg térését olly könnyűnek lenni itéljük, mint ha az ember magát arra disponálhatná, avagy az Istent kísértjük, arra hagyván, hogy ő hatalmassan meg térítheti az embert, holott ő a jó nevelés által igérte ki ofztani az ő Lelkét Prov. IV. 1-4. Deut. VI. 6, 7.

Hieron. Drexel.

de

Aeternit.

CONSID. I.

Fle nonnunquam, cum in semet descendit quispiam & instituenda Confessione conscientiam rimatur, ut copiosos serpentum nidos & tota viperarum agmina reperiaturque secum ipse; Et quaeso unde tantum veneni in meo pectore, unde tot pingves colubri, tot mortalia peccata? Unde tantus lacertulorum exercitus? unde tot foeda & libidinosa

cogi-

cogitationes? Horreo ipse tam numerosam pestem. Ne mireris Causam facile pandemus. Generandis serpentibus valde aptus est locus NB. & humidus & NB. neglectus. En duplex causa! & humor loci & neglig. eorum, NB. qui Curare debebant. Idem prorsus est in animo humano, si pleraque omnis cura impendatur corpori, delicate id tractetur, laute nutriatur, epulis saginetur, voluptatibus mulceatur; animum incolam illius in humido habitare fatendum est, si jam accedat NB. incuria & neglectus Divinorum, vix ulla salutis habeatur ratio, modo salvum sit corpus, quicquid fiat animo - - quid mirum plurimos hic nasci serpentes, plurimas hic reperiri lethales noxas. Az az Gyakorta meg történik, hogy vallást akarván teñi vizsgálja valaki a maga lelki ésméretit, és fok kigyó fézfkeket és mérges viperáknak egész seregeit tapaszttallja magába, honnet tsudálkozván mondja; Honnet vagyon én bennem ennyi mérég? honnet annyi kövér zomok kigyók, annyi halálos bünök? Honnet annyi gyi-

E 3

kok.

koknak feregei? honnét annyi undok és fajtalan gondolatok? Magam ifzonyodom è dögleletes mételetyül. Ne tsudálkozzál; könnyen okát adjuk. A, kigyoknak szaporodásokra igen alkalmas à nedves és el hagyatott hely. Láthatfsza è két okokat, mind à helynek nedvesléget, mind azoknak *negligentiájok*at, à kiknek gödött kellett volna viselni. Szinte az vagyon az embernek lelkébe, hamindè gond tsak à testre fordittatik, ö kényeffen *simitgattatik*, bövön tápláltatik, minden féle gyönyörűségekbe kedve telik; Meg kell vallanunk hogy az abba lakó léleknek nedves helyen kell lakni. Hamár ehez járul à *gondatlanság az Isteni dolgoknak el mulatása*, ha à lélekre alig vagyon agság; tsak à test légyen egészséges, akármint légyen a' léleknek állapota -- mi tsuda ha fok kigyok nemzeteffenek abba, számtalan halálos vétkek találtassanak.

M. Se-

M. Sebast. Mitternacht.

Rect. Geran. in Padia.

C. II. EDIT. LIPS. 1666.

Mildön ama hires *Philosophus Deogenes* kérdezett volna *τις ἀρχὴ πολιτείας ἀπάσης* Ugyan mi volna fundamenta à Politiai igazgatásnak és az egész ország javának? azt felelte (à mint *Stobou*s-nál olvastatik *Serm. XLI.*) *νέων τοσούτων* az, az à Germekeknek avagy iffjaknak jó neveltetések. Hasonló vélekedésbe volt ama világon hires *Aristot.* L. VIII. *Polit.* C. I. De ennek igasságáról nem fog kételkedni à kinek tsak okofsága lészen - se azt ne gondolja valaki, à mint én jól neveltetem az én szüleim-tül, én is ugy tselelfzem és elég lészen, erre senki ne *provocálljon*, vagy magát regulájul ne tégye - A szülék ne vellik, mint ha szabad akaratjokban állana à fölnevelés, de tudják azt, hogy az Isten-tül keményen meg parantsoltatot Efes, VI. 4. hogy à légyen, intésbe,

E 4

fenyi-

fenyitékben, oktatásba az Isteni félelemre. Sz. Pállal egyez bölt's Sirak. VII. 25. *Maximus Tyrius Loc. Comm. serm. 139.* és *Antonius serm. 200.* a ma' hires Atyának Krisoftom. Im észavait hozák bé: *οἱ τις τῶν παιδῶν κοσμιότητος τε καὶ σοφροσύνης ἀμελῆντες πατέρες παιδοκτόνοι τουχάνοσι, ἢ χαλεποτέροι ἢ ἐκίνοι &c.* Ha a szülék nem vonják és szoktatják a gyermekeket tisztességre és mértékletességre, tehát gyilkosi azoknak, sőt még gonoszabbak mint gyilkosi. Az ilyen szülék ellen kiált D. Luth. Tom. IV. Jen. Germ. f. 463. Vagynak ugymond, más szülék, kik azt gondolják, hogy elég az ha tsak ök házaságban élnek, vagy ha fokra megy tehát; ha jofzágot és tisztességet keresnek hogy. Fiaiknak nagy örökséget hagyhassanak, semmit nem gondolnak a gyermek neveléssel. Es a' mint most némellyek mondják, ha az én fiam tsak annyit tanult, hogy azzal pénzt nyerhessen, már elég tudos. Nemis akar most senki másként nevelni

ni gyermekeket, hanem ravaszagra és mesterfögre, hogy az által el élhessenek. Semmikép nem gondolkodnak arrul, hanem hogy az ö szabad akaratjokban állon akár mint neveljék öket a' kinek mint tetszik, mint ha Isten semvolna, a' ki nekik másként parantsolta volna, azt, hanem ö magok az ö gyermekeknek Istenek és Uroks' a' t. Erre terhes okokat hoz bé, melly ártalmas emberek legyenek az olyan szülék, melly nagy kárt szereznek az Eklefiában es Politia-ban-is; Es végre így rekefzti be: „Ki vétkezés ez ilyen utalatofságban, hanem ugyan magok az olyan Kegyetlen ártalmas és mérges szülék, a' kiknek vagyon ugyan gyermekek, a' kiket Isteni szolgálatra nevelhetnének föl, de a' hának szolgálatjára nevelik. Jaj! fölöttébb való jaj! és ismét jaj! mind az illyeteneknek! Mert az illyeten szülék gonoszabbak a' vadaknál, mert ezek a' természetnek indittásából tanítják fiaikat, mindenik, az ö tulajdonsági szerint: A
E s golya

golya az ő fiait vízbe a' levegő égbe mi-
helen szárnyai nevelkednek, és röpködni
tanítja őket. Mire teremtettek a' mi
gyermekünk, hanem hogy az ég felé
fölgazítsuk őket, hogy a' világi szar-
dokságba oda föl gyűjtsenek kentset. Az
Ifzonyu Elefánt fölöl írja *Strabo* L.
XV. *Iust. Lips. Cent. 1. Epist. 50.* és *Petr.*
Crinitius de honesta discipl. C. 13. hogy
jelelten neveli fel az ő fiait, és ugyan ki-
váltk. Való disciplinát tart arra. A'
Delfin vagy tengeri díznó fölöl írja
Alianus L. I. c. 18. hogy nagy munkával
és fáradsággal szoktatja fiait a' halász
előtt való izaladásra. A' kik azért ke-
vesét törődnek a' gyermek nevelésén,
hanem az ő ágyas háznak oltoványját
mint valami vad ágokat götsörtöfien,
horgassan borgassan oda hagyják nevel-
kedni, az oktalan állatoknál is alább va-
lok, hogy ne mondjam a' jó kertésznel.
Valóba foházkodásra méltó dolog,
hogy sok rendbéli szülék majd végetlen
munkát és gondot, sok tiszteléseket

és

és életeket is a' mulandokra fordítják,
pel. ok. gazdagságra, épületre s. a' t. de
a' *Nemes gyermek nevelist* el mulatják: A'
házi rendtartásba mindennek pompás-
san kell lenni, jó tanított paripának,
kutyának, agaraknak, karvolynak, so-
lyomnak és eféle egyéb madarkáknak
meg kell lenni, *nem* jó palérozott
fegyvernek minden szegelyetbe kell tűn-
döklenni, tsak a' Fiutt kell abba hagyni,
annak drága elméjének kell tsimozatlan
maradni és a' bünöknek rosdájátul meg
emésztenni. *Diogenes* sok szokkai fed-
dette *inertiam* & *inscitiam* *Megarensum*
(talán nem kevesbé mi a' Magyarokét)
pecora sollicité curantium, juventutem mini-
me, és azt mondotta a' mint *Ælianus* bi-
zonitja L. XII. hogy örömöstjebb lenne
Megariaknak Ketskéjek nint fiok; mái
nap mondaná inkább lennék ökrök
vagy fürtelelek a' Magyaroknak, mert
azokra szorgalmatosb gondot viselnek
mint gyermekekre. Ezek és ezekhez
hasonlók föl sörkenthetik a' szüléket,

L 6

hogy

hogy ez után ne botsátsák olly szabad kedvekre gyermekeket, hanem a' jó nevelés felől szorgalmatosbak legyenek. A' kiknek pedig még ezek nem elégek, gondolják meg az Istennek rettenetes haragját és büntetését, melly azon szü-
lék ellen volts - vagyon-is, a' kik az Apostolintése szerint nevelik gyermekeiket. Az nevetlen gyermekek miatt szenvednek végtére a' szü-
lék nagy szív fájdalmakat, az egész familia örök gyalázatot és szemre hányást, nagy sohajtva jaj kiáltást, úgy hogy meg az orát is meg átkozzák, a' melyben az ollyan Fiu é világra születtetett, holott sem az ora sem a' nap nem oka annak a' gonofznak hanem magok a' szü-
lék, a' kik jobban nem nevelték gyermekeket, és a' miatt kell osztán szív fájdalommal és öfz hajjal koporsóban szállani nékiek. Azert méltán jól szivekre vehetik a' kegyes szü-
lék a' mit Bölts Salomon mond Péld. XXIII. 13. és ott Luth. in Glossa: ,Hate meg ostorozod tehát, nemiut arra, hogy a' hohér ostorozza
ötet.

ötet. Annak meg kell lenni, ha az Atya, nem tselekfi, hát a Mester Janko; valamelyiket fenki el nem kerülheti; mert, ez az Istennek itélete, Luth. Kiváltk. hányák meg iól Sir. XXX. 7-14. A' ki penig sem a' sz. Lelket nem akarja halgatni, sem a' rettenetes példakkal nem gondol, meg lássa mint ad iövendöben számat ama kemény bironak.

A' Testre való gondrul.

Nem kell gyöngé és drága ételekre szoktatni, mert az talám nem mindenkor és mindenütt lehet meg tülök, főképpen ha el szakadnak Atyok házoktul, a' szokást penig az után-is meg kívánnyá a' természet, és ha meg nem adják néki a' szokott táplálást, tehát el szokott szakaszkodni, néha az betegség és halál-is követi lásd Lockiust a' Nemes Iffjakkal fel nevelésekrül §. 13-15. *Qui corpus saginat animum emaciat* azt mondja *Noblius Gnost.* p. 8. *can. v. 1.* A' ruházatot a' mi illeti nem kell drága, tzipra, tarka és lágy ruhákba járatni őket, mert

E 7

a' vé-

a' végre az elmét is bujaságra, kevélységre és pompára hajtja, úgy hogy az egész patrimonium se légyen elég a' magok tzifrálafokra. Jól meg gondolta ezt ama *Lacedemon*béli Fejedelem *Lysander*, mikor az ő Fiainak drága és tisztességes ruhák ajándékoztattak *Dionysius*tul *Sicilianak Tyrannus*átul, nem engedte meg hogy magokra vegyék, félvén attul, hogy az által kevélységre bujaságra és lágyaságra ne szoknának a' mint ezt *Plutarchus* emlétti *in Lysandro*. Bizony ez a' Fogány fok keresztyenyeket meg szégyenített amaz utolsó napon. Azt is intésre méltónak itélem lenni, hogy vitéz ruhába ne járasd fiadat, ha katonát nem akarsz belőlök tsinálni, mert elméjét - is utánna szokta vonni. A' testnek gondvifeléséhez tartozik az is, hogy néha szabadság engedteffék nekik, mert *Quod caret alterna requie durabile non est*.
Az elmére való gondvifelésről.

Mikor kell el kezdeni a' gyermekekkel a' tanulást? Fel, Mindjárt mihelen szólni kez-

kezdenek, nem hatodik vagy hetedik ezt. mulva. A' kik ezt javallották a' régi jámborok, közül, értették az iskolában küldést, nem az othon való oktatást. Sem kakas, sem az ördög ki nem vakarhatja a' sz. Léleknek *Timotheus* öreg Añya felől tett ditséretét, hogy ő tlötsömö korátul fogva tanétotta *Imotheust* a' sz. íráfokba. *Plutarch*, *Περὶ παιδείων*. Azt akarja hogy τὰ τέχνη ἐξ ὀνόρων ἀπαιτῶν à *teneris unguiculis* a' mint *Cicero* magyarázza *Epist. l. Famil. L. VI*. Es a' mint *Plautus* szól *in Pseudolo*: *ab incunabulis*, az, az a' böltsötül kezdjek el. Mert nem helytelen mondja *Erasmus de liber. instit. Ut natus est homo, statim moribus discendis aptus est*. Maga az experientia tanitt, hogy mihely n tsak ülmi tud a' gyermek, már valamit lát s hall mindent el követni igyekezik, egy intére maid öszvö tsukolja kezeit, más embernek kezeit meg tsukolja s-a' t.

Mitül örizzék magokat a' szülek? F.
Meg tanitt arra önnön maga az igafságnak

nak szája Mátt. XVII. 6. Ha tsak egy tsöp kereftény vér vagyon a' szülekbe vagy Præceptorokba, előttök hordozák ez igéket. Es mivel erre femmi nem hathatosbà példa adásnál, leg inkább à szüleknek kell kegyes, mértékletes eskereftényi étellel előttök forgódní, hogy tsak leg Kisfembe se vehessenek látás, vagy hallás által botránkozást. Mellyre még à Pogány Romaiak is vigyáztak, mert midön egy *Manlius* névü tanáts Feleségét meg tsokolta volna az ő Leánya előtt, azért à *Censor Catotul* à tanátsi rendbül ki tsazittatott *Plut. in Præcep. Conjug. Hiero Syracusanus* azért feddi *Epicharmus Poëiat*, hogy egy disztelen igét mondott az ő Felesege előtt, à mint ugyan azon *Plutarchus* bizonyítja *Apoph. Reg. & Imperat. Invenalis* hasonloképpen jelessen ír ezokrül *Sat. 14. v. 42. Nihil dictu fœdum, visusque hæc limina tangat, Intra que puer est: Procul hinc procul inde puella, Lenonum & cantus pernoctantis parasiti.* NB. *Maxima debetur*

tur puero reverentia, &c. Az, az femmi szemtelem dolgot nem kell tselekedni abban à házban à hol à gyermek vagyon, távul légyen onnét minden léder motskos befzedü szerelmes eneket éneklő: *Nagy börsület nyujtásék mindentül küssinyeknek.* Ha valami *morestelen* göromba ember jön házadba, mindjárt ki vigyed elöle à gyermeket, hogy valami rut szót ne halljon tülö, vagy rut maga viselését ne lássa. Ha bort vagy sört arultatsz, vagy vendégséget indittatsz, oda sebotsással, fokép ha olyan embe-rek találának öszvö gyülni à kiktül valami derekas dolgot nem hallhat vagy láthat; se à tseléd vagy akár küis szitkokkal, esküvésekkel, otsmány fötsögefekkel, rut *gestw*okkal körülöttök ne forgolódjanak mert az által szoknak paraszti grobiánus erköltsökre. Kötcska és kártya játékot éppen ne engedj nékiek, mert azzal vesztik el leg jobb idejeket. Azzal jádzák el végre még à rajtok valót-iss-à t. *Adeo à teneris avescere multum est.* A'

A' mint közönségesen minden po-
gány és utálatos vétkek, kép mutatás,
gonosz és buja bé vett szokások a gyer-
mek nevelésből, mint valami meg ve-
szett bűdös tóból és mérges forrásból
származnak; úgy nem kevesbé ide tar-
tozik az-is, hogy a melly szüületet Isten
magzatokkal meg áldott, alig fordülnek
fel, hogy majd testi gyönyörködtető
vendéglégekbe bocsátják (mellyet a po-
gányok is távoztattak) sőt magok ta-
nítatják, abba gyönyörködnek, a melly
bizony nagy bolondság, és sok ezere
azáltal pokolra tánczolja lelkeket, sőt
mindnyájan valakik azt bűnnek nem
esmerik lenni és penitentiát nem tartván
el nem hagyják (*Holott jól tudom sok világ-
hoz ragyogó elmék ellenem kérdésbe fogják
venni, ha izabade a tántz? De ezek ha igaz
Evangelicusok olvassák a híres és Tudos
Wockerodt Gothai Rektornak erről írt
külömbféle munkáit: Nékiünk Magyaroknak
elég lehet a mi hajdanában a mi kegyes jámbor
és tudos elcink végezték a Váradi synodusba,*
melly.

mellynek ez eránt szóló **Canona** Citaltatik in
Agendis Reform. *avagy csak azt fontolják
jól meg a mit a régi jámborok szoktak mondani:*
Saltus est circulus, cujus centrum est
diabolus) Ezekhez járul az-is, hogy
kész akartva részegségre, torkoslágra es
bujaságra szoktattatnak, midőn lako-
dalmakba bocsátatnak, főképp a hol az
Atyafiaktul vagy más jó akaróktul eröl-
tetnek: A' nélkül-is a gyermekek sem-
mit nem tudnak a mértékletefféghhez,
hogy arra vigyáznának, sőt az ő tulai-
don *temperamentumok*, minden mérték-
letlenségre vízen, bár másoktul ne eröl-
tessenek is. Meg látsák azért azok
mint fognak meg állani a jövődö ke-
mény ítéletbe, a kik a gyöngö palántá-
kat mind addig bővön öntözik, mig
gyökerekből-is ki párolijanak, és a sz.
Kereszttségbe belejék foltarott lelki ned-
vefséget és erőt, tud. il. az ujjonnan
szüületést ki száraztatják. De hogy itt
mindennek szája bé dugattasék elég
legyen erőfféghül bé hozni sz. Pál intését
Efes.

Efes. VI. 4. *Ti Atyák neveljétek, fel à ti magzatitokat tudományba (avagy disciplinába) és NB. az Ur beszédének intésébe, nem mértékletfenségbe, hivságos testi gyönyöröségeikbe, bolond ugrálásokba és tántzolásokba; mert ekképpen nem hogy föl nevelnétek, de inkább megfojtjátok őket és à Molochnak áldozatok, hogy végre a' gychenna tűzének fiai legyenek. Mellytül Isten ójjon mindeneket. Amen.*

Kegyes Olvasó midön è munkat el végez-ném akadtott kezembe egy alkalmas régi deák könyvetske melly-be is szép ide tartozó intéseket találtam, à ki kaphatja igen jól tselekszik ha ezzel Conferálni fogja; Auctor est M. Anton. Mokerus Prof. Erfurt. Evangelicus, scripsit de Liberali discipl. atque educ. liberorum salutaria vitæ præcepta ac morum honestatis & pietatis exempla ex sacris & profanis Auctoribus desumpta - - juxta tres ætates infantiam, pueritiam & adolefc. Edit. Francof. ad Moen. 1577.

E'G'E.

Szent

Szent Dávid Soltaribul ki vétetet két Pfálmusok mellyek à kegyes Olvasónak elmélkedésére és lelki hasznára ide végrül fel tétettek.

C. SOLTA'R.

ORvendezzetek az URnak földnek minden lakosí.

2. Szolgáljatok az URnak vigasággal; menjetek ö eleibe örömmel.

3. Tudjátok - meg hogy az UR az Isten: ö teremtett minket, (ésnem mi magunk,) ö népe *vagyunk* és az ö mezeinek juhái.

4. Menjetekek bé az ö kapuin haláadáf-sál, az ö pitvariba ditsérettel: adjatok halákat néki, áldjátok az ö nevét.

5. Mert jó az Ur: mind örökké *vagyon* az ö irgalmassága; nemzetségről nemzetségre az ö tökéletessége.

CII. SOLTAR.

URam hallgassd-meg az én imádságot; és az én kiáltásom jösson te hozzád,

3 Ne

3. Ne rejtsd-el' te ertzádat én tölem, a' melly napfzorongattatom : hajtsd én hozzám a' te füledet, a' melly napkiáltok; hamar hallgass-meg engemet.

4. Mert meg eméztetnek mint a' füst az én napjaim, és az én tsontaim mint az üfzög megégtének.

5. Az én szivem minekutánna megverettetett, megfáradott mint a' fű, annyira hogy elfelejtkezze ételemrölis.

6. An én nyögésemnek szava miatt. az én tsontom az én húsomhoz ragadott.

7. Hasonlatosa löttem a' puztában lakozó ökörbikához: olyanná löttem mint a' bagoly a' puztában.

8. Vigyázok, és olyan vagyok mint az egyedül való veréb a' házhéján.

9. Minden napon gyalázattal illetnek engemet az én ellenségim; és a' kik engemet tsúfolnak, én reám esküsznek.

10. Annak okáért a' port mint a' kenyeret ézsem vala; és az én italomat könyhüllatással egyelitem vala.

11. A' te haragod és busulásod miatt; mert fel emelvén a' földhöz ütöttél engemet,

12. Az

12. Az én napjaim hasonlatosok az elhanyatlott árnyékhoz; és én mint a' fű megfáradtam.

13. Te pedig URam mind örökké megmaradsz, és a' te emlékezeted nemzetségrül nemzetségre *megmarad.*

14. *Azért* te felkelvén könyörölsz a' Sionon; mert ideje hogy könyörülj rajta, mert eljött az idő.

15. Mert a' te szolgálid annak köveiben gyönyörködnek, és annak porán könyörülnek.

16. Es félik a' Pogányok az URnak nevét, és e' földnek minden Királyi a' te ditsőségedet;

17. Mivel hogy az UR meg építvén a' Siont, meg láttatott az ő ditsőségében.

18. Es a' nyomoróltaknak könyörgésekre tekintett, és azoknak könyörgéseket meg nem utálta.

19. Irattassék-meg ez a' következő nemzetségnek *hasznára*, hogy a' megújított nép ditsérje az URat.

20. Mivelhogy alá tekintett az ő maga-

ga-

gafságos szentséges helyéből: az UR a' mennyekből a' földre tekintett.

21. Hogy meg hallaná a' foglyoknak nyögéseket, és meg óldozná a' halálnak fiait.

22. Hogy hirdessék Sionban az UR nevét, és az ő ditséretit Jérusálemben:

23. Mikor sok népek gyűlnek egybe, és sok országok hogy szolgáljanak az Urnak.

24. Ki ez útban nyomorgatván az én erőmet, az én életemnek napjait meg rövidíti:

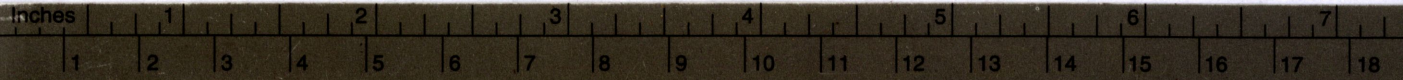
25. Ezt mondom azért: En Erős Istennem ne vigy-el engemet az én napjaimnak felén; mind örökkön örökké vagy-nak a' te esztendeid.

26. Minek előtte e' földet fundáltad volna, és a' te kezeidnek munkája, az egek volnának.

27. Ezek elvesznek, de te meg maradsz: mind ezek mint a' ruha meg avúlnak, mint az öltözetet elváltoztatod azokat, és elváltoznak.

28. Te pedig ugyan azon vagy, és a' te esztendeid el nem fogynak.

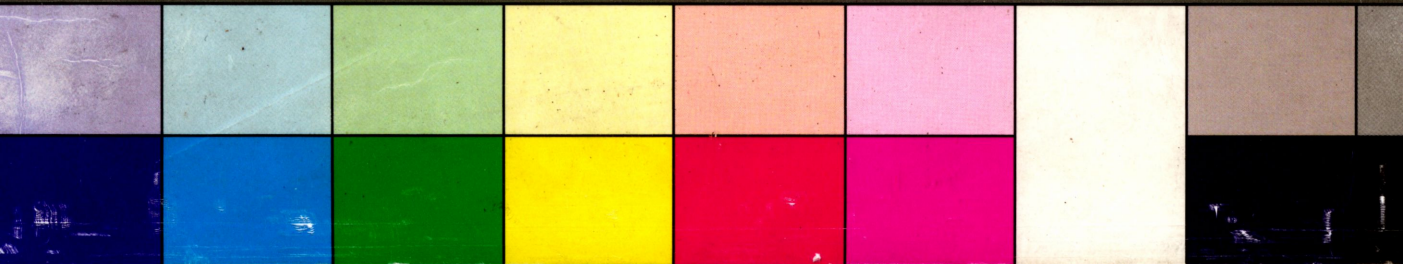
29. A' te szolgálidnak fiai megmaradnak, és azoknak magvok te előtted meg erősítettik.

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color

gafságos szentséges helyéből: az UR a' mennyekből a' földre tekintett.

21. Hogy meg hallaná a' foglyoknak nyögéseket, és meg öldözna a' halálnak fiait.

22. Hogy hirdessék Sionban az UR nevét, és az ő dicséretit Jérusálemben:

23. Mikor sok népek gyűlnek egybe, és sok országok hogy szolgáljanak az Urnak.

24. Ki ez útban nyomorgatván az én erőmet, az én életemnek napjait meg rövidíti:

25. Ezt mondám azért: En Erös Istenem ne vigy-el engemet az én napjaimnak felén; mind örökkön örökre vagyunk a' te esztendeid.

26. Minek előtte e' földet fundáltad volna, és a' te kezeidnek munkája, az egek *velnának*.

27. Ezek elvesznek, de te meg maradsz: mind ezek mint a' ruha meg avúlnak, mint az öltözetet elváltoztatod azokat, és elváltoznak.

28. Te pedig ugyan azon vagy, és a' te esztendeid el nem fogynak.

29. A' te szolgálóidnak fiai megmaradnak, és azoknak magvok te előtted meg erősítettik.

de
a
nak

